
LAPSET KYLMÄSSÄ

Lasten talvivaatetus Suomen arktisissa olosuhteissa

Vanamo Smeds

Pro gradu -tutkielma

Lapin yliopisto | Vaatetus suunnittelu

2017

LAPSET KYLMÄSSÄ

Lasten talvivaatetus Suomen arktisissa olosuhteissa

Vanamo Smeds

LAPSET KYLMÄSSÄ

Pro gradu -tutkielma

Vaatetussuunnittelun ko.

2017

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

For the North – For the World

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Lapset kylmässä. Lasten talvivaatetus Suomen arktisissa olosuhteissa

Tekijä: Vanamo Smeds

Koulutusohjelma/oppiaine: Vaatetusalan koulutusohjelma

Työn laji: Pro gradu -tutkielma X Laudaturtyö__

Sivumäärä: 87

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Tämä tutkimus on pukeutumisen historiatutkimus, jossa tutkin lasten talvivaatteita Suomen arktisuuden kontekstissa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisilla vaatteilla alle kuusivuotiaat lapset ovat tarjonneet ja tarkenevat Suomen arktisissa olosuhteissa 1920-luvulta 2010-luvulle.

Tutkimus sijoittuu laadullisen tutkimuksen kentälle ja pohjautuu taustafilosofialtaan hermeneuttiseen ymmärtämiseen. Ymmärtämiseen päästäkseni olen teoreettisen viitekehyksen apuna käyttänyt Lambin ja Kallalin FEA-mallia, joka kertoo vaatteiden konkreettisesta olemuksesta kolmen kriteerin; toimivuuden, ilmaisevuuden ja esteettisyyden avulla. Mallissa otetaan huomioon myös vaateen käyttöympäristö eli kulttuuri sekä käyttäjä. Teoreettisessa viitekehyksessä liikun aineellisen ja sosiaalisen ympäristön sekä kulttuuriympäristön välimaastoissa. Tarkastelen niitä suhteessa lasten talvivaatteisiin muutoksen näkökulmasta.

Aineisto koostuu kymmenestä muistelumenetelmällä toteutetusta haastattelusta, jotka on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tutkimustulokset kertovat, että arktisissa olosuhteissa lapset ovat tarjonneet pääsääntöisesti villavaatetuksella ja kerrospukeutumisella läpi vuosisadan. Suurin muutos on tapahtunut päällimmäisessä vaatekerroksessa. Vaateteollisuuden myötä tulivat varsinaiset ulkoiluvaatteet, jotka olivat veden- ja tuulenpitäviä. Yksittäisten vaatekappaleiden toimivuus on kehittynyt uusien materiaalikeksintöjen myötä. Lasten vaatteet ovat ilmaisseet aikuisten mieltymyksiä, arvoja ja asenteita sekä kertoneet aikuisen auktoriteetista.

Avainsanat: vaatteet, pukeutuminen, lastenvaatteet, talvivaatteet, ulkovaatteet, talvipukeutuminen, kylmä ilmanala, vaatteiden historia, arktisuus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi X

(vain Lappia koskevat)

University of Lapland, Faculty of Art and Design

The title of the pro gradu thesis: The children in the cold

Author: Vanamo Smeds

Degree programme / subject: Department of Clothing Design

The type of the work: pro gradu thesis X laudatur thesis ____

Number of pages: 87

Year: 2017

Summary:

This master's thesis is a qualitative research about the history of children's clothes. The subject of the research is the clothing of the Finnish children below the school age in the context of the Finnish arctic. Therefore, the aim of the research is to find out answers to the following question: what has the clothing of children aged below six years been like from the 1920s to the 2010s for the children to stand the cold and stay warm in the Finnish arctic circumstances?

The study rests on hermeneutic understanding and it exploits the Lamb & Kallal's conceptual framework for clothing design called the FEA-model. The model divides clothing in to three sections: functional, expressive, and aesthetic. Additionally, the FEA-model also considers the environmental use of clothing: the culture and target consumer. Hence, the theoretical framework of the research is mainly based on the concrete aspects of clothes and the environment of the social and cultural aspects. The study looks at the development of these objects through children's winter clothes.

The research data consists of interviews with ten Finnish from the Finnish arctic area and the analysis method used in the study is a thematic content analysis. The results of the research reveal that throughout the last century the children have managed in the Finnish arctic outdoor circumstances with wool clothing and layering of their clothes. The biggest change that has happened in the children's clothing is in the outer layers of the clothing. The development of the clothing industry made it possible to bring out actual outdoor clothes that were both water and windproof. Furthermore, new materials were developed improving the functionality of the outdoor clothes. Throughout the years, children's clothes have expressed adult's likes, values, and attitudes as well as the authority of adults.

Keywords: dressing, clothing, clothes, children's clothes, winter wear, outdoor wear, cold climate, arctic, clothing history

Further information:

I give a permission the pro gradu thesis to be read in the Library X

I give a permission the pro gradu thesis to be read in the Provincial Library of Lapland (only those concerning Lapland) X

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
Summary	4
1 Lastenvaateilla arktisiin olosuhteisiin.....	7
1.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	8
1.2 Lasten talvivaatteiden sijoittuminen tutkimuksen ja arktisuuden kentälle.....	11
1.3 Aiemmat tutkimukset	14
1.4 Tutkimuksen metodit.....	19
2 Vaate materiaalisessa ympäristössä	27
2.1 Katsaus lasten ulkovaatteiden historiaan Suomessa.....	28
2.2 Lasten talvivaatteiden ominaisuudet.....	34
3 Pohjoisen kulttuuri vaateen käyttöympäristönä	40
3.1 Arktisuus Pohjois-Suomessa	41
3.2 Ulkona säässä kuin säässä.....	42
4 Lapsi vaatteiden sosiaalisessa ympäristössä	46
4.1 Lapsuus	47
4.2 Lapsi fyysisenä olentona	50
5 Muistelussa lapsuuden vaatteet	53
5.1 Muistelijat	54
5.2 Haastattelun suunnittelu	55
5.3 Yksilöittäin teemahaastattelut	57
6 Muisteluista analyysi.....	60
6.1 Aineiston redusointi eli pelkistäminen	61
6.2 Aineiston klusterointi eli ryhmittely	62

6.3	<i>Aineiston abstrahointi eli teoretisointi</i>	63
7	Lasten talvivaatetus arktisissa olosuhteissa	65
7.1	<i>Toimivuus</i>	65
7.2	<i>Ilmaisevuus</i>	66
7.3	<i>Esteettisyys</i>	68
7.4	<i>Kulttuuri</i>	69
8	Pohdinta.....	70
	Lähteet.....	76
	Liitteet	83

1 Lastenvaateilla arktisiin olosuhteisiin

Tutkimukseni käsittelee alle kouluikäisten lasten talvivaatteita arktisten olosuhteiden näkökulmasta. Tutkielmassa perehdyn lasten talvivaatteiden kehittymiseen 1920-luvulta 2010-luvulle Pohjois-Suomessa. Tarkastelen, millaisilla vaatteilla alle kouluikäiset lapset ovat tarjonneet Suomen arktisissa olosuhteissa viimeisen vuosisadan aikana ja miten talvivaatteiden kehittyminen on havaittavissa.

Tutkimukseni taustalla ovat omat lapsuuden kokemukset talvivaatetuksesta ja oman lapsen pukeminen ulos koviin pakkasiin ja vaihteleviin sääoloihin. Olin jo lapsena todella paljon ulkona vuodenaajoista riippumatta, aina pienestä vauvasta saakka, kun äiti laittoi minut nukkumaan päiväunia ulos vaunuihin. Omaan muistiini on piirtynyt kuva ulkoleikeistä alle kouluikäisenä. Mieleeni talvivaatteista on jäänyt Lassien punavihreä ulkoiluhaalari, jonka polvet olivat monesti kevättalven päivinä märät, kun laskimme kilpaa pulkkamäkeä ja möyrysimme hangessa. Myös märän lapsen haju on jäänyt lähtemättömänä mieleen sekä erilaiset päähineet, kuten kettulakki, jossa oli häntä. Kovimmilla pakkasilla, kun pakkasmittari näytti miltei -30° C, laitoimme kasvojen ympärille kaulahuivin, niin että vain silmät näkyivät. Lisäksi laitoimme kenkien päälle villasukat, haalarin alle villapaidan ja -housut ja riensimme taas pihalle leikkimään pakkasesta huolimatta. Ulkoiluun liittyi myös vaatteiden levittely pesuhuoneen lattialle tai leivinuunin päälle kuivumaan.

Nyt, kun itse olen äiti ja laitan lapseni ulos nukkumaan päiväuniaan samalla tavalla kuin äitini aikoinaan minut, mietin lapseni oikeanlaista pukemista vallitseviin olosuhteisiin. Itselläni lapsen pukemisessa suurimpana painoarvona on vaatetuksen funktionaalisuus eli toimivuus siinä tilanteessa, missä sitä käytetään. Ja eniten mietin kylmissä olosuhteissa, että onko lapsellani tarpeeksi vaatetta päällä. Toissijaista talvivaatteissa on vaateen ulkonäkö, vaikka sekin on tärkeää, että lapseni on ehjissä ja puhtaissa vaatteissa. Mietin lasta pukiessani, miten isovanhempani ovat pukeutuneet pienenä lapsena talvisin tai miten varsinkin Pohjois-Suomessa, arktisissa olosuhteissa on suomalaiset lapset puettu esimerkiksi sata vuotta sitten, sillä ovathan suomalaislapset olleet aina pihalla kaikkina vuodenaikoina.

1.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni on lasten pukeutumisen historiatutkimus, jonka kohteena on suomalaisen pohjoisen lapsen talvivaatteiden ja -pukeutumisen kuvailu ja tarkastelu. Tavoitteeni on selvittää, millaisilla vaatteilla alle kuusivuotiaat lapset tarkenevat arktisissa olosuhteissa. Tätä tarkentaakseni tutkin, miten suomalaiset pienet lapset ovat pukeutuneet ennen valmisvaateteollisuutta ja miten he pukeutuvat nykypäivänä eli tarkoitus on saada käsitys 1920-luvun alusta 2010-luvulle pienten lasten käyttämistä talvivaatteista pohjoisessa. Kerron tutkimukseni kontekstissa Lambin ja Kallalin FEA-mallia apuna käyttäen lasten ulkoiluvaatetuksesta, ulkovaatteiden historiasta Suomen kontekstissa, arktisesta ympäristöstä ja elämiskulttuurista, siellä toteutetuista aktiviteeteista, lapsesta vaateen käyttäjänä, lapsen yhteiskunnallisesta asemasta vuosisadan aikana. Luvut 2, 3 ja 4 muodostuvat tämän FEA-mallin pohjalta.

Tutkimustuloksia voi hyödyntää lasten ulkoiluvaatesuunnittelussa, sekä tulosten pohjalta voi laatia esimerkiksi neuvoloihin ja Väestöliiton internet-sivuille leikki-ikäisen talven pukeutumisohjeistuksen. Tällä hetkellä Väestöliiton perheaikaa.fi nettisivusto tarjoaa suuntaa-antavan pienten vauvojen pukeutumisohjeistuksen¹, jota jokainen pienen lapsen vanhempi voi soveltaa lapsensa ja sääolosuhteiden mukaan. Väestöliiton kautta tieto olisi hyvin kaikkien suomalaisten pienten lasten vanhempien ulottuvissa. Tulokset antavat hyödyllistä tietoa ulkoiluvaatteista huomioon ottaen käyttötarkoituksen ja vallitsevan ilmaston.

Koska tutkimukseni tavoitteena on selvittää lasten talvivaatetus arktisissa olosuhteissa, pyrin tutkimuksessani vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

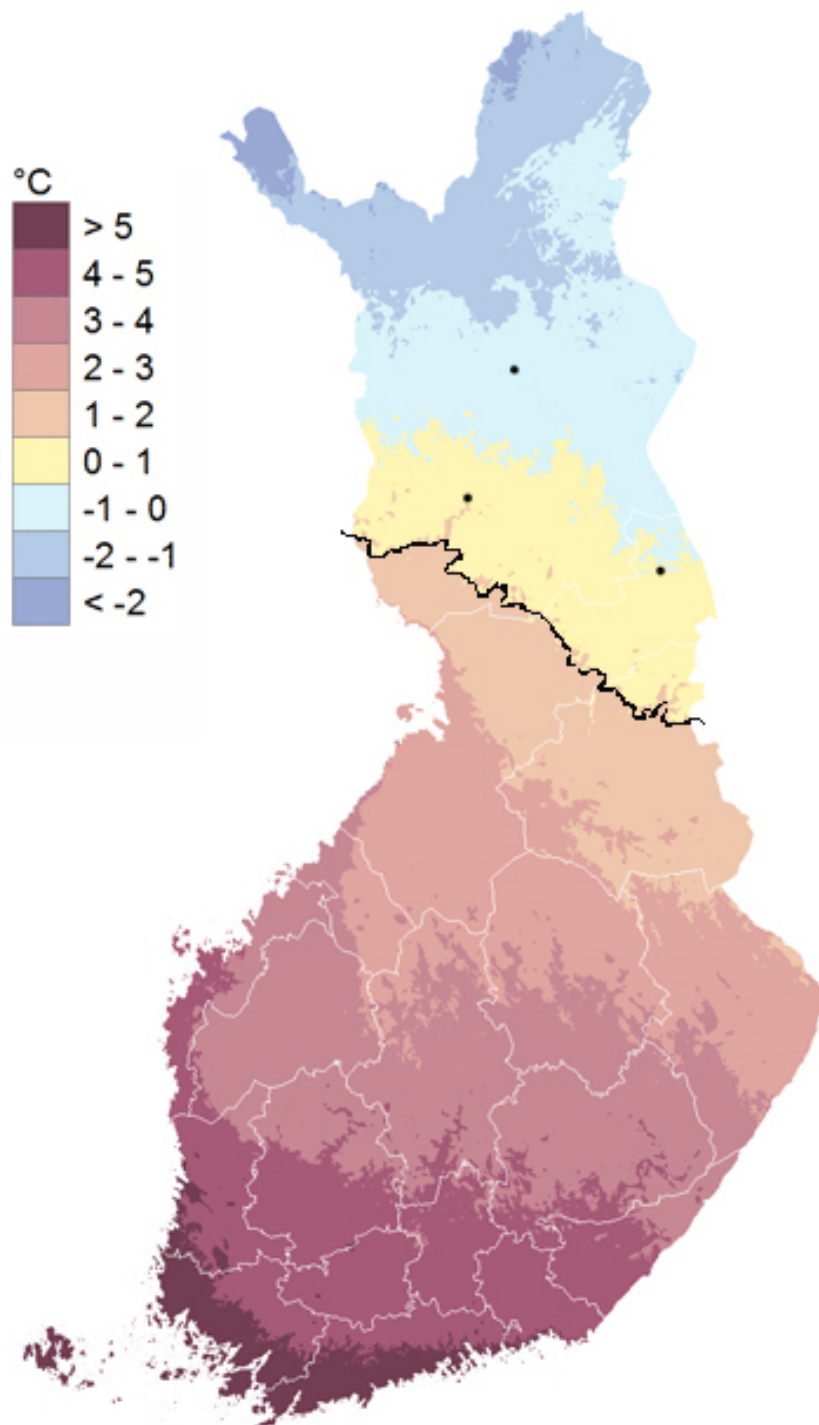
1. *Millaisilla vaatteilla lapsi on tarjennut ja tarkenee nykyään Suomen arktisissa olosuhteissa?*
 - i. *Minkälaisiin vaatteisiin lapset on puettu arktisissa olosuhteissa ennen tehdasvalmisteisia vaatteita talvisin 1920-luvulta lähtien?*
 - ii. *Minkälaisiin talvivaatteisiin heidät puetaan nykypäivänä?*

¹ Kallio, 2013.

iii. Miten lasten talvivaatteet ovat kehittyneet Pohjois-Suomessa viimeisen vuosisadan aikana 1920-luvulta 2010-luvulle?

Tutkimuksessani on yksi pääkysymys, jonka alla on kolme tarkentavaa kysymystä tutkimusongelmasta. Kysymykset aukaisevat lasten ulkoiluvaatteiden kehityskaarta arktisuuden näkökulmasta. Viimeinen vuosisata näyttää hyvin vaatteiden muuttumisen yhteiskunnan ja sen sisällä lapsuuden muutosten mukaan. Saadakseni vastauksia pääkysymykseen, käyn läpi ensin tutkimuksen kontekstissa lasten talvivaatteiden historiaa Suomessa ja suhteutan sen sitten tuloksissa Pohjois-Suomen lasten talvivaatetuksen muutoksiin. Ymmärtääkseni alakysymyksien vastauksia muutoksesta, avaan tutkimuksen teoriaosuudessa lasten pukeutumista ja vaateusta, Pohjois-Suomen elämiskulttuuria arktisuudessa sekä lapsen aseman ja lapsuuden määrittelyn muutoksia. Kolmanteen tarkentavaan alakysymykseen tulee vastaus koko aineiston analyysin pohjalta.

Tutkimuskysymysten vastauksia peilaan tutkimukseni viitekehyksessä läpikäytyihin asioihin ja lopuksi teen keräämäni aineiston tulosten pohjalta yhteenvedon, siitä miten lastenvaatteet ovat kehittyneet ja onko vuosikymmenestä toiseen kulkenut jokin tietty ominaisuus. Pohdin, mitkä asiat ovat vaikuttaneet muutoksiin eri ajan vaiheissa. Pyrin tutkimuksen kautta muodostamaan kokonaisvaltaisen kuvan siitä, millaisilla vaatteilla suomalaiset pohjoisen lapset ovat ulkona arktisissa olosuhteissa sekä miten lasten talvivaatteet ovat kehittyneet Suomen arktisella-alueella. Luen tässä tutkimuksessa Suomen arktiseksi alueeksi ne paikat, joissa vuoden keskilämpötila on 0°C tai sen alapuolella (Kuva 1). Tutkimukseni on rajautunut talvivaatetukseen äärirajojen näkökulman myötä.

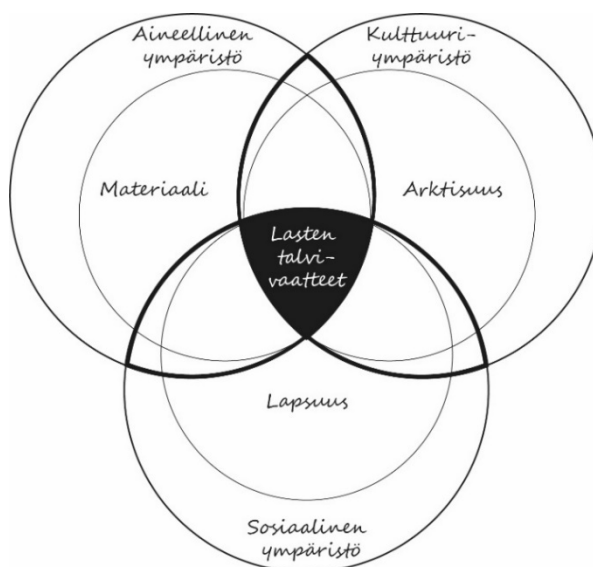

Kuvio 1 Vuoden keskilämpötila (°C) 1981 – 2010 välisenä aikana, tutkimuksen arktisuuden raja ja haastattelijoiden sijoittuminen. Ilmatieteenlaitoksen vuositilastot 2017.

Kartan musta viiva kuvastaa tutkimukseni arktisen rajaa, viivan yläpuolelle jää tutkimuksen arktinen, jolla tarkoitan pitkää talvea, suurta lumimäärää, kovia pakkasjaksoja, karua luontoa. Mustat pisteet kertovat haastateltavien lapsuuden kotien sijoittumisen kartalle.

1.2 Lasten talvivaatteiden sijoittuminen tutkimuksen ja arktisuuden kentälle

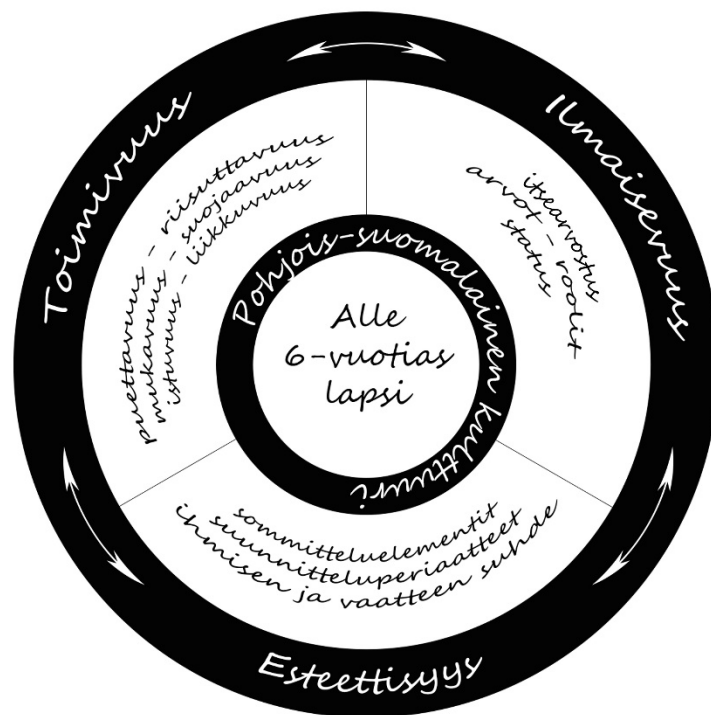
Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu kolmesta suuremmasta osatekijästä, joiden erilaisista yhteyksistä muodostuu oma tutkimukseni lasten talvivaatetuksesta. Tutkiessani lasten talvivaatetusta arktisuuden näkökulmasta otan huomioon kulttuurin merkityksen suhteessa vaatetukseen elämysympäristönä. Tutkimuksessani elämysympäristöön vaikuttaa vahvasti maantieteellinen ja ilmastollinen sijainti sekä elämiskulttuuri eli elinkeinot, joita tutkimukseni määrittelemällä arktisella alueella on harjoitettu ja harjoitetaan. Tarkastelen kulttuurin vaikutuksia lasten talvivaatteiden merkityksiin. Toinen osatekijä on sosiaalinen ympäristö ja sen vaikutus vaatetukseen. Tässä tutkimuksessa sosiaalisuus nousee esiin lapsuuden esiintymisenä suomalaisessa yhteiskunnassa. Lapsuuden näkeminen omana, tärkeänä elämänvaiheena on osaltaan vaikuttanut vaatteiden ja pukeutumisen muutoksiin. Yhteiskunnan muutokset ovat heijastuneet vaatteisiin ja vaatteiden muutoksiin.² Se, miten lapsuus ja lapsi on nähty ja koettu eri aikoina, ja miten niiden käsitykset ovat muuttuneet. Kolmas osatekijä on aineellinen ympäristö, josta konkreettinen vaate muodostuu. Aineellisen ympäristön muutokset ovat heijastuneet vaatteeseen vaateen funktionaalisina ominaisuuksina. Aineellinen ympäristö kertoo vaateteollisuuden tulosta ja sen eri muutoksista yhteiskunnassa sekä materiaalien kehityksen.

Kuvio 2 Viitekehys Smeds 2017; Anttila 2005, 169.

² Kts. Peacock 2009

Viitekehyskuvion pohjalla olen käyttänyt Pirkko Anttilan viitekehysmallia. Viitekehyksessä aineellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen ympäristö muodostavat toisiansa leikaten lasten talvivaatetuksen. Niiden sisään jää materiaali, arktisuus ja lapsuus. Ympyröiden leikkauskohdat kuvastavat ympäristöjen vaikutuksia toisiinsa ja niiden suhdetta. Pohjois-Suomen kontekstissa arktinen ilmasto vaikuttaa materiaalien ominaisuuksien vaatimuksiin. Arktinen elämysympäristö sekä -kulttuuri vaikuttavat lapsuuden näkemiseen ja kokemiseen. Aineellisen ympäristön kautta vaatteet ilmaisevat lapsen asemaa.

Kuvio 3 FEA-malli. Smeds 2017; Lamb & Kallal 1992. Suom. Koskennurmi-Sivonen 2002.

Käytän viitekehysten apuvälineenä Lambin ja Kallalin muodostamaa FEA-mallia (kuva 3). Käytän tutkimuksessani mallia miltei sellaisenaan, ainoastaan ilmaisevuutta tarkentavaa itsearvostusta en käsittele erikseen. FEA-malli muodostaa tutkimukseni selkärangan. Tarkastelen lasten talvivaatteiden kokonaisuutta tämän mallin avulla sekä viitekehyksessä että jäsennyksenä tutkimuksen tuloksissa. Käytän mallia myös haastattelukysymysten laadinnassa. FEA muodostuu englannin kielen sanoista *functional*, *expressive* ja *aesthetic*. Käsitteistön on suomentanut Koskennurmi-Sivonen

TIE-malliksi; toimivuus, ilmaisevuus ja esteettisyys.³ Nämä kolme käsitettä nousevat myös tutkimukseni teoreettisesta viitekehystä esiin. FEA-mallin avulla analysoidaan vaateen toimivuutta, ilmaisevuutta ja esteettisyyttä kulttuurisessa kontekstissa käyttäjän näkökulmasta. Lamb ja Kallal loivat mallin erityisvaatetuksen suunnittelun avuksi ja näin ollen se sopii erittäin hyvin myös minun tutkimukseni ilmiön tarkasteluun.

FEA-malli sisältää kolme sektoria, jotka ovat suhteessa käyttäjään. Mallissa edetään ulkokehältä keskelle kerros kerrokselta. Edellinen kerros vaikuttaa aina seuraavaan kerrokseen muodostaen tietynlaisia suotimia tai kriteereitä, joita on tietyllä käyttäjällä tietyssä tilanteessa. Ulkokehä rakentuu kolmesta elementistä, joista on muodostunut mallin nimi eli toimivuus, ilmaisevuus ja esteettisyys. Kaikki kolme osaa rakentuvat tarkentavista kriteereistä, joiden pohjalta vaatetta tarkastellaan. Toimivuus sisältää istuvuuden, liikkuvuuden, mukavuuden, suojaavuuden sekä puettavuuden ja riisuttavuuden. Ilmaisevuus taas sisältää kriteerejä, jotka viestittävät vaateen arvoja, rooleja ja statusta. Kolmas elementti, esteettisyys, auttaa tarkastelemaan vaateen taiteellisia elementtejä, suunnittelun päämääriä sekä vaateen ja vartalon suhteita. Tutkimuksessani kulttuuri tarkoittaa elämysympäristöä. Mallissa kulttuuri ympäröi sisimpänä olevan käyttäjän suodattimen tai välittäjän tavoin. Ihmisillä vaatteiden käyttö on kytköksissä sitä ympäröivään kulttuuriin. Kulttuurilla on suuri vaikutus siihen, millaisia vaatteita ja pukeutumisen elementtejä pidetään yleisesti hyväksytyinä ja hyvännäköisinä. Kulttuuri vaikuttaa myös siihen, mitä yksittäinen käyttäjä katsoo hyväksyttävänä vaihtoehtona ja se myös määrittää yksittäisten vaatekappaleiden tyypilliset muodot.⁴

FEA-malli auttaa havainnoimaan ja jäsentämään lasten pukeutumishistorian eri vaiheita sekä ottamaan huomioon lasten talvivaatetuksen kokonaisuutena. Kaikilla kolmella näkökulmalla on tärkeä rooli tarkasteltaessa lasten talviulkovaatteiden kehitystä. Toimivuus avaa ulkovaatteiden funktionaalisuuksia yksityiskohtaisesti, ilmaisevuus auttaa pohtimaan, miten vaatteet ovat ilmentäneet lasta ja lapsuutta, esteettisyys kertoo vaateen ulkoisesta olemuksesta ja niiden vaikutuksista käyttäjään.

³ Koskennurmi-Sivonen 2002

⁴ Lamb & Kallal 1992, 43

1.3 Aiemmat tutkimukset

Toistaiseksi Suomessa on tehty suhteellisen vähän tutkimuksia alle kouluikäisten lasten vaatetuksesta ja vielä vähemmän ulkoiluvaatetuksesta. Aiempia tutkimuksia lasten ja etenkin alle kuusivuotiaiden lasten pukeutumisesta ja vaatetuksesta on tehty varsin vähän verrattuna siihen, kuinka paljon on tutkittu pukeutumista yleensä.⁵ Monet lastenvaatteita koskevat tutkimukset on tehty kasvatustieteellisestä ja historiallisesta näkökulmasta. Useat tutkimukset kasvatustieteen kentältä koskevat koulukontekstia, sen eri teemoja. Useammissa tutkimuksissa on tutkittu vaateen sosiaalisia vaikutteita ja merkityksiä. Tutkimusten näkökulmat ovat usein olleet muodin, mainosten ja diskurssien tutkimisessa.

Suomenruotsalainen kansantieteilijä Bo Lönnqvist on sivunnut useissa pukututkimuksissaan lastenvaatteita.⁶ U. T. Sireliuksen Suomen kansanomaista kulttuuria -julkaisussa kerrotaan kansanpuvuista monisanaisesti, mutta lastenvaatetusta sivutaan vain muutamalla lauseella.⁷ Virolainen kansantieteilijä Ilmar Talve, joka on kirjoittanut Suomen kansankulttuuri -kirjan, perehtyy lastenvaatteisiin hieman perusteellisemmin. Hän kuvailee muun muassa kastepukuja.⁸ Toini-Inkeri Kaukonen käsittelee talonpoikaisten lasten vaatetusta kansan- ja kansallispukuja kuvaavassa tutkimuksessaan.⁹ Lasten kapalo-, kaste- ja juhlavaatteita 1500 – 1700-luvuilta on tutkinut pukututkija Riitta Pylkkänen.¹⁰ Kastepuvuista on kirjoittanut myös Marja-Liisa Lehto¹¹ sekä kastemyssyistä Rahwaan puku -kirjassa Pirkko Sihvo.¹² Vuonna 2012 on julkaistu Annamari Vänskän tutkimus lasten muodista, jossa sitä tarkastellaan mainoskuvien kautta.¹³ Varsinaisesti leikki-ikäisten lasten talvivaatteiden tutkimusta arktisten olosuhteiden näkökulmasta ei ole Suomessa tehty. Marjo Tourula sivuaa väitöstutkimuksessaan 0 – 2-vuotiaiden lasten talvipukeutumista osana ulkona nukuttuja päiviäunia¹⁴.

⁵ Roivainen 2016, 24

⁶ esim. Lönnqvist 1978

⁷ Sirelius 1989

⁸ Talve 2012, 134

⁹ Kaukonen 1985, 259-265

¹⁰ Pylkkänen 1984

¹¹ Lehto 1988

¹² Lehtinen & Sihvo 2005

¹³ Vänskä 2012

¹⁴ Tourula 2011

Väitöskirjassaan *Puettu lapsuus, löytöretkiä lastenvaatteiden saarille* (2016) Päivi Roivainen tutkii alle kouluikäisten lasten sisä- ja ulkovaatteita ja niihin kytköksissä olevaa kulttuuria suomalaisessa ympäristössä. Roivainen selvittää tutkimuksessaan vaateollisuuden kehityksen tuomia muutoksia lasten pukeutumisessa ja sitä, mitä muutokset paljastavat materiaalisesta elämästä, kuluttamisesta, perhekäsityksistä ja suhtautumisesta lapseen sekä lapsuuteen. Tutkimuksessa pohditaan miksi lastenvaatteet ovat sellaisia kuin ovat. Roivainen käsittelee myös vaatteen välittämiä viestejä, Suomen lastenvaateollisuuden kehitystä sekä vaatteiden mallien, materiaalien ja jakelukanavien muutoksia. Tutkimuksen ensisijainen aineisto koostuu museoiden esine- ja kuvakokoelmista sekä 5 – 7-vuotiaiden lasten haastatteluista.¹⁵

Roivainen pitää tutkimuksessaan lastenvaatteita johtolankana, jonka avulla saa tietoa ihmisten elämästä, motiiveista, arvomaailmasta ja ihmisten suhteista toisiinsa. Hän lähestyy aihetta Daniel Millerin materiaalisuuskäsityksen kautta. Siinä korostetaan konteksteja ja suhteita, joiden avulla esineet saavat merkityksensä.¹⁶ Roivaisen mukaan vaate ei ole koskaan pelkkää aineellisuutta, vaan saa täyden merkityksensä siihen liitettyjen merkitysten, tarkoitusten, tekojen ja ajatusten kautta.¹⁷ Tämä Roivaisen ajatus sopii myös omaan tutkimukseeni niiltä osin, että pyrin saamaan lasten talvivaatteiden kehityksestä kokonaisvaltaisen kuvan huomioon ottaen elämiskulttuurin sekä aineellisen ja sosiaalisen ympäristön.

Roivaisen tutkimuksessa liikutaan samojen teemojen äärellä, joita käsitelen pro gradu -tutkimuksessani. Kummassakin tutkimuksessa käsitellään alle kouluikäisten lasten ulkovaatetusta, niihin vaikuttaneen lastenvaateollisuuden kehitystä ja vaatteiden muutoksia. Yhtäläisyyttä Roivaisen ja minun tutkimuksessani on myös aineiston osalta. Molempien tutkimusten aineistot koostuvat haastatteluista, erona kuitenkin se, että haastatteluilla saamani aineisto on aikuisten näkökulmasta ja Roivaisen väitöskirjassa haastattelut tehdään lapsille. Roivaisella haastattelun lisäksi aineistoon kuuluu kuvia, minulla kuvat ovat vain haastattelijan muistin virkistykseksi palauttamassa mieleen lapsuuden vaatetusta. Lisäksi Roivaisella on muutakin aineistoa tutkimuksessaan, kuten

¹⁵ Roivainen 2016

¹⁶ Miller 2010

¹⁷ Roivainen 2016, 29

Turun yliopiston kulttuurien tutkimuslaitoksen TYKL-arkisto ja Helsingin kaupunginmuseon kyselyvastauksia, hoito-oppaita, mainoksia ja internetissä käytyjä keskusteluja. Näiden lisäksi vielä kaunokirjallisuuden ja lastenkirjojen lastenvaatekuvauksia ja kuvituksia.¹⁸

Kasvatustieteen tohtorin Anitta Heikkilän väitöskirja; *Vaate lapsen elämässä, koululaisten pukeutuminen pohjoissuomalaisessa maalaiskylässä vuosina 1909 – 1939* on tutkimus pohjoissuomalaisen Rautiosaaren kylän kansakoulun koululaisten pukeutumisesta 1909 – 1939 välisenä aikana. Tutkimuksessa Heikkilä tarkastelee, mikä on vaatteiden osa lapsen elämässä - vaatetta ja sen suhdetta kantajaansa. Tutkimuksessa pohditaan vaatteiden merkityksiä ja määritellään pohjoissuomalaisen kylän lasten vaateesta kolmenkymmenen vuoden ajalta. Lähteinä Heikkilä käyttää väitöskirjassaan haastatteluja, haastateltavien kirjeitä tutkijalle, valokuvia, arkistotietoja, lehtiä, oppikirjoja sekä esineitä 1909 – 1939 väliseltä ajalta¹⁹. Heikkilän tutkimus sivuaa omaani pohjoisen näkökulmasta ja antaa mielenkiintoista tietoa vaateen merkityksistä lapselle, vaikka tutkimuksen kohderyhmä onkin omaani vanhempi. Tutkimuksessaan Heikkilä käsittelee myös elämisympäristön ja -kulttuurin vaikutuksia pukeutumiseen.

Heikkilä esittää aineistolleen kysymyksen, mikä on pukeutumisen sijainti kulttuurikentässä, ja lähestyy aihetta mikrohistoriallisen tutkimusotteen avulla. Siinä tutkimus liikkuu pienissä, mutta merkittävissä yksityiskohdissa.²⁰ Mikrohistoriallisella tutkimusotteella Heikkilä pyrkii muotoilemaan uusia käsityksiä lapsen arkielämään vaikuttaneista asioista. Heikkilän väitöskirja on osittain samankaltainen oman tutkimukseni kanssa niiltä osin, että molemmat ovat lasten pukeutumishistoriaa käsitteleviä tutkimuksia. Heikkilän tutkimus rajautuu kolmenkymmenen vuoden ajanjaksoon ja omai sadan vuoden.

Marjo Tourulan väitöskirja (2011) ei varsinaisesti ole vaate- tai pukeutumistutkimus, mutta tutkimuksen yksi osa-alue käsittelee vauvojen ja pienten lasten ulkovaatetusta.²¹ Väitöskirjassa *The childcare practice of children's daytime sleeping outdoors in the*

¹⁸ Roivainen 2016, 30

¹⁹ Heikkilä 2008, 39

²⁰ Heikkilä 2008, 26

²¹ Tourula 2011

context of northern Finnish winter Tourula tutkii pohjoissuomalaisten lasten ulkona nukuttamisen vaikutuksia terveyteen talvisissa olosuhteissa. Tutkimus kuvaa ulkona nukuttamisenkäytäntöä Pohjois-Suomen kontekstissa, ihon ja ympäristön lämpötilojen muutosta yhteydessä unen pituuteen sekä arvioi vaatetuksen lämmöneristävyyttä. Väitöskirjassa on käytetty mixed methods²² -lähestymistapaa kattavan kokonaiskuvan saavuttamiseksi. Aineistoa on kerätty pilottikyselyllä, havainnoimalla ja erilaisilla mittauksilla lämpötilasta, kosteudesta, tuulen nopeudesta ja lämmöneristävyydestä. Lisäksi aineistoa on kerätty haastatteluilla kulttuurisesta tiedosta.²³

Tourulan tutkimuksessa on käytetty sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Laadullisilla menetelmillä on pyritty ymmärtämään laajemmassa yhteydessä lasten ulkona nukuttamista talvisin osana lastenhoitokäytäntöä. Kvantitatiivisilla menetelmillä on haluttu saada objektiivista tietoa lapsen ja ympäristön vuorovaikutuksista. Tutkimuksessa molemmilla menetelmillä on sama painoarvo. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen tulokset on analysoitu erikseen ja saatettu yhteen yhteenvedossa. Tourulan väitöskirjasta saan tutkimukseeni oleellista tietoa vauvojen talvipukeutumisesta ja nukutuskulttuurista.

Lastenvaatteiden kontekstissa pro gradu -tutkielmia on tehty Lapin ja Jyväskylän yliopistoissa sekä muutamia Helsingin yliopistossa. Tutkimukseni kannalta tärkeimpiä niistä ovat Sirpa Pöykön ja Sari Lumiahon pro gradut. Vuonna 2001 Lapin yliopistosta valmistunut Sirpa Pöykön pro gradu käsittelee pukeutumisen muistoja. Gradun otsikko on *Pukeutumisen muisto – naisten muistoja lapsuusajan pukeutumisesta*.²⁴ Tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää ja selittää pukeutumisen kokemuksellisuuden merkityksiä alle 12-vuotiailla tytöillä. Pöykkö tarkastelee tutkimuksessaan aikuisten naisten lapsuuden pukeutumismuistoja ja niiden mahdollista ilmenemistä nykyisessä pukeutumisessa. Tavoitteena hänellä oli tarkastella eri ikäkausien ja sukupolvien muistojen yhteneväisyyksiä ja eroja sekä sitä, miten pukeutumisessa on määrittynyt

²² Mixed methods eli monimenetelmällisessä lähestymistavassa voidaan yhdistellä eri menetelmiä sekä laadullisista että määrällisistä menetelmistä. Jyväskylän yliopisto, 2017.

²³ Tourula 2011, 9

²⁴ Pöykkö 2001

tyttönä oleminen ja naiseksi kasvaminen. Tutkielman aineisto on kerätty sanomalehdessä julkaistulla aineistonhankintavetoomuksella.

Vuonna 2009 valmistui Jyväskylän yliopistosta Anu Lumiahon pro gradu -tutkielma; *Pukeutumisen merkitys lapsille*. Lumiaho selvittää gradussaan millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle, miten lapset perustelevat omia pukeutumisvalintojaan ja millaisia merkityksiä pukeutumisella on ystävyys- ja kaverisuhteiden muodostumisessa lapsen näkökulmasta. Aineiston Lumiaho on kerännyt haastattelemalla lapsia. Tutkimuksesta käy ilmi, että pukeutumisen merkitys on lapsille käytännönläheinen. Lapsien mukaan pukeutumisella on vain käytännöllinen merkitys. Tutkimuksen mukaan eri-ikäisten pukeutumisen erotti vain vaatteiden koko. Lasten omat pukeutumisvalinnat perustuivat konkreettisiin, käytännöllisiin ja henkilökohtaisiin asioihin.²⁵

Aiheeni kannalta tärkeitä pro gradu tutkimuksia ovat myös kylmän ilmanalan vaatedusta käsittelevät. Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunnan vaatedussuunnittelun koulutusohjelmasta on valmistunut vuonna 2000 Päivi Asamäen ja Paula Moisanen yhteinen pro gradu *Kerrospukeutuminen kylmässä ilmanalassa – Sovelluskohteena lappilaisten matkailuyritysten naispuoliset työntekijät*. Asamäen ja Moisanen tavoitteena tutkielmassa oli kehittää Lapin matkailualan yritysten naispuolisten työntekijöiden kylmän ilmanalan työvaatedusta. Tutkielman aineisto on kerätty haastatteluilla eri matkailukohteissa Lapin alueella. Tutkimustulosten perusteella Asamäki ja Moisanen tekivät taiteellisen osion, jossa he suunnittelivat tutkimuksen kohderyhmälle uudet työvaatteet. Graduni koskee kylmää ilmanalaa, mutta käsittelee aihetta pienten lasten vaateduksen näkökulmasta. Vuonna 2000 valmistui myös Johanna Kauppinen Pro gradu -tutkielma *Kylmän ilmanalan elämysvaate*, joka käsittelee kylmän ilmanalan vaatedusta ja siihen yhdistettyä elämyksellisyyttä.²⁶ Tutkielman tavoitteena oli luoda kehys tuotesuunnittelutehtävälle, jonka tavoitteena oli elämyksen liittäminen osaksi vaateduskokonaisuutta. Kauppinen keräsi aineistonsa tutkielmaan kyselyillä ja haastatteluilla.

²⁵ Lumiaho 2009

²⁶ Kauppinen 2000

1.4 Tutkimuksen metodit

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen. Sen tavoitteena on selittää ja ymmärtää millaisilla vaatteilla lapset tarkenevat arktisissa olosuhteissa ja miten talvivaatteet ovat kehittyneet 1920-luvulta 2010-luvulle tutkimukseni mukaan määritellyllä arktisella alueella Suomessa. Laatuominaisuudet tulevat tutkimuksessani esille kysyessäni lasten talvivaatteiden ominaisuuksia. Kuvailevien tutkimusmenetelmien tarkoituksena on kuvata systemaattisesti tutkittavaan kohteeseen liittyvät tosiasiat ja tunnuspiirteet todellisuuden mukaisesti ja tarkasti. Ne vastaavat tavallisesti kysymyksiin: mikä ilmiö on ja millainen ilmiö on.²⁷ Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää, selittää ja soveltaa. Pirkko Anttilan mukaan idea on kuvata tutkittava ilmiö seikkaperäisesti, saada se ymmärrettäväksi ja saada aineiston pohjalta uutta teoriaa.²⁸ Tutkimuksessani se tarkoittaa sitä, että pyrin saamaan tutkimusilmiöstäni kokonaisvaltaisen kuvan. Juha Varto taas sanoo, että laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä tutkittavan ilmiön laadut ovat ja miten ne voidaan esittää merkityksinä.²⁹ Laadullinen tutkimusote pyrkii aineiston tulkintaan, ymmärtämiseen ja merkityksenantoon.³⁰ Marjo Kaartisen mukaan taas tulkitseminen on kysymysten ja vastausten prosessi. Tulkinnat tehdään lähteistä lähteiden kanssa keskustelemalla ja lähteitä keskusteluttamalla, niitä haastamalla ja kiusaamalla.³¹ Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi sanoo laadullisesta tutkimuksesta, että siinä pyritään kuvaamaan ilmiötä, tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa ja antamaan teoreettisesti mielekkäitä tulkintoja ilmiöistä.³²

Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä on perusteltua joka kerta erikseen määrittää mitä on tekemässä.³³ Jari Eskola ja Juha Suoranta kehottavatkin, että laadullista tutkimusta tekevän on tiedettävä, mitä tekee.³⁴ Tämä siksi, että jokainen tutkimus sisältää omat eettiset ongelmansa. Tuomi ja Sarajärvi kertovat vielä, että tieteellisen ilmaisun kannalta on asiaankuuluvaa pyrkiä perustelemaan valintojaan.³⁵

²⁷ Anttila 2005, 285

²⁸ Anttila 1998, 135–136

²⁹ Varto 1992, 77

³⁰ Heikkilä 2008, 23–24

³¹ Kaartinen 2005, 174, 177

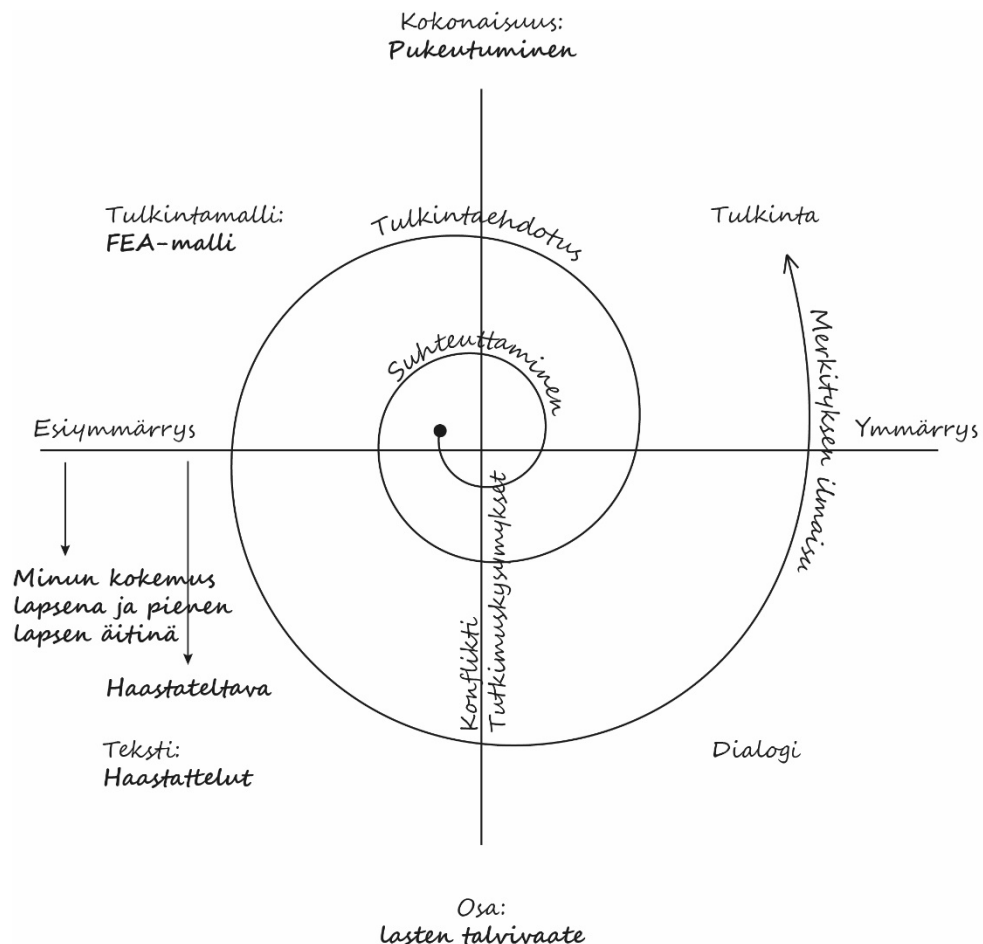
³² Tuomi & Sarajärvi 2009

³³ Tuomi & Sarajärvi 2009, 67

³⁴ Eskola & Suoranta 1996

³⁵ Tuomi & Sarajärvi 2009, 67

Tutkimukseni taustametodi on *historiatutkimuksessa*. Soinisen mukaan sen tavoitteena on pyrkiä hahmottamaan syvällisesti tutkittava ilmiö ajan rajaamassa tilanteessa ja ympäristössä.³⁶ Tutkimuksessani lasten talvivaatteiden kehitys rajautuu ajallisesti 1920-luvulta 2010-luvulle Pohjois-Suomen ympäristössä. Historiatutkimus nivoutuu tutkimusstrategiana *hermeneutiikkaan*, koska menneisyyden hahmottaminen perustuu aina tulkintojen tekemiseen ja hermeneuttinen tutkimus painottaa ihmisen käyttäytymistä, kulttuuria sekä merkityksiä.³⁷ Tuomen ja Sarajärven mukaan hermeneutiikalla yleisesti

tarkoitetaan ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa, jossa pyritään löytämään tulkinnalle sääntöjä, joita noudattaen voitaisiin puhua väristä ja oikeammista tulkinnoista. Tässä käsitteistössä hermeneuttinen ymmärtäminen tarkoittaa tutkittavan ilmiön merkitysten oivaltamista.³⁸ Esittelen hermeneuttisen kehän käsitteitä kuvion 4 avulla.

Kuvio 4 Hermeneuttinen spiraali. Smeds 2017; Anttila 1998

³⁶ Soininen 1995, 34

³⁷ Soininen 1995, 34

³⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009

Olen soveltanut kuviossa Pirkko Anttilan hermeneuttista kehää. Olen tarkentanut kuviota tähän tutkimukseen sopivaksi, jotta se havainnollistaisi hermeneuttisen spiraalin ohjaamaa tutkimuksen kulkua ja rakennetta tässä tutkimuksessa. Omat tarkennukseni ovat kuviossa lihavoidulla fontilla. Kuvio jakautuu vertikaalisesti pukeutumiseen kokonaisuutena ja lasten talvivaatteisiin pukeutumisen osana. Horisontaalinen jako on minun henkilökohtaisten käytännön kokemusten ja tämän tutkimuksen tuoman tiedon eli esiymmärryksen ja ymmärryksen välillä. Horisontaalisen ja vertikaalisen jaon rajapintaan nousee tutkimuskysymys, jonka esitin luvussa 1.1. Kysymys esitetään ”tekstille” eli tutkimusaineistolle, joka on saatettu tekstimuotoon. Tutkimuksessani aineisto koostuu haastattelijoiden omakohtaisista kokemuksista lasten talvivaatteista, joten teksti sijoittuu kuviossa esiymmärryksen ja lasten talvivaatteiden välimaastoon.

Tutkimukseni alkoi konfliktista, joka syntyi esiymmärryksen ja ymmärryksen välimaastoon. Kuviossa konflikti on kirjoitettu pystyakselin vasemmalle puolelle ja näin visuaalisesti kuvaa ymmärryksen puutteellisuutta. Konflikti synnytti tutkimuskysymyksen: millaisilla vaatteilla lapset ovat tarjonneet ja tarkenevat nykyään Suomen arktisissa olosuhteissa? Ja tutkimuskysymys itsessään ohjaa tutkimuksen suuntaa kohti ymmärrykseen pohjautuvaa tulkintaa. Tutkimusprosessi etenee koko ajan dialogina tutkimuskysymyksestä yhä laajempiin sisältöihin. Dialogi eli keskustelu käydään tutkimuksen aikana tutkimusaihetta sivuavien aikaisempien tutkimusten ja tutkimuskysymysten välillä sekä myöhemmin, tutkimuksen edetessä tutkimusaineiston kanssa. Tutkimuksen tulkintamallina käytän FEA-mallia, jonka avulla pystyn ottamaan huomioon koko aineiston ja joka antaa mahdollisuudet yksityiskohtien tulkintaehdotuksille. Tarkastelen siis kaikkia yksityiskohtia kokonaisuuden osana ja toisaalta rakennan kokonaisuuden yksityiskohdista. Tulkinta eli merkitysten oivaltaminen tapahtuu lasten talvivaatteista pukeutumisen kokonaisuudessa ja pohjautuu tutkimusteoriaan suhteutettuna aiempiin tutkimuksiin.

Tutkimusprosessissani on havainnollisesti kolme kasvavaa kierrosta. Kuvion pienialkupiste on esiymmärrys, josta tutkimusprosessi lähtee liikkeelle kohti suhteuttamista, jossa esiymmärrys suhteutetaan lasten arktisen talvipukeutumisen

pohjoissuomalaiseen ympäristöön. Esiymmärrykseni koostuu siitä tiedosta, mikä minulla on lapsesta fyysisenä olentona, sen vaatteille asettamista vaatimuksista ja tarpeista sekä lisäksi kokemuksellinen tieto Pohjois-Suomen vuodenaajoista ja -kiertokulusta ja ilmastosta. Suhteuttamisen jälkeen kehä laajenee tulkintaehdotukseen. Tässä vaiheessa tulkintaehdotuksena tulkintamallista tulee FEA-malli. Saadakseni kokonaisvaltaisen kuvauksen lasten talvivaatetuksesta tarkastelen vaatteiden olemusta FEA-mallissa esiintyvien käsittein. Tulkintaehdotuksesta siirrytään kohti kolmatta kehää, merkityksen ilmaisu. Pohjoinen sijainti luo omat merkityksensä eli katson FEA-mallista nousseita kriteereitä suhteessa vaateen aineelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen ympäristöön.

Ymmärtäminen on aina tulkintaa ja ymmärtämisen pohjana on aina aiemmin jo ymmärretty.³⁹ Anttilan mukaan hermeneuttiseen tutkimukseen liittyy hermeneuttinen spiraali. Se kuvaa, miten kokonaisuus rakentuu yksityiskohdista, joita ovat muun muassa esiymmärrys ja ymmärrys, ja toisaalta yksityiskohdat ovat osa kokonaisuutta. Usein lähtökohtana on jokin kysymys, joka koskee Anttilan sanoin ”tekstiä”. Tutkimus etenee niin, että tutkija käy keskustelua tekstinsä kanssa suhteuttaen kysymyksensä koko ajan laajempiin sisältökonteksteihin. Alkuperäiseen ongelmaan saadaan vastaus selvittämällä tällä tavalla spiraalimaisesti kysymyksen konteksti, ellei ”teksti” ole ristiriitainen. Tutkimuksen edetessä tutkija esittää jonkin tulkintaehdotuksen, joka koskee koko aineistoa, tarkoituksenaan ilmaista ”tekstin” merkityksen.⁴⁰ Oman tutkimukseni lähtökohtana oli kysymys vaatetuksellisesta lasten tarkenemisesta arktisissa olosuhteissa.

Hermeneuttinen tieteenperinne sisältää asioiden merkitysten ja mielen tutkimisen. Se tutkii merkityssisältöjä eli kulttuuria. Sana tulee kreikkalaisesta verbistä *hermeneuîn*, joka on suomeksi tulkita. Hermeneutiikan tarkoituksena on auttaa tulkitsemaan täsmällisesti se, joka on tutkimuskohteissa epäselvä. Sitä käytetään historiallisen aikakauden, tietyn kulttuurin, taiteellisesti tai kulttuurisesti kiinnostavan kohteen tutkimisessa. Tutkimuskohdetta sanotaan usein tekstiksi, vaikka se ei sellaisessa muodossa varsinaisesti olisikaan.⁴¹ Saksalainen Hans-Georg Gadamer oli 1900-luvun yksi tärkeimmistä filosofiista. Hänen mukaansa hermeneutiikassa kokonaisuuden merkityksiä

³⁹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–35

⁴⁰ Anttila 1998, 27–28

⁴¹ Anttila 1998

ennakoidaan eksplisiittisesti eli osat määrittävät kokonaisuutta ja määrittyvät itse kokonaisuudesta.⁴² Tässä tutkimuksessani se tarkoittaa yksittäisten asioiden hahmottamista kokonaisuuden osana. Eli esimerkiksi villavaatteiden käytön kohdalla se tarkoittaa koko yhteiskunnan ymmärtämistä. Näin ymmärtämisen liike Gadamerin mukaan toteutuu – ”*kokonaisuudesta osaan ja osasta kokonaisuuteen*”.⁴³ Eli ymmärtääkseni vaatteiden ominaisuuksia kokonaisuutena, täytyy minulla olla ymmärrys yhteydestä vaateen erilaisiin ympäristöihin ja niiden vaikutuksista.

Tutkimuksessani esiymmärryksen muodostaa omat kokemukseni lapsuuden talvivaatetuksesta sekä kokemukset äitinä lapsen talvipukemisesta sekä asuminen pohjoisessa, alueella, jonka tutkimuksessani määrittelen Suomen arktiseksi alueeksi. Omat vaatteeni lapsuudessa eivät olleet kovin teknisiä. Silloin ulkoiluvaatteet eivät olleet vielä kehittyneet materiaalisesti niin pitkälle, mitä nykypäivän lastenvaatteet. Tärkeimpänä ominaisuutena talvivaatetuksessa oli niiden suojaavuus kylmyydeltä. Oleellisinta lämpimänä pysymisessä oli kerrospukeutuminen. Ymmärrykseni on lapsuuskokemuksista laajentunut nykypäivän talvivaatetuksen osalta pukiessani koviin pakkasiin lastani. Käsityksen hyvästä, lämmittävästä pukemisesta on tuonut jokapäiväinen käytännönkokemus.

Tutkimusaineistoni koostuu *puolistrukturoiduista* eli *teemahaastatteluista*. Anttilan mukaan haastattelu tutkimusvälineenä on silloin paikallaan, kun tavoitteena on saada tietoa ihmisten asenteista, kokemuksista, mielipiteistä ja havainnoista.⁴⁴ Tähän nojaten valitsin haastattelut tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi, sillä tavoitteenani on saada tietoa käyttäjien kokemuksista. Tuomen ja Sarajärven mukaan haastattelu on yksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä laadullisessa tutkimuksessa. Tästä syystä on tärkeää, että henkilö, jolta tietoa kerätään, tietää tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai hänellä on kokemusta asiasta. Tässä mielessä haastateltavien valinnan pitää olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Valitsin jokaista vuosikymmentä kohtaan yhden haastateltavan aina 1920-luvulta 2010-luvulle saakka. Haastateltavien valinnassa suurimpana kriteerinä pidin sitä, että he ovat viettäneet lapsuutensa Suomen arktisissa

⁴² Gadamer 2004, 29

⁴³ Gadamer 2004, 29

⁴⁴ Anttila 1998, 230

olosuhteissa ja ovat kykeneviä sekä halukkaita kertomaan ja muistelemaan minulle lapsuuttaan ja lapsuudessaan käyttämiä vaatteitaan. Valinnassa ei tarvinnut miettiä haastateltavien kokemuksellisuutta, sillä voi olettaa, että jokainen pohjoisen ihminen on syntymästään asti käyttänyt vaatteita.

Haastattelut on toteutettu *muistelumenetelmänä*. Menneisyyden ymmärtäminen sen omilla ehdoilla ja synteesin muodostaminen lasten pukeutumiskäytänteistä edellyttävät pohjoissuomalaisen kulttuurin ymmärtämistä. Anitta Heikkilän mukaan merkitykset eivät avaudu, ellei tutkija tunne menneisyyden kulttuuria. Tutkijan täytyy tietää, jotta hän voi kysyä.⁴⁵ Lapsuusajan muistoja rakentavat omien muistikuvien lisäksi lapsuusaikamme olosuhteet ja ympäristöt, jotka ovat olleet lähtökohtana lapsuuden kokemuksille. Muistoja rakentavat myös tilanteet ja yhteydet, joissa muistelemme lapsuuttamme. Yksilölliset muistot kietoutuvat sosiaaliseen ja kulttuuriseen aikaan ja paikkaan.⁴⁶ Henkilökohtainen kokemus antaa asioille syvyyttä, koska kysymys on omasta elämämaailmasta.⁴⁷

Muistelututkimus, jonka muistelun kohteena on aika, jolloin muistelija on ollut alle kuusivuotias lapsi, on hyvin haastavaa. Ihminen ei ehkä ole kehittynyt silloin vielä niin paljon, että esimerkiksi vaatteiden yksityiskohdat olisivat jääneet mieliin lähtemättöminä, ja osittain näitä yksittäisiä muistoja sotkevat yleiset muistot ja tapahtumat, sekä muisteluajasta kulunut aika. Haastatteluita tehdessäni, usein yli kuuden vuoden iässä tapahtuneita asioita ja vaateista muistettiin paljon paremmin. Silloin minä-kehitys on jo pitemmällä. Kouluaikaisia tapahtumia on helpompi muistella kuin ennen koulua, sillä henkilökohtaisessa historiassa on tullut kollektiivinen etappi, jota on helpompi muistella yhteisten tapahtumien kautta.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin joko selittämiseen tai ymmärtämiseen pyrkivillä lähestymistavoilla. Olen analysoinut tutkimusaineistoni tässä tutkimuksessa ymmärtämiseen pyrkivällä tavalla, koska se on tavallisimpia tapoja laadullisessa analyysissä ja päätelmän teossa⁴⁸ sekä ymmärtämiseen pyrkivä toteuttaa hermeneuttisen ajatuksen. Käytän tässä tutkimuksessa aineiston analyysimenetelmänä *sisällönanalyysia*. Tuomen ja Sarajärven mukaan

⁴⁵ Heikkilä 2008, 25

⁴⁶ Korkiakangas 1996, 11

⁴⁷ Heikkilä 2008, 30

⁴⁸ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 219

sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysiä pidetään väljänä teoreettisena kehyksenä, mutta myös yksittäisenä metodina. Useimmat laadullisen tutkimuksen eri nimellä olevat analyysimenetelmät periaatteessa perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, jos sillä tarkoitetaan kuultujen, nähtyjen tai kirjoitettujen, sisältöjen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä. Tämä antaa mahdollisuudet monenlaisten tutkimusten tekemiseen sisällönanalyysillä.⁴⁹ Anttila taas sanoo, että sisällönanalyysi on alun perin kvantitatiivinen eli määrällinen menetelmä, jonka tavoitteena on kuvata aineiston jakautumista luokkiin ja kategorioihin.⁵⁰

Teorialähtöinen sisällönanalyysi kuuluu perinteisiin analyysimalleihin. Se tukeutuu johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun. Tutkimuksessa kuvaillaan ja käydään läpi tämä malli ja sen pohjalta määritellään etenkin tutkimuksessa kiinnostavat käsitteet. Toisin sanoen tutkittava ilmiö määritellään jonkin tunnetun mukaisesti. Kyse on siis siitä, että analyysia ohjaa aikaisemman tiedon perusteella tehty valmis kehys.⁵¹ Oma tutkimukseni tukeutuu Lambin ja Kallalin esittämään FEA-malliin (kuva 1 kappaleessa 1.2). Olen teoria-osuudessa kuvaillut mallissa esiintyvät käsitteet lasten talvivaatetuksesta. FEA-mallista nousivat analyysiini käsitteiksi vaateen toimivuus, vaateen ilmaisevuus, vaateen esteettisyys sekä lapsen elämiskulttuuri.

Päätelyn logiikka yhdistetään teorialähtöisessä analyysissä usein deduktiiviseen päätelyyn. Se tarkoittaa sitä, että tutkimuksen teoreettisessa osassa määritellään esimerkiksi kategoriat, joihin sitten aineisto suhteutetaan. Kategoriat nousevat tutkittavasta ilmiöstä ja päätöksistä, mistä tutkittava ilmiö muodostuu. Tutkimuskysymykset muodostetaan suhteessa näihin päätöksiin: tutkimuskysymyksillä haetaan vastauksia ihmisen kokemuksista määrittelyjen mukaan tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston analyysi tapahtuu suhteessa tehtyyn päätökseen. Tutkimustuloksena kerrotaan,

⁴⁹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 91

⁵⁰ Anttila 1998, 254

⁵¹ Tuomi & Sarajärvi 2012, 93

että ihmisen kokemukset koostuvat tutkimuksessa määritellyistä osatekijöistä, mutta jokainen kuvailee niitä eri tavalla.⁵²

Tämä tutkimus on pukeutumisen historiatutkimus, jossa tutkin lasten talvivaatteita arktisuuden kontekstissa. Se sijoittuu laadullisen tutkimuksen kentälle ja kysynkin aineistoltani millaisilla vaatteilla lapset ovat tarjonneet ja tarkenevat Suomen arktisissa olosuhteissa sekä miten lasten talvivaatteet ovat kehittyneet viimeisen vuosisadan aikana. Tutkimukseni arktisuuden määrittelen ilmastollisesti Suomen pohjoisosiin. Saadakseni tutkimuskysymyksiini vastauksen nojaudun hermeneutiikan filosofiaan, lähtökohtana oma esiymmärrys lasten talvivaatteista ja tavoitteena tutkimuksen synnyttämä ymmärrys. Tästä johtuen seuraavassa luvussa käsittelen lasten talvivaatteiden materiaalista ympäristöä. Teen katsauksen lasten talvivaatteiden historiaan Suomessa sekä tarkastelen niiden ominaisuuksia; mitä vaatimuksia vaatteille on asetettu.

⁵² Tuomi & Sarajärvi 2009, 98

2 Vaate materiaalisessa ympäristössä

”Talvi tulloo: tappaa lapset, kesä tulloo: antaa kengät.”

-Pirjo Hämäläinen-Forslund. 1987, 97-

Tutkimuksessani aineellinen ympäristö sisältää konkreettisen ja fyysisen vaatetuksen, joka muodostuu kulloisellakin aikakaudella aikakaudelle tyypillisistä materiaaleista. Materiaalien ja vaatteiden muutoksiin ovat vaikuttaneet tekstiiliteollisuuden kehitys sekä kansan elinkeinomuutokset. Käsittelen tutkimuksessani vaatteita ja pukeutumista esineenä eli staattisena olemisena sekä konkreettisemmän eli vaatetuksen että myös abstraktimman merkityksen eli ulkoasun kautta. En tarkoita pukeutumisella dynaamista suoritusta, vaatteiden konkreettista pukemista päälle, johon liittyy liike, vaan päälle puettuja vaatteita ja ulkoasua. Tutkimuksessani keskityn vastaamaan kysymykseen, miten tai millaisilla vaatteilla lapset tarkenevat. Kysymys voisi olla myös; miten lapset ovat pukeutuneet arktisella alueella.

Suomen kielen perussanakirjan mukaan vaate-sanana ensimmäinen merkitys on *”kerralla päällä olevat tai jonkin muun kokonaisuuden muodostavat pukimet, pukineet, vaatekappaleet, asusteet; puku, vaatekerta, vaatetus”*. Ensisijaisessa merkityksessä vaate-sana esiintyy usein monikkomuodossa vaatteet. Yksikkömuotoinen vaate-sana esiintyy harvemmin ja tarkoittaa näin ollen yksittäistä vaatekappaletta.⁵³ Koskennurmi-Sivosen mukaan vaatetus on kollektiivinen ilmaus, joka viittaa yhden ihmisen päällä olevaan vaatekokonaisuuteensa tai asuunsa. Koskennurmi-Sivonen jatkaa, että vaatetuksella on vaatettamiseen liittyvä merkitys. Puhuttaessa konkreettisista ja tavallisesti tekstiilimateriaaleista valmistetuista tuotteista, joihin ihmiset pukeutuvat, käytetään vaate- ja vaatetus-sanoja.⁵⁴ Vaatteilla on paljon tarkoituksia ja merkityksiä. Uotilan mukaan ne suojaavat sään ja lämpötilan vaikutuksilta, luovat säädylisyyttä ja suojaavat kehoamme. Vaatteet välittävät esimerkiksi vaateen kantajasta erilaisia viestejä; persoonallisuudesta, sosiaalisesta asemasta, asenteista ja käyttäytymisestä. Vaatteet

⁵³ Kielitoimiston sanakirja, 2017

⁵⁴ Koskennurmi-Sivonen 2003, 2

voivat auttaa itsearvostuksen kasvussa, mielihyvän tuntemisessa sekä saamaan muilta ihailua.⁵⁵

2.1 Katsaus lasten ulkovaatteiden historiaan Suomessa

Länsimaissa lapsia on pidetty pienikokoisina aikuisina aina alkuajoista 1800-luvulle asti. Usein varakkaiden perheiden lapsilla ei ollut joko lupaa tai sitten mahdollisuutta leikkimiseen. Lapset puettiin aikuisten tapaan, eikä mietitty tarkemmin aikuisille tarkoitettujen asujen vaikutuksia. Yksi tällainen esimerkki oli korsetin käyttö myös lapsilla. Käytännössä lastenvaatteet olivat vain pienennöksiä aikuisten vaatteista. Näin ollen luonnollisestikin lastenvaatteiden muodot ja tyyli seurasivat aikuisten pukeutumisen muotia.⁵⁶ 1800-luvulle saakka Suomessakin lapsien pukeutumisessa oli samankaltaisuutta aikuisten pukeutumisen kanssa. Siitä kertoo viikinkiaikaisten hautojen löydökset, joissa lasten vaatetus oli samanlaista kuin aikuisilla. Pikkutytöillä oli paita ja hame, kuten naisillakin, pikkupojilla taas asusteet olivat samalailla koristeltu kuin miehillä. Syrjäseutujen lapset olivat kuitenkin toisessa asemassa, heillä hädin tuskin oli vaatteita ollenkaan. Lapset juoksentelivat pakkasessa, helteessä, sateessa ja tuulessa paitasillaan, ja sekin oli musta kuin noki.⁵⁷

Lapsuuden käsite syntyi 1700-luvulla ja pikkuhiljaa lasten vaatteet alkoivat eriytyä aikuisten vaatteista. Lapset puettiin hyvin yksinkertaisiin vaatteisiin ja mataliin kenkiin verrattuna aikuisten tiukkoihin ja monimutkaisiin vaatteisiin sekä puuteroituihin peruukkeihin.⁵⁸ Lasten vaatetus vaihteli 1800-luvulla mukavan ja epämukavan välillä. Vuosisadan alussa tytöillä oli mukavat, väljät mekot ja pienillä pojilla puuvillaiset kokoasut. Vuosisadan lopussa taas tytöillä oli pitkät tafti- ja silkkimekot, joiden yläosissa oli luut. Pojilla puolestaan oli hienot villa-asut. Erityistä 1800-luvun lopulle oli se, että alle kuusivuotiailla pojilla oli samanlaiset vaatteet kuin pienillä tytöillä.⁵⁹ Sukupuoleen

⁵⁵ Uotila 1995, 31

⁵⁶ Peacock 2009, 7–8

⁵⁷ Hämäläinen-Forslund 1987, 98–101

⁵⁸ Vänskä 2012, 91

⁵⁹ Peacock 2009, 7–8

katsomatta pienillä lapsilla oli mekot, rimpsut ja röyhelöt. Leikki-ikäisten vaatteita ei nähty välttämättömäksi erotella sukupuolen mukaan.⁶⁰

Suomessa vähävaraisissa perheissä lapset saivat lainata vanhempiensa vaatteita ihmisten ilmoille mennessä. Puhuttiin, että rahvaan lapset karaistaan pakkasesta ja lämmöstä piittaamattomiksi. 1800-luvun loppupuolella elettiin vielä omavaraistaloudessa ja siksi vaatteiden hankkiminen oli todella työlästä; pellavan kylvöstä valmiiseen vaatteeseen oli pitkä ja työläs matka. Kun varsinaisia talvivaatteita ei ollut, pysyttelivät lapset sisällä talvikelin aikaan. Alle nelivuotiailla ei ollut juuri kenkiä ja hyvin harvoin ulkovaatteitakaan.⁶¹ Ensimmäiset kengät ja niiden lisäksi aikuisten ulkoilupuseroa muistuttavan takin saattoi saada neljä- viisivuotiaana. Lasten vaateet vahvistettiin sitomalla huiveja pään, kaulan, selän ja rinnan ympärille.⁶²

Suomessa säätyläislasten vaatteet myötäilivät aikuisten muotia samalla tavalla kuin Euroopassa muuallakin. Materiaalit olivat yhtä ylellisiä; silkkiä, samettia ja ylellisiä pitsejä.⁶³ Pukeutuminen oli selkeää symboliikkaa, puvut osoittivat ihmisen arvon yhteisössään ja pönkittivät hallitsijoiden asemaa. Vaatetuksesta näkyi jo kauas oma asema. Ne yhteiskuntaryhmät, jotka ymmärsivät lasten tarpeita, pukivat mahdollisimman aikaisin aikuisten tapaan lapsensa. Rahvas taas halusi, että työkykyiset ja alaikäiset erottuisivat toisistaan jo matkojen päästä – aikuiset käyttivät niin hyviä vaatteita kuin vain oli mahdollista hankkia ja lapset kulkivat puolialastomina piikkopaidassa.⁶⁴

Ulkona kylmemmillä ilmoilla isommilla lapsilla oli aluspaidan päällä paksumpi pusero, joka yleensä oli flanellia tai käsin neulottua villaa. 2–4 vuotiaille pojille tehtiin päällyshousut, jotka talvella oli sarasta ja kesällä puuvillakankaasta. Tyttöillä taas oli villatakki ja kovemmilla pakkasilla villa-alushame. Varakkaampien perheiden lapsilla oli lisäksi takit, mutta usein ensimmäisen takin ja kengät sai vasta kouluikäisenä, kun joutui kulkea pitkiäkin koulumatkoja jalkaisin.⁶⁵ Vaatteiden puute rajoitti lasten koulunkäyntiä

⁶⁰ Hämäläinen-Forslund 1987, 105

⁶¹ Lönnqvist 1978, 87–88; Hämäläinen-Forslund 1987, 101

⁶² Lönnqvist 1978, 87–88

⁶³ Hämäläinen-Forslund 1987, 101–105

⁶⁴ Hämäläinen-Forslund 1987, 106

⁶⁵ Roivainen 2016, 168

ja vaikutti ulkoilumahdollisuuksiin.⁶⁶ Ulkovaatteissa käytettiin pitkään villaa hyvien ominaisuuksiensa vuoksi: se lämmittää, hengittää ja tietyn verran hylkii myös kosteutta. Villasta on helppo tehdä itse puseroita, lapasia, sukkia ja pipoja, mutta niitä oli tarjolla myös teollisesti valmistettuina.⁶⁷ Teollisuus valmisti lastenvaatteita jo 1900-luvun alkupuolella⁶⁸ ja niitä oli tarjolla Suomessa, mutta ne eivät olleet kovin suosiossa. Lastenvaateista suurin osa valmistettiin kotona tai teetettiin ompelijalla niin kaupungeissa kuin maalaiskylissä vielä silloinkin, kun aikuiset ostivat vaatteensa suurimmaksi osaksi kaupasta. Usein ensimmäiset lastenvalmisvaatteet olivat takkeja ja ulkovaatteita, koska niiden ompeleminen oli monimutkaista.⁶⁹

Suomessa 1900-luvun alussa vauvat käärittiin vielä tiukasti kapaloon ajatuksena, että liikkumattomuus olisi turvallista ja jäsenet kasvaisivat suoraan.⁷⁰ Sitä vanhemmat lapset, aina kahdeksanteen vuoteen saakka puettiin rahvaitten piireissä pellavaiseen pitkään paitaan ilman minkäänlaisia housuja.⁷¹ Pikkuhiljaa vauvojen pukemisessa pidettiin tärkeämpänä lämmittävyyttä eikä kiedottu enää tiukkaan kapaloon – kapalot löystyivät.⁷² Myöhemmin vaatetuksessa otettiin huomioon myös lapsen vapaa liikkuvuus.⁷³ Yksi suurimmista muutoksista lastenvaatteisiin liittyen oli 1900-luvulla siirtyminen kotitekoisten vaatteiden käytöstä valmisvaatteisiin. Tämä johti siihen, että perinteisiä kansanomaisia lastenpukuja ei enää käytetty, vaan lasten pukeutumisessa painoarvo oli käytännöllisyydessä ja hygieniassa. Se kuvasti modernin ajan ihannetta.⁷⁴

Suomalaisten lasten terveyteen alettiin kiinnittää huomiota 1920-luvulla. Arkkiatri, lastenlääkäri Arvo Ylppö oli huolissaan vastasyntyneiden ja pienten lasten terveydestä, sillä kuolleisuus oli suuri. Alettiin kiinnittää huomiota käsihygieniaan, parempaan ravintoon ja ulkoiluun.⁷⁵ Sen myötä syntyi äitiyspakkaus vuonna 1938. Äitiyspakkaus oli osa terveyden seurantaprojektia, jota Väestöliitto johti. Projektissa kehitettiin myös

⁶⁶ Virkkunen 2010, 101–104

⁶⁷ Lemire 2011, 37–40

⁶⁸ Lappalainen & Almay 1996

⁶⁹ Heikkilä 2008, 257

⁷⁰ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 61

⁷¹ Hämmäläinen-Forslund 1987, 100

⁷² Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 63

⁷³ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 65

⁷⁴ Roivainen 2016, 160

⁷⁵ Korpi-Tommola. Arvo Ylppö -verkkosivut

neuvolaverkostoa. Aluksi äitiyspakkauksia jaettiin vähävaraisille äideille. Vuonna 1949 tuli lakimuutos ja sen myötä kaikilla äideillä oli mahdollisuus saada äitiysavustus pakkauksena tai rahana. Ehtona avustuksen saamiselle oli se, että äidit kävivät raskauden aikana neuvolassa. Alun perin äitiyspakkauksia oli saatavana kolmea eri versiota, myöhemmin kuitenkin vain yksi. Pakkauksessa oli vauvanvaatteita, kangasvaippoja, kapaloivaatteita ja äidille tekstiilejä, lisäksi myös valistusmateriaalia. Pakkauksen alkuaikoina vauvan vaatteet olivat valkoiset ja niitä koristeltiin kirjomalla. Sisältö muuttui aina määrärahojen ja kulttuurivaikutusten mukaan.⁷⁶

Suomalaisen valmisvaateteollisuuden katsotaan alkaneen 1910-luvulla, jolloin yritys nimeltään Suomalainen Pukimo perustettiin.⁷⁷ Kuitenkin vaatteiden valmistus omista raaka-aineista ja omalla tekniikalla oli hyvin yleistä vielä 1920-luvulla. Suurin osa kansasta, paitsi herrasväki, käytti kotikutoisia vaatteita. Vielä 1930-luvulla naisetkin käyttivät kotikutoisia talvivaatteita.⁷⁸ Vasta 1950-luvulla alettiin tehdä lasten ulkoiluvaatetusta valmisvaateteollisuudessa. Reima-Pukine Oy ja Rukka Oy olivat yrityksistä ensimmäisiä valmistajia.⁷⁹ Siihen asti lasten vaatteet olivat käsityönä tehtyjä.

Suomen suurin lastenvaatevalmistaja on ollut Kankaanpääläinen Reima Oy, joka valmisti ja kehitti lasten ulkovaatteita. Tehdas rakennettiin Kankaanpäähän armeijanvaatteita valmistaneelle Pallo-Paita Oy:lle vuonna 1944, mutta tehtaan toiminta keskitettiin pian lasten vaatetukseen sekä urheilu-, ulkoilu- ja retkeilyasuihin. Kankaanpään tehdas rakennettiin vuonna 1944 armeijanvaatteita valmistaneen Pallo-Paita Oy:n käyttöön, mutta pian tehtaan toiminta keskitettiin lastenpukimiin sekä ulkoilu-, urheilu- ja retkeilyasuihin.⁸⁰ Suomessa ensimmäisenä yrityksenä Reima pyrki kehittämään määrätietoisesti tehdasvalmisteisia lastenpukimia kustannuksiltaan edullisiksi ja niin korkeatasoisiksi, että niiden käyttö olisi yleistä myös maaseudulla.⁸¹

⁷⁶ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 47–59

⁷⁷ Lappalainen & Almay 1996, 27

⁷⁸ Lönnqvist 1979, 96–97

⁷⁹ Lappalainen & Almay 1996

⁸⁰ Lappalainen & Almay 1996, 94

⁸¹ Lappalainen & Almay 1996, 94

Sotavuodet vaikuttivat myös suomalaisten vaatetukseen. Suomen puuvillavarastot hupenivat miltei olemattomiin. Kaupoista ei saanut juuri mitään ja se vähäinenkin oli mennyt kortille. Joten saadakseen vaatteita päälleen oli turvauduttava omiin konsteihin ja korvaaviin materiaaleihin. Tehtiin paljon vanhasta uutta.⁸² Sotien ansiosta omavaraista villaa ja pellavaa käytettiin vielä 1950-luvulle saakka.⁸³

1950-luvulta lähtien materiaalien tuotekehittely ja lasten ulkovaatteiden teollinen valmistaminen kasvoivat voimakkaasti, mutta edelleen ulkoilupukuja valmistettiin myös kotona vielä 1960-luvulla. Ulkoiluun tarkoitettujen housujen historia on lyhyempi kuin takkien. Housut yleistyivät 1950 – 1960-luvuilla.⁸⁴ Vaikka teollinen vaatteiden valmistaminen kasvoi voimakkaasti, oli niitä vähän tarjolla. 60-luvulla leikki-ikäisten lasten pukemisessa suosittiin vaatteiden lämmittävyttä ja helppoa puettavuutta, joissa olisi mukava myös liikkua. Eli vaatteita valmistettiin hyvin käytännönläheisesti. Mukavuuteen ja lämmittävyyteen kuuluivat lisäksi käytännöllisyys, kestävyys ja työn säästö eli helppo hoitoisuus ja puettavuus. 1960-luvun loppupuolella lasten vaatteisiin alkoi tulla kirkkaita värejä teollisuuden kehittymisen myötä.⁸⁵

Leikki-ikäisten ulkoiluvaatetusta mullisti Reiman kehittänyt enstex-kangas, jonka Reino Koski suunnitteli Porin Puuvillan kanssa yhteistyössä 1960-luvulla. Kankaassa yhdistyi kahden kankaan hyvät ominaisuudet. Pinta oli kestävä polyamidia; vettähylyvä, kulutusta kestävä ja haalistumaton. Sisäpuoli oli taas miellyttävän pehmeää, nukattua puuvillaa, joka hengittää. Kankaasta kehiteltiin Reimassa johdonmukaisia malleja ja suomalaiset lapset kulkivatkin enstex-haalareissa monet vuosikymmenet.⁸⁶ Enstex voitiin pestä kotikoneessa 60 asteen lämpötilassa ja se teki siitä helppohoitoisen. Ulkovaatetuksessa alettiin panostaa myös turvallisuuteen. Niihin ommeltiin heijastinnauhoja lisäämään lasten näkyvyyttä pimeässä.⁸⁷

⁸² Kallioniemi 2006

⁸³ Lönnqvist 1972, 97

⁸⁴ Roivainen 2016, 169

⁸⁵ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 64–68

⁸⁶ Lappalainen & Almay 1996, 94

⁸⁷ Roivainen 2016, 176–178; Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 71–72

Trikoota, joustofroteeta, froteeta ja keinokuituja, niitä suosittiin 1970-luvulla suomalaisissa lastenvaateissa. Suosikkiväri oli tuolloin ruskea. 1970-luvulla elettiin vielä säästäväisesti ja tehtiin vaatteita itse, vaikka nyt niitä tehdastekoisia oli enenevässä määrin markkinoilla. 70-luvun nuorisokulttuurin tulon myötä vaikutukset levisivät myös lastenvaatteisiin – tuli unisex-käsite.⁸⁸ Samalla äitiyspakkauksen vaatteisiin tuli väriä ja materiaalit olivat pääsääntöisesti trikoota ja froteeta. Ansiotyöhön lähteneillä äideillä ei ollut enää aikaa vaatteiden kirjomiseen. Hankintasopimuksessa määriteltiin vaatteiden kuosit ja värit.⁸⁹ Lastenvaatteiden valmistajien sekä vaihtoehtojen kirjo laajeni entisestään 1970-luvulla. Valmisvaatteiden käyttö oli tavallisempaa kuin aikaisemmin. Suurimmalla osalla lapsista oli käytännölliset ulkoilupuvut villakankaisten luukuhousujen sijaan.⁹⁰ Tehdasvalmisteisten vaatteiden tulon myötä lasten vaatteissa alettiin nähdä tärkeäksi ominaisuudeksi sen funktionaalisuus. Maija Isola ja Marja-Liisa Niemisalo kirjoittavatkin *Lastenvaatteet* -kirjassaan, että lasten vaatteiden tulee olla mukavia. Heidän mukaan vaatteet eivät saa rajoittaa lapsen liikkumista ja niissä ei saa olla painavia ja hankaavia saumoja. He nostavat myös turvallisuuden tärkeään asemaan.⁹¹

Leikki-ikäisten ulkovaatekankaat olivat tekokuitusekoitteita, kuten enstexiä ja farkkua. Joustavien materiaalien takia vaatteiden yleislinja oli kapea ja lahkeista leveä. Käsien valmistaminen oli suosiossa, vaikka tehdasvalmisteisia oli tarjolla. Myös lastenvaateissa näkyi unisex-ajattelun vaikutteita – samaa vaatetta voitiin käyttää sekä tytöillä että pojilla. Tämä antoi mahdollisuuden vaatteiden suurempaan kierrätykseen.⁹²

Puuvillaneulos oli 1980-luvun lastenvaateissa suosittu materiaali. Vaatteissa yhdisteltiin erivärisiä neuloksia ja painokuvioita. Röyhelöt olivat tyttöjen vaatteissa suosittuja. Sporttimuoti vaikutti myös lasten vaatetukseen niin, että niistäkin tuli väljiä, niin kuin aikuisten vaatteista. 80-luvulla suosittuja värejä olivat selkeät perusvärit. Jos haluttiin uniikkeja, yksilöllisiä vaatteita, ne valmistettiin kotona.⁹³ Ulkoiluvaatteiden valikoima alkoi monipuolistua valmisvaateteollisuuden ja elintason nousun myötä. 1980-luvulla oli

⁸⁸ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 71–73

⁸⁹ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 50

⁹⁰ Roivainen 2016, 178

⁹¹ Isola & Niemisalo 1983, 6

⁹² Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 64–74

⁹³ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 64–74

jo hyvin yleistä, että lasten ulkoiluvaatteet ja kurahousut olivat teollisesti valmistetut.⁹⁴ 1980-luvulla äitiyspakkauksen vauvanvaatteisiin otettiin vaikutteita isompien lasten vaatteista ja lisättiin collegeasuja, jotka olivat paksummasta puuvillaneuloksesta tehtyjä, urheilullisia vaatteita. Toppahaalari lisättiin pakkaukseen ensimmäisen kerran samana vuosikymmenenä. Sitten haalarista on muodostunut pakkauksen väriteemaa hallitseva päävaate.⁹⁵

1990-luvun lastenvaatteiden värit olivat perusvärien lisäksi pastellivärit. Edelleen tyttöjen vaatteissa suosittiin röyhelöitä, jopa siinä määrin, että vyötäröröyhelöitä oli myös talvihaalareissa.⁹⁶ Äitiyspakkauksen sisältö on kuvannut aina hyvin lastenvaatemuotia sekä aikansa kulttuuria. 2000-luvulle tultaessa lastenvaatevalikoimat ovat kasvaneet huomasti kansainvälisten nettikauppojen ja kirpputorien myötä. Useat aikuistenvaatteita valmistavat yritykset laajensivat tuotevalikoimaansa lastenvaatteisiin.⁹⁷

2.2 Lasten talvivaatteiden ominaisuudet

Todennäköisesti varhaisimmat pukeutijat ovat suojautuneet sään, eläinten ja muiden luonnonvoimien lisäksi yliluonnollisia voimia vastaan. Viimeisimmäksi mainittua vastaan pukeutuminen on näyttänyt enneminkin koristautumiselta, jossa näkyy eri pukeutumisfunktioiden päällekkäisyyttä. Koskennurmi-Sivonen kertoo vielä yhden vaatteiden suojautumisfunktion: ihmiset suojautuvat vapaaehtoisesti tai pakotettuna vaatteillaan myös toisilta ihmisiltä, joko suoranaiselta fyysiseltä uhalta tai heidän katseiltaan.⁹⁸

Käyttötarkoitukseen ja -ympäristöön suunnitellut vaatteet kannustavat lapsia lisää ulkoiluun ja liikkumiseen yhä enemmän.⁹⁹ Meinander sanoo, että vaatteilta odotetaan ja vaaditaan tiettyjä ominaisuuksia käyttötilanteeseen nähden sekä vaatteiden materiaaleilta voidaan odottaa määrättyjä ominaisuuksia.¹⁰⁰ Sääolosuhteet, vaateen käyttötarkoitus,

⁹⁴ Roivainen 2016, 169

⁹⁵ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 47–59

⁹⁶ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 74–75

⁹⁷ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 75

⁹⁸ Koskennurmi-Sivonen 2012, 8

⁹⁹ esim. Reima

¹⁰⁰ Meinander 2012, 95 toim. Koskennurmi-Sivonen 2012

käyttäjän mieltymykset ja muut tekijät asettavat vaatteille haasteita, joihin haetaan jatkuvasti uusia ratkaisuja. Vaatteen mukavuus syntyy monista tekijöistä. Ihminen tuntee olonsa mukavaksi vaatteessa, kun hänellä ei ole kuuma, eikä kylmä, eikä vaate rajoita liikkumista, purista tai hiosta. Lisäksi mukavuuden edellytys on, että vaate on mieluinen, käyttötarkoitukseen ja -tilanteeseen sopiva ja myös käyttäjänsä mielestä esteettinen. Vaatteen mukavuus ja mieluisuus määräytyvät ihmisen henkilökohtaisten fyysisten ja psyykkisten tuntemusten, aiempien kokemusten, ennakkokäsitysten, odotusten ja mielikuvien perusteella. Vaatteen suojaavuutta ja toiminnallisuutta kuvaavat tekijät sekä ulkoasuun ja viestintään liittyvät psykososiaaliset tekijät painottuvat eri tavalla eri tilanteissa.¹⁰¹

Raunion mukaan yksi keskeisimmistä vaatteiden ominaisuuksista ihmiselle on funktionaalisuus eli toimivuus. Toimivuuden määrittämä raja vaatteen ja ihmisen välillä on selkeä; päällä olevien vaatteiden materiaaliset ominaisuudet eivät saisi haitata ihmisen toimintaa, vaan ennemminkin tukea sitä.¹⁰² Sosiologi Elina Paju, joka on tutkinut lasten arjen aineksia, kertoo lastenvaateilla olevan erilaisia ominaisuuksia, jotka antavat vaatteille merkityksiä. Ne ominaisuudet voivat olla esimerkiksi suojaavia, kuten kura- ja toppavaatteiden. Niiden tarkoitus on suojata lasta ulkona. Ominaisuudet voivat olla myös toiminnallisia tai liittyä vaatteiden ulkonäköön. Esimerkiksi värit ovat sellaisia ominaisuuksiltaan, että ne jossakin määrin sukupuolittavat lapsia. Joitakin värejä käytetään enemmän tytöillä ja toisia taas pojilla. Jotkut vaatekappaleet ovat ominaisuuksiltaan sellaisia, että niitä täytyy opetella käyttämään. Lapsi oppii pikkuhiljaa sen, millainen toiminta on toimivaa ja suotavaa ja millainen taas ei ole. Ympäristöltä saadaan malli siitä, mikä on hyväksyttyä käytöstä ja mikä ei. Esimerkiksi hameen käyttö vaatii kehonhallintaa niiltä, jotka hametta käyttävät. Yleensä pieni lapsi oppii kantapään kautta, että alushousujen näkyminen hametta käytettäessä ei ole suotavaa.¹⁰³

Roivaisen mielestä kyse ei ole pelkästään käytännöllisyydestä, vaikka funktionaalisuutta korostetaankin lasten ulkoiluvaatteiden kohdalla. Pukeutumisen funktioita ei tarvitse sinänsä ihmetellä Suomen vaihtelevissa sääolosuhteissa, sillä ilmeistä on, että vaatteilla

¹⁰¹ Risikko & Marttila-Vesalainen 2006, 7

¹⁰² Raunio 2003, 52 toim. Koskennurmi-Sivonen & Raunio 2000

¹⁰³ Paju 2013, 114–118

suojaudutaan kylmyyttä, tuulta, sadetta ja myös auringon valoa vastaan.¹⁰⁴ Koskennurmi-Sivosen mukaan suojautuminen on järkeenkäypä syy pukeutua. Helposti näin ajattelee ihminen, joka elää vaihtuvien vuodenaikojen olosuhteissa ja jolle suojautuminen eri sääolosuhteita vastaan on hyvin omakohtaista ja havainnollista.¹⁰⁵ Tärkeiksi ominaisuuksiksi ulkovaatteiden osalta Meinander luettelee ilmanläpäisemättömyyden eli tuulenpitävyyden sekä vedenhylkivyyden ja sateenkeston. Alusvaatteiden osalta kovassa hikoilutilanteessa tulisi huolehtia hikoilukosteuden siirtymisestä iholta pois.¹⁰⁶

Ihmisen fyysinen toiminta ja ympäristön lämpöolosuhde kertovat minkälaisen lämmöneristävyyden tarvitsee. Lämpömukavuuden ylläpitoon tarvitaan sitä enemmän lämmöneristävyyttä, mitä kylmempi ja tuulisempi ilma on. Toisaalta kuitenkin mitä suurempi on fyysinen rasitus, sitä vähempi on vaatteiden tarve. Liian vähäinen lämmöneristävyys johtaa kylmän tuntemiseen ja pikkuhiljaa hypotermiaan, mutta myös liian suuri lämmöneristys johtaa hikoiluun ja sitä kautta pikkuhiljaa hypotermiaan.¹⁰⁷ Meinander määrittelee käyttömukavuuden tilana, jossa ei tunne epämukavuutta. Se on tavoiteltava tila, silloin vaatteet eivät ole liian lämpimiä tai kylmiä, raskaita tai kutittavia tai muuten epämiellyttäviä. Käyttömukavuuteen vaikuttavat melkein kaikki aisteihin liittyvät asiat, jolloin se on moniulotteinen käsite. Ihmiset valitsevat aina sellaiset vaatteet, jotka ovat käyttömukavuudeltaan parhaimmat, jos on mahdollisuus vapaasti valita. Käyttömukavuuden yksi tärkeä osa-alue on lämpömukavuus. Ihminen tuottaa aineenvaihduntansa avulla jatkuvasti lämpöä. Jotta lämpötasapaino säilyisi, täytyy lämmön kulkea yhtä nopeasti ympäristöön, mistä se on syntynyt. Vaatteet hidastavat lämmönluovutusta iholta ympäröivään ilmaan muodostaen vastuksen lämmön ja kosteuden kulkemiselle. Jokaisen vaateen malli ja materiaali vaikuttavat lämpömukavuuteen. Lämmöneristävyys ja vesihöyrynläpäisevyys eli hengittävyys arkipöydän ulkovaatteiden keskeisimmät ominaisuudet. Ulkovaatteiden osalta myös ilmanläpäisemättömyys eli tuulenpitävyys sekä vedenhylkivyyden ja sateenkesto ovat

¹⁰⁴ Roivainen 2016, 185

¹⁰⁵ Koskennurmi-Sivonen 2012, 7

¹⁰⁶ Meinander 2012, 97

¹⁰⁷ Meinander 2012, 98

varsin tärkeitä ominaisuuksia. Ulkoilussa alusvaatteiden tehtävä onkin sitten huolehtia kovassa hikoilussa hikoilukosteuden siirtämisestä pois iholta.¹⁰⁸

Aikaisemmin lasten ulkoiluvaatteissa funktionaalisia ja tieteellisesti testattuja materiaaleja pidettiin vain järkevinä ja käytännöllisinä, mutta 2000-luvulla tuli uusia sävyjä keskusteluun. Nykyään kiinnitetään huomiota voimakkaasti käsiteltyihin materiaaleihin – kuinka haitallisia materiaaleissa käytetyt kemikaalit ovat ihmisille. Kemikaalien haittavaikutuksia on tutkittu vasta vähän. Aina pitkälle kehitelty materiaalit eivät ole turvallisia.¹⁰⁹ Vaatteet kuluvat ulkoleikeissä paikoista, jotka ovat rasituksessa eniten. Hihat, takamus, polvet ja lahkeet ovat suurimman rasituksen kohteena, sillä ulkona lasketaan mäkeä, ollaan polvillaan ja liikutaan erilaisissa maastoissa. Myös vuodenaajat ja eri säätilat kuluttavat vaatteita, sillä kosteus ja lika kertyvät eri tilanteissa eri tavoilla.¹¹⁰

Pukeutuminen luonnehtii ihmistä eniten kirjoitetun ja puhutun kielen ohella. Samalla se erottaa ihmisen muista elävistä olennoista, koska vain ihmiset pukeutuvat. Koskennurmi-Sivonen siteeraa Flügeliä, kun hän puhuu vaatteista. Hän sanoo, että vaatteet voivat vaikuttaa ihmisten ulkoisilta lisäkkeiltä, mutta ovat kuitenkin aivan ydinasiaa, kun kyseessä on ihmiset sosiaalisina olentoina.¹¹¹ Vaatteista voidaan ajatella myös Warwickin ja Cavallaron tavoin, että ne ovat syvää pintaa, sillä ne eivät pelkästään vain peitä ja naamioi, vaan voivat lisäksi näyttää jotakin sisimmästä tavalla, joka näennäisesti on pinnallista.¹¹² Visuaalinen ja havaittava identiteetti tulee esiin puetussa ruumiissa ja se rajaa jollakin tavalla olosuhteita, joissa pukeutumisen lisäksi voi liikkua muodin pakkomielteetkin.¹¹³ Pienen lapsen vaatteet välittävät koko perheen arvoja, sillä vanhemmat valitsevat ja hankkivat lastensa vaatteet.¹¹⁴

¹⁰⁸ Meinander 2012, 95–97

¹⁰⁹ Roivainen 2016, 180–181

¹¹⁰ Mäntysalo 2016, 29

¹¹¹ Koskennurmi-Sivonen 2012, 5 refl. Flügeliä 1966, 16

¹¹² Warwick & Cavallaro 1998, xxiii

¹¹³ Calefato 2006, 128–132

¹¹⁴ Kts. Virtanen 2004, 38

Ossi Naukkarinen on käynyt läpi estetiikkaa suhteessa vaatetukseen, pukeutumiseen ja ulkonäköön 6/2012 Ritva Koskennurmi-Sivosen julkaisemassa *Johdatus pukeutumisen tutkimukseen* -artikkelisarjassa. Hän tarkastelee sitä hieman laajempänä kokonaisuutena, eikä niinkään yksittäisinä asioina. Se koostuu vaatteista, ihmisistä ja niiden vuorovaikutuksista kulloisissakin konteksteissa.¹¹⁵ Samalla tavalla Lamb ja Kallal käsittelee estetiikkaa yhteydessä vaatteeseen ja sen käyttökontekstiin sekä käyttäjään.¹¹⁶

Tourulan väitöskirjassa ja Väestöliiton nettisivuilla kerrotaan, että tietoa lapsen oikeanlaiseen pukemiseen kylmiin olosuhteisiin saadaan yrityksen ja erehdyksen kautta. Tourulan mukaan vaatetuksen optimaalinen lämmöneristävyys eri lämpötiloissa on haastavaa. Lapset nukkuvat ulkona pitempään, kun ihon lämpötilan jäähtyminen on hidasta.¹¹⁷ Meinander kirjoittaa, että lasten vaatteista on vähän fysiologista tutkimustietoa. Aikuiset pukevat varsinkin pienille lapsille liikaa vaatetta, siksi että he itse ovat fyysisesti vähemmän aktiivisia. Liika lämpö saa lapsen hikoilemaan, eikä lapsi itse osaa avata takkia, jos alkaa olla hiki.¹¹⁸ Väestöliitto ohjeistaa kerrospukemaan vauvan; sisävaatteiden päälle villa- tai fleece-vaatteet, villasukat tai töppöset, kunnon rukkaset tai lapaset, kypärämyssy ja talvilakki, talvihaalari ja päällimmäiseksi makuupussi.¹¹⁹

Tutkimuksessani lasten talvivaatteiden aineellinen ympäristö tarkoittaa vaateen materiaalista muotoa. Vaatteiden kehitykseen on vaikuttaneet materiaalit ja materiaalien kehitys ja saatavuus sekä vaatteiden valmistuksen muutokset eli koko tekstiili- ja vaateollisuuden vaiheet ja historia. Myös yhteiskunnan muutokset ovat vaikuttaneet vaatteiden muutoksiin. Vuosisadan alkuaikoina vaatteet olivat suurimmalla osalla Suomen lapsista kotikutoiset ja -tekoiset. Niiden valmistuksen työteliäisyyden takia vaatteita ei ollut useita, mutta kotitekoiset olivat edullisemmat. Talouden kohentumisen myötä oli vara ostaa tehdasvalmisteisia vaatteita, eikä ollut aikaa valmistaa itse lastenvaatteita – aika oli rahaa. Vanhemmat ovat pitäneet tärkeänä, että lasten vaatteet ovat nopea pukea, helppo huoltaa sekä ovat käytännöllisiä. Seuraavassa luvussa käynkin

¹¹⁵ Naukkarinen 2012, 15–16

¹¹⁶ Lamb & Kallal 1992, 43

¹¹⁷ Tourula 2011, 7

¹¹⁸ Meinander 2012, 102

¹¹⁹ Kallio, 2013

läpi vaatteiden käyttöympäristöä, sitä mitä pohjoisen elämiskulttuuri on antanut lasten talvivaatetukseen, millaisia vaatimuksia se on asettanut vaatteille ja miten se on näkynyt vaatetuksessa. Pohjoisen kulttuurista kerrottaessa, kerron myös mitä arktisuus tarkoittaa tämän tutkimuksen puitteissa.

3 Pohjoisen kulttuuri vaateen käyttöympäristönä

Jokaisessa kulttuurissa esiintyy jonkinlaista pukeutumista ja useimmissa kulttuureissa se perustuu vaatteisiin. Vaatteilla on niin suuri osa elämässä ja kulttuurissa, oman ja muiden ruumiin näkemisessä sekä kokemisessa, että alastomuuttakin käsitellään suhteessa puettuun ruumiiseen.¹²⁰ Pukeutuminen on hyvin inhimillistä ja suurimmissa määrin osa kulttuurista toimintaa. Tämän takia pukeutumisen merkkien sekä koodien käyttö edellyttää yleensä kulttuurin tuntemusta. Joskus se edellyttää lisäksi erityistä kulttuurista herkkyyttä, koska yhteisyyden tunteen aste voi vaihdella suuresti myös saman kulttuurin sisällä.¹²¹ Naukkarisen mukaan vaatteet ovat väistämättä kulttuurin osa, sen merkki- sekä merkitysjärjestelmää. Niillä voi osoittaa sitoutumisen johonkin ryhmään, sen arvomaailmaan ja toisaalta erottua jostakin toisesta ryhmästä. Usein ryhmäsidonnaisuus on sitoutumista samalla ryhmän esteettisiin arvoihin.¹²²

Kulttuuri vaikuttaa suhtautumiseemme pukeutumisesta. Kuulumme Suomessa länsimaiseen kulttuuriin, mutta globalistuminen on hälventänyt kulttuurien rajoja. Niinpä kulttuurin merkityksestä pukeutumiseen ei ole helppoa määritellä.¹²³ Suomessa on kuitenkin Keski-Eurooppaan verrattuna erilainen pukeutumiskulttuuri. Se johtuu osin ilmastosta ja osin myös erilaisista tavoista ja kasvatuskäytännöistä. Lapset ulkoilevat Suomessa enemmän sekä leikkivät vapaammin, vaatteiden nopea ja helppo puettavuus ovat vanhemmille tärkeitä ominaisuuksia lastenvaateista. Keski-Euroopassa käytetään enemmän aikaa lasten pukeutumiseen.¹²⁴

¹²⁰ Koskennurmi-Sivonen 2012, 5

¹²¹ Koskennurmi-Sivonen 2012, 31

¹²² Naukkarinen 2012, 20

¹²³ Ruohonen 2001, 64

¹²⁴ Kemppainen 1994, 31 – 32

3.1 Arktisuus Pohjois-Suomessa

Pohjoismaiden ilmastolle on tyypillistä Atlantilta tuleva kosteus.¹²⁵ Suomi sijaitsee arktisella alueella ilmaston perusominaisuuksien mukaan. Mähönen ja Joki-Heiskala luettelevat perusominaisuuksiin kylmyyden, kuivuuden ja voimakkaan valon määrän vaihtelun.¹²⁶ Arktinen alue käsitteenä ei ole niin yksiselitteinen. Määritelmiä ja alueen rajaajia on useampia. Se voidaan määritellä monen muuttujan mukaan. Yksi määrittäjä on Pohjoinen Napapiiri (66°32'), joka kulkee arktisen alueen etelärajana. Pohjoiseen Napapiiriin liittyy auringonvalon vaihtelu kaamoksesta yöttömään yöhön. Arktinen alue voidaan rajata myös ilmaston mukaan, jolloin se määritellään kesäkuun +10 °C isotermin perusteella. Silloin arktiseksi alueeksi pohjoisessa luetaan ne alueet, joissa kesäkuun keskimääräinen lämpötila on +10 °C. Kolmantena arktisen alueen rajaavana tekijänä voidaan katsoa metsän vaihettumisvyöhykkeet, silloin Suomi kuuluu vain vähän arktiseen alueeseen pohjoisen puuttomilta osilta. Metsänraja noudattaa ilmastovyöhykkeitä, joissa arktiselta kylmät ja etelästä lämpimät ilmamassat kohtaavat. Neljäntenä määrittäjänä arktiselle alueelle voidaan pitää jatkuvaa ikiroutaa.¹²⁷ Käytti sitten määritteenä mitä tahansa maantieteellistä määrittelyä, niin kaikille yhteistä on arktisen alueen sijoittuminen pohjoisnavan ympärille. Navan ympärille sijoittuvien alueiden ilmastoon vaikuttavat ilmamassojen liikkeet ja avoimet merialueet. Talvisin mantereilla vallitsee kylmäkorkeapaine ja rannikoilla merellinen ilmasto.¹²⁸

Kaikki edellä mainitut määritteet ovat siltä osin tarpeellisia, että ne kaikki heijastavat jotenkin kylmyyttä ja kertovat alueen ilmastosta. Tässä tutkimuksessa arktisen alueen määritteessä otan mukaan nuo kaikki edellä mainitut, jolloin alueen eteläraja voi olla epätarkka. Väliä on sillä, että arktisen alueen luonnosta puhuttaessa käytetään ilmaisia äärimmäisistä olosuhteista. Pekka Aikio sanookin, että puhutaan elämän sopeutumisesta äärirajoille. Monesti näitä olosuhteita kuvataan lämpötilan, valoisuuden ja lumipeitteen avulla. Käsite periferia tulee hyvin lähelle kuvattaessa arktista luontoa.¹²⁹ Täällä, arktisessa luonnossa elää ihmiset samalailla kuin muuallakin. Lapset viettävät aikaa

¹²⁵ Risikko & Marttila-Vesalainen 2006, 8

¹²⁶ Mähönen & Joki-Heiskala 1997, 14

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Aikio 1994, 3; Heininen 1994, 3

ulkona ja elävät tavallista lapsen elämää, se edellyttää vain, että vaatetuksessa ympäristön olosuhteet on otettu huomioon.

Lämpötila sekä lumipeite kertovat Suomen talven alun ja keston. Vuorokauden keskilämpötilan laskiessa pysyvästi nolla-asteen alapuolelle alkaa talvi tarkan ilmastomääritelmän mukaan. Talvi päättyy taas, kun keskilämpötila vuorokaudessa nousee pysyvästi nollan yläpuolelle. Talven pituus vaihtelee 120 päivästä 180 päivään, etelästä pohjoiseen. Harvemmin pakkasta on koko talven ajan, välillä on leutoja jaksoja.¹³⁰ Suomalaiset ovat sopeutuneet pohjoisen olosuhteisiin; kylmyys ei estä jokapäiväistä elämää. Suomalaiset liikkuvat myös talvella melkein joka säässä. Myös talvella voi liikkua monipuolisesti, kuten hiihtää, luistella ja lasketella. Kylmyys on otettava huomioon, vaikka sää ei rajoitakaan liikkumista, siihen täytyy varautua. Oikeanlainen pukeutuminen kylmään ilmanalaan vähentää kylmän vaikutuksia.¹³¹ Suomen ilmastossa on neljä vuodenaikaa tyypillisine piirteineen.

3.2 Ulkona säässä kuin säässä

Tapahtumien aikaan ja paikkaan liittyy aina historia.¹³² Suomen pohjoisosissa, arktisissa olosuhteissa lapsuutensa viettäneet lapset ovat maantieteellisesti eläneet kylmässä ilmastossa, Napapiirin yläpuolella. Etelästä katsottuna pohjoissuomalaiset ovat eläneet aina marginaalissa, elämisen äärirajoilla. Pohjoissuomalaisille elämä vallitsevissa olosuhteissa on kuitenkin ollut tavallista arkea: elannon hankkimista, opiskelua, syntymää ja kuolemaa. Heikkilän sanoin pukeutumisen käytänteet nousevat elämisympäristöstä.¹³³

Pohjoismaissa lasten laittaminen päiväunille ulos vaunuihin on yleinen lastenhoitokäytäntö.¹³⁴ Suomalaisten lasten puolestapuhuja, Arvo Ylppö rohkaisi äitejä 1920-luvulla viemään lapsensa raittiiseen ulkoilmaan nukkumaan päiväuniaan ympäri

¹³⁰ Ilmatieteenlaitos, 2017

¹³¹ Hassi, Maunu, Mäkinen & Tervaskanto-Mäentausta 1999, 7

¹³² Heikkilä 2008, 87

¹³³ Heikkilä 2008, 87

¹³⁴ Tourula 2011, 17

vuoden. Ylpöllä oli huoli suomalaisten lasten hyvinvoinnista.¹³⁵ Pikkuhiljaa Ylpön rohkaisut ja jopa painostukset saivat kannatusta vanhemmilta. Tavallisin aloitusajankohta ulos nukuttamiselle on lapsen ollessa kahden viikon vanha. Pikkulapset nukkuvat ulkona yleensä kerran päivässä erilaisissa sääolosuhteissa; auringon paisteesta lumituiskuun, lämpötilan ollessa jopa -30°C.¹³⁶

Suomalaisten lasten vanhemmat pitävät erittäin tärkeänä sitä, että lapset ovat ulkona joka päivä.¹³⁷ Lastenhoidon käytännöt ovat juurtuneet syvälle kulttuuriin ja tulokset edustavat sukupolvien kokemusta ja vakaumuksellisuutta.¹³⁸ Kansaneläkelaitos edesauttaa suomalaisten lasten ulkona nukkumista jakamalla äitiyspakkauksia, joissa on vauvoille talvivaatteet ja makuupussi.¹³⁹ Äitiyspakkaus on kaikkien äitien saatavilla, jotka vain kuuluvat Suomen sosiaaliturvan piiriin.¹⁴⁰ Tämä osoittaa sen, että Suomessa talviulkoiluvaatteita käytetään paljon ja niiden tulisi olla lämpöviihtyvyydeltään hyvät. Suomen huippulämpötilojen ero voi olla jopa 70 astetta. Talvikuukausia Pohjois-Suomessa on 5–7.¹⁴¹

Säätilasta riippumatta suomalaiset lapset leikkivät ulkona. Suomessa lämpimimmän ja kylmimmän kauden lämpötilaero voi olla jopa 70 astetta, tästä johtuen vaihteleviin sääolosuhteisiin suunniteltu vaatetus on iso osa suomalaista vaateeteollisuutta. Suojaavuus sateelta ja tuulelta sekä sopiva lämmöneristävyys, kosteudenkäsittely ja vesihöyrynläpäisy ovat ulkovaatetuksen tärkeimpiä suojaavia ja toiminnallisia ominaisuuksia. Oman osansa vaikuttaa myös vaatteiden materiaalit ja malli.¹⁴²

Lasten ulkoilua koskevat asenteiden muutokset ovat nähtävissä lastenhoito-oppaissa. Erilaisia vaatekappaleita sekä lasten pukemista käsiteltiin paljon 1900-luvun puoliväliin saakka. Tärkeä osa terveysvalistusta olivat yksityiskohtaiset ja konkreettiset pukemisohjeet. Ensimmäisissä suomalaisissa hoito-oppaissa ei kuitenkaan mainittu

¹³⁵ Korpi-Tommola, 2017

¹³⁶ Tourula 2011, 97

¹³⁷ Tourula 2011, 25

¹³⁸ Tourula 2011, 25; Lipton 1965

¹³⁹ Tourula 2011, 26

¹⁴⁰ Kela, 2017

¹⁴¹ Risikko & Marttila-Vesalainen 2006, 8

¹⁴² Risikko & Marttila-Vesalainen 2006, 8

ulkovaatteista kuin muutamalla rivillä. Siitä voi päätellä, että lasten ulkoilua ei pidetty niin tärkeänä silloin.¹⁴³ Nykyään vanhempia ohjeistetaan, että vauvan, joka on syntynyt talvella, voi viedä ulos kahden viikon ikäisenä. Kesällä taas ulkoilun voi aloittaa heti, kun on kotiutunut sairaalasta. Pienten lasten kohdalla aurinkoa kehoitetaan välttämään kokonaan.¹⁴⁴

Suomessa julkaistiin vuonna 2005 liikuntasuositukset, jotka koskivat alle kouluikäisiä lapsia. Suositusten laatijoina olivat sosiaali- ja terveysministeriö ja opetusministeriö yhdessä Nuori Suomi ry:n kanssa. Liikuntasuositukset suosittelevat alle kouluikäisiä lapsia liikkumaan reippaasti ja riittävällä kuormituksella päivittäin vähintään kaksi tuntia. Suurin osa jokapäiväisestä liikunnasta voi näin pienillä lapsilla olla omaehtoista, mutta yli 3-vuotiaille tulisi tarjota ohjattua liikuntaa. Nämä ohjeet ovat suunnattu huomioon otettaviksi varhaiskasvatuksen puolella toimintasuunnitelmiin, mutta ovat yhtä lailla yleisiä suosituksia. Säästä riippumatta päivähoitopaikoissa pyritään ulkoilemaan kaksi kertaa päivässä. Yleisesti pakkasraja on -15 astetta. Päivähoidon ohjeistuksessa korostetaan vanhempia huolehtimaan lapselleen säänmukaiset ulkoiluvarusteet.¹⁴⁵

Suomen päivähoiton painotus päivittäiseen ulkoiluun säästä riippumatta on johtanut osaltaan siihen, että etenkin lasten ulkovaatteiden pukemisessa korostetaan käytännöllisyyttä.¹⁴⁶ Liikuntaa ja ulkoilua pidetään ensisijaisen tärkeänä terveydelle ja fyysiselle kehitykselle, joten vanhemmilla on velvollisuus tukea lapsensa kehitystä asianmukaisilla ulkoiluvarusteilla.¹⁴⁷

Suomessa vaihtelevat vuodenaajat tarjoavat runsaasti mahdollisuuksia lapsille monipuoliseen ulkoiluun. Talvella lumi ja jää antavat jännittäviä leikkimahdollisuuksia. Metsä on leikkipaikkana mielenkiintoinen lapselle. Lapsi joutuu käyttämään siellä enemmän mielikuvitustaan ja luovuuttaan. Leikit kehittävät fyysistä kestävyyttä sekä

¹⁴³ Roivainen 2016, 181

¹⁴⁴ Roivainen 2016, 184

¹⁴⁵ Sosiaali- ja terveysministeriön, terveysministeriön ja Nuori Suomi Ry:n julkaisu 2005, 3

¹⁴⁶ Roivainen 2016, 184

¹⁴⁷ Roivainen 2016, 186

koordinaatiokykyä. Lisäksi raikas ulkoilma kohottaa elimistön toimintakykyä, edistää aivojen vireyttä, parantaa unenlaatua ja lisää ruokahalua.¹⁴⁸

Pohjois-Suomen elämisympäristö vaateen käyttöympäristönä on iso muuttaja lasten talvivaatetuksen suhteen. Tutkimuksessani pohjoisen kulttuuriin vaikuttaa arktiset olosuhteet, etenkin sen kylmä ilmasto. Arktisuus asettaa vaatteelle vaatimuksia lämpöviihtyvyyden ja -mukavuuden suhteen. Lämpöviihtyvyyteen vaikuttaa vaateen materiaaliset ominaisuudet sekä malli. Kulttuurinen käyttöympäristö paljastaa vaateen toimivuuden, sen puettavuuden, riisuttavuuden, suojaavuuden, mukavuuden, liikkuvuuden ja istuvuuden. Ulkoilu pienestä asti päivittäin säässä kuin säässä vuodenajasta riippumatta on iskostunut lähtemättömänä suomalaiseen lastenhoitokulttuuriin. Seuraavassa luvussa käsitelläänkin sitä, miten lapsen sosiaalinen ympäristö näkyy vaatetuksessa. Luvussa kerrotaan kenen arvoja, asenteita, rooleja ja statuksia lastenvaateista on luettavissa. Siinä käydään läpi lapsuuden eri vaiheita yhteiskunnassa ja sitä, millainen lapsi on fyysisenä olentona.

¹⁴⁸ Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 235

4 Lapsi vaatteiden sosiaalisessa ympäristössä

Lastenvaatteet kertovat lapsuuden merkityksistä ja muokkaavat myös lapsena olemista.¹⁴⁹ Vaatteen ulkonäköön ja toiminnallisuuteen vaikuttaa myös vaatteen käyttäjä. Lapsen vaatetuksessa se on ilmentänyt eri aikakausilla lapsen ja aikuisen suhdetta, miten aikuiset ovat nähneet lapsen.

Ihmisen fyysinen kehitys ei ole muuttunut nykyihmisen kohdalla eri aikakausista huolimatta mitenkään. Vastasyntyneestä avuttomasta vauvasta on kasvanut itsenäinen pystyasennossa liikkuva aikuinen. Leikki-ikäisen lapsen maailma on tapahtumarikas ja kiehtova. Lapsi kasvaa ja kehittyy nopeasti oman tahdon omaavaksi itsenäiseksi yksilöksi. Kehitys sekä uusien asioiden oppiminen että taitojen karttuminen on tässä elämänvaiheessa kaikkein nopeinta. Lapsi käy kaikki kehitysvaiheet läpi; tunne-elämä, ajattelu, motoriiikka, havaintokyky, kieli ja sosiaaliset taidot kehittyvät.¹⁵⁰ Lapsi oppii yleensä puoleentoista vuoteen mennessä kävelemään. 2–3-vuotiaan lapsen liikkuminen on varmempaa sekä monipuolisempaa. Lapsi kasvaa pituutta ensimmäisten kahden vuoden aikana noin kymmenestä kahteentoista senttimetriä vuodessa ja sen jälkeen kuuteen vuoteen saakka viidestä kymmeneen senttimetriä vuodessa.¹⁵¹ Fyysinen kehitys etenee vaihe vaiheelta. Tietyn kehitystason saavuttaminen antaa seuraavalle kehitysvaiheelle mahdollisuuden. Kehitystapahtumien järjestyksestä esimerkkinä on konttausasennosta pystyyn nouseminen. Kuitenkin jokainen lapsi kehittyy yksilöllisesti.¹⁵²

Aikuisen ja lapsen maailmat eroavat suuresti. Kun aikuisen arjen täyttää työ, kotiaskareet ja harrastukset, lapsuuden syvin olemus näyttäytyy leikeissä. Alle kuusivuotiaan lapsen mielikuvitus on todella vilkas ja satuihin sekä leikkeihin eläytyminen on vahvaa. Lapsi saattaa uppoutua mieluiseseen leikkiin tuntikausiksi ja olla täydellisesti läsnä kyseistä leikkiä varten juuri siinä hetkessä.¹⁵³

¹⁴⁹ Roivainen 2016, 305

¹⁵⁰ Jarasto & Sinervo 1997, 17

¹⁵¹ Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017

¹⁵² Harinen & Karkela 1990, 10.

¹⁵³ Kahri 2003, 6; Dunderfelt 2011, 78

4.1 Lapsuus

Lapsuuden käsitys on paljon muuttunut aikojen kuluessa muun yhteiskunnan mukana. Lapsuuden historian ensimmäinen taitekohta oli 1500-luku, jolloin kodin sekä koulun merkitysten kasvaessa ”keksittiin” lapsuus-käsite. Tuolloin lapsuus nähtiin aikuisyhteiskunnan odotustilana. Aikana, jolloin valmistauduttiin aikuisten yhteiskuntaan.¹⁵⁴ Euroopan uuden ajan alku oli toinen taitekohta. Silloin taloudellisen kehityksen seurauksena perheet erkaantuivat suvuistaan ja laajemmista yhteisöistä. Syntyi uusi porvarillis-patriarkaalinen perhemuoto, jossa isän auktoriteettiin perustui valtarakenteet. Isän piti olla ankara, mutta kuitenkin oikeudenmukainen ja äidin taas lempeä ja alistuva. Lapsen kasvatus nähtiin uuden kasvatusinstituution, perheen tehtävänä. Keskeisin tavoite oli kasvattaa sisäisesti ohjautuva aikuinen, joka osaa toimia uusissa tilanteissa lapsena sisäistettyjen elämän pysyvien päämäärien ja arvojen pohjalta.¹⁵⁵

Suomi oli pitkään maatalousmaa. Maataloudessa lasten osallistuminen töihin oli itsestään selvää, suorastaan välttämätöntä. Lapset kasvatettiin työn tekemiseen pienestä pitäen. Jo seitsenvuotiaan oletettiin osallistuvan täysipainoisesti useimpiin sisä- ja ulkotöihin, tavoitteena tarttua nopeasti aikuisten töihin.¹⁵⁶ Suomi alkoi muuttua 1800-luvun puolivälistä sosiaalisesti, taloudellisesti, poliittisesti ja teknologisesti. Muutokset vaikuttivat ihmisten arkeen täydellisesti.¹⁵⁷ Vuonna 1889 säädettiin laki, joka kielsi alle 12-vuotiaiden lasten käyttämistä tehtaissa työntekijöinä.¹⁵⁸ Lasten vuosisatana on pidetty 1900-lukua¹⁵⁹, jolloin tapahtui monia muutoksia maailmanhistoriassa sekä yksittäisten ihmisten arjessa. Maatalousmaana pidetystä Suomesta tuli kaupungistunut hyvinvointivaltio.¹⁶⁰ Suomi oli ainoa maa Länsi-Euroopassa, jossa sosiaalinen ja teknologinen muutos oli niin nopeaa. Maatalousyhteiskunnasta tuli sadassa vuodessa teknologisesti edistyneimpiä maita maailmassa.¹⁶¹ 1920-luku on ollut yksi merkittävin

¹⁵⁴ Aries 1996, 367

¹⁵⁵ Kalliala 1999, 24–25

¹⁵⁶ Hämäläinen-Forslund 1987, 223–224

¹⁵⁷ Stark & Tuomaala 2006, 7

¹⁵⁸ Hämäläinen-Forslund 1987, 235

¹⁵⁹ Karlsson 2012, 27

¹⁶⁰ Stark 2006, 9–10

¹⁶¹ Stark 2006, 9

kansankulttuurin taitekohta Suomessa. Teollistumisen vaikutukset alkoivat näkyä kulttuurissa, elämäntavoissa ja pukeutumisessa. Maaseutukulttuuri oli sidoksissa paikkaan ja perinteisiin elinkeinoihin, kun urbaanikulttuuri toi uutuuksia ja kulttuurisia vaikutteita nopeammin kuin aiemmin. Teolliset valmistusmenetelmät kehittyivät ja kulutustuotteiden kysyntä kasvoi. Sen vuoksi pukeutumiseen vaikuttanut Pariisi-keskeinen *haute couture* – huolellista käsityötä vaatinut muotiteollisuus joutui siirtymään massateollisuuden tieltä. Muodinmukaiset vaatteet olivat yhä useamman ulottuvilla.¹⁶² Omavaraistalouteen ja kotiteollisuuteen perustuva kansanpuku oli melkein kokonaan hävinnyt Suomesta 1920-luvulle tultaessa.¹⁶³

Lapsen yhteiskunnallinen asema on lähentynyt nykyistä asemaansa jo sata vuotta sitten, jolloin lasten työksi alettiin lukea leikkiminen. Lapsi ei ollut enää pikkuaikainen tehdastyöntekijä vaan leikkivä ihmisolento. Lapsen olosuhteet olivat muuttuneet nykykäsityksen valossa inhimillisempään suuntaan pienestä tehdastyöläisestä. Vaikka leikkiä pidettiin lapsen työnä, niin hänen kuului tehdä edelleen paljon myös aikuisten töitä. Se oli sen ajan yhteiskunnan ilmiö. Veikko Ruoppilan mukaan kansanomaisen kasvatus työntekoon tähtäsi siihen, että lapsi osaisi omalla työllään elättää itsensä.¹⁶⁴ Maataloudessa lasten osallistuminen yhteisiin töihin oli miltei välttämätöntä, sillä he oppivat työtä tehden paljon taitoja, joilla heidän oli määrä elättää itsensä myöhemmin.¹⁶⁵

1900-luvun alkupuolella lasten asema alkoi nopeaa vauhtia muuttua entisestään. Merkittävä muutos oli oppivelvollisuuslain tulo 1921. Se tasa-arvotti suomen koko kansaa, sillä myös maaseuduille tuli kansakouluja, joita oli ollut kaupungeissa jo vuodesta 1866 lähtien.¹⁶⁶ Koulun aloitus vähensi luonnollisesti lasten fyysisen työn määrää. Mutta Suomen sodat toivat pientä takapakkia lapsuuden käsitteeseen. Kovan työvoimapulan sanelemana lasten täytyi tarttua työhön heti, kun vain kynnelle kykenivät.¹⁶⁷ Jokainen, joka vain pystyi, pääsi osallistumaan maatöihin. Monen lapsen ensimmäinen kosketus työntekoon liittyy jo ennen kouluikää – kuljettiin paimenessa, karhittiin hevosella pelloja,

¹⁶² Aikasalo 2000, 13–15

¹⁶³ Lönnqvist 1978, 96–100

¹⁶⁴ Korkiakangas 1996, 78

¹⁶⁵ Hämäläinen-Forslund 1987, 223

¹⁶⁶ Hämäläinen-Forslund 1987, 222

¹⁶⁷ Kallioniemi 2006

oltiin heinätoissa.¹⁶⁸ Sota-aikaan pienet lapset auttoivat kotiaskareissa sen minkä pystyivät, heti kun oppivat kävelemään, omien voimiensa mukaan.¹⁶⁹ Varhaisimmat kotityöt olivat polttopuiden kanto, uunin lämmitys ja siivoaminen.¹⁷⁰

Lapsuuden luonteen seuraavat muutokset tulivat 1990-luvulla, jolloin yhteiskunnalliset muutokset muuttivat lapsuutta. Muutos tapahtui kaupungistumisen, teknologisen kehityksen, kuluttamisen, koulutustason kohoamisen, median vaikutuksen kasvamisen sekä vapaa-ajan lisääntymisen myötä hitaasti.¹⁷¹ Muutoksessa vanhempien aukoton auktoriteetti mureni, sallivuus kasvoi ja näiden myötä lisääntyi vanhempien epävarmuus. Vanhemmat siirsivät kasvatusvastuuta enenevissä määrin perheeltä erilaisille ammattilaisille sekä asiantuntijoille. Kasvatuskulttuuri muuttui epäröimättömästä kohti epäröivää.¹⁷² Kasvatuskulttuurin muutokset voivat näkyä lasten pukeutumisessa niin, että lapsella on suurempi valta ja vastuu oman pukeutumisen päätöksissä kuin aikaisemmin.

Vuonna 1973 perustettu lasten päivähoitolaki muutti päivähoitoa. Laki laittoi vauhtia kokopäivähoitopaikkojen perustamiselle, kun naiset enenevissä määrin siirtyivät työelämään. Lapset viettivät aikaa päivähoidossa, yhä enemmän erillään perheestään. Lasten kokopäivähoito 90-luvulla oli todella yleistä. Se oli luonnollinen seuraus molempien, äidin ja isän työssä käynnistä.¹⁷³ Lapset opetetaan nyky-yhteiskunnassa kuuntelemaan itseään ilmaisemaan oman tahtonsa ja mielipiteensä sekä heille annetaan enemmän tilaa, suhtaudutaan yksilöinä, erillisinä vanhemmistaan. Yksilöllisyys ja erillisyys näkyvät lasten pukeutumisessa; lapset haluavat päättää itse omista vaatteistaan, usein se myös suodaan heille.

Kansankulttuurin murros alkoi näkyä ihmisten asenteissa ja pukeutumistavoissa 1970-luvulla, samoin myös lasten aseman muutos päivähoitojärjestelmän luomisena. 2000-luvulle tultaessa on tapahtunut uudenlainen muutos, joka näkyy globalisaation ja

¹⁶⁸ Kallioniemi 2006

¹⁶⁹ Korkiakangas 1996, 81

¹⁷⁰ Kallioniemi 2006, 24

¹⁷¹ Kalliala 1999, 25

¹⁷² Hoikkala 1993, 47

¹⁷³ Kalliala 1999, 27–28; Laki lasten päivähoidosta 1973

teknologian tulemisena yhä selvemmin arkeen, esineympäristöön ja kulutuskulttuuriin.¹⁷⁴ Suomalaisessa nykykulttuurissa on vaikutteita Ruotsin ja Venäjän vallan ajoilta, kansallisromanttiselta kaudelta sekä viime vuosituhannen sodista. Lastenvaatteisiin liitetään edelleen merkityksiä, jotka ovat syntyneet edellä mainituilla kausilla.¹⁷⁵

4.2 Lapsi fyysisenä olentona

Viattomuus on länsimaaisessa kulttuurissa aikuisten silmin katsottuna tärkeä osa lapsuutta. Näkemys lapsuuden viattomuudesta on kuitenkin vasta muutama sata vuotta vanha. Kristinuskon on ollut käsityksen alkuun laittaja, kun mielikuva puhtaasta ja viattomasta lapsesta alkoi muotoutua 1400–1500-luvulla. Jeesus-lapsi oli lapsuuden mallikuva 1600-luvulle tultaessa, se oli yksi lapsuuden käsityksen muuttajista. Lapsia luonnehdittiin olentoina, jotka olivat viattomia, ruumiittomia sekä aseksuaalisia, eivätkä edes ymmärtäneet pahuudesta mitään. Lapsia ihmeteltiin ja ihailtiin. Yhtä aikaa lapset olivat kuitenkin yhteiskunnassa vähäisimpiä, heitä ei pidetty tuntevina niin kuin aikuisia. Myös enkelimäiset elementit yhdistettiin lapsuuteen ja lapsen kuulunut viattomuus alkoi pikkuhiljaa edustaa toivoa paremmasta tulevaisuudesta ja maailmasta. 2010-luvulle saakka on säilynyt viimeisin näkemys lapsuuden viattomuudesta. Ennen 1600-lukua ajateltiin, ettei lapsi ymmärtänyt vielä seksiä, joten siltä suojelemista ei nähty tarpeellisenä. Lapset ja aikuiset nukkuivat samoissa tiloissa, joten lapset kuulivat ja näkivät kaiken. Koska viattomuutta tai viatonta mieltä ei ajateltu olevan, ei myöskään osattu ajatella, että sellaista olisi voinut tahrata.¹⁷⁶

Perheet olivat 1900-luvun alkupuolella vielä suuria, sillä perhesuunnittelua ei tunnettu ja neuvola toiminta ei ollut alkanut. Suomeen perustettiin ensimmäinen neuvola 1926 ja niiden määrä alkoi heti kasvaa hurjaa vauhtia, sillä neuvolatoiminta tuli lakisääteiseksi 1944¹⁷⁷. Jos ei ihan omasta perheestä saatu pesäpallojoukkuetta kasaan, niin naapurin lapset mukaan luettuina sellaiset syntyivät. Yhteiskuntamme alkuaikoina lasten leikit olivat hyvin joukkuepainotteisia, koska lapsia oli paljon. Suosituimpia ulkoleikkejä olivat

¹⁷⁴ Roivainen 2016, 34

¹⁷⁵ Roivainen 2016, 35

¹⁷⁶ Vänskä 2012, 82–85

¹⁷⁷ Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 18

hippaleikit, viestit ja pallo- ynnä muut pelit. Leikki on nykyään lapsen jokapäiväistä elämää. Leikillä on ollut aina monenlaisia merkityksiä lapsille. Se on miltei välttämätöntä lapsen kehitykselle joka suhteessa. Leikki kehittää lapsen taitoja monipuolisesti. Tärkeintä on se, että lapsi kehittyy erottamaan leikin todellisuudesta.¹⁷⁸

Sotien aikaan maaseudulla oli turvallisempaa kuin kaupungeissa. Lasten turvallisuus oli monelle tärkeä ja siksi pä heitä siirrettiinkin pois suurista kaupungeista maaseuduille. Sota lisäsi työn määrää myös lapsille, sillä työvoimapula oli suuri. Työnteko oli aloitettava pienestä pitäen. Enimmäkseen autettiin kaikissa päivittäisissä kotiaskareissa. Monen ensimmäinen vastuullinen työ oli karjan paimennus. Monen sota-ajan lapsen ensimmäiset muistot työnteosta liittyvät kouluikää edeltävään aikaan. Töihin alettiin heti, kun kynnelle kyettiin.¹⁷⁹ Vaikka lapset joutuivat hyvin varhain työntekoon, ehtivät he myös leikkimään. Lelut ilmentävät lasten leikeissä aikuisten maailmaa.¹⁸⁰

Pukeutumisesta voidaan ajatella, että se on yleismaailmallinen ilmiö leikin ja kasvatuksen tavalla. Lapset leikkivät kaikkialla, kasvatuksessa ja leikeissä on paljon asioita, jotka ovat yhteneviä kulttuurista riippumatta.¹⁸¹ Jollain tavalla myös pukeutuminen koskettaa kaikkia lapsia, vaikka pukeutumiseen liittyvät erot kulttuurien välillä voivat ollakin suuria. Pukeutuminen toisaalta on myös kulttuurinen ilmiö: Eri kulttuureissa, eri aikoina pukeutumisen merkitykset ja muodot ovat erilaisia.¹⁸² Esimerkiksi leikkitutkimuksista on ilmennyt, että leikkikulttuuri on paikka sidonnaista. Maaseudulla ja kaupungissa sekä eri kaupunkien välillä lasten leikit ovat erilaisia.¹⁸³ Kulttuuriin ilmiöihin, kuten pukeutumiseen ja leikkeihin vaikuttavat aika ja paikka. Niiden lisäksi myös ikä ja sukupuoli.¹⁸⁴ Susan Kaiserin mukaan jokapäiväinen sosiaalinen konteksti rakentaa pukeutumiselle merkityksiä. Merkitykset rakentuvat siten kontekstin mukaan.¹⁸⁵ Pukeutuminen on vahvasti sidoksissa kulttuuriin, kuten edellä todettiin.

¹⁷⁸ Kallioniemi 2006,

¹⁷⁹ Kallioniemi 2006

¹⁸⁰ Kallioniemi 2006

¹⁸¹ Kalliala 1999, 53

¹⁸² Davis 1992, 6, 13

¹⁸³ Kalliala 1999, 53

¹⁸⁴ Kalliala 1999, 55

¹⁸⁵ Kaiser 1996, 10

Ruohosen mukaan ihminen reflektoi väistämättä itseään ympäristöönsä sekä tilannetekijöihin vaatteita valitessaan ja yhdistellessään. Oma persoona ja yksilön omat valinnat luovat yksilöllisen pukeutumisen.¹⁸⁶ Ihminen haluaa usein pienestä lapsesta asti valita itse vaatteita. Vaatteilla on helppo korostaa omaa tahtoaan, yksilöllisyyttä ja eron tekemistä muihin.¹⁸⁷

Lapsi on ollut aina kautta aikojen pieni elävä ihmisolento, joka kasvaa ja kehittyy fyysisesti nopeaa tahtia ympäröivistä muutoksista huolimatta. Tutkimuksessani lasten talvivaatteisiin vaikuttava sosiaalinen ympäristö muodostuu lapsuuden ja lapsen näkymisestä yhteiskunnassa. Lastenvaatetus on ilmaissut eri aikakausina aikuisen ja lapsen suhdetta. Siitä on ollut luettavissa arvot, roolit ja asenteet. 1900-luvun alkupuolella lapsuus alettiin nähdä omana elämänvaiheena, ei odotustilana aikuisuuteen. Historiasta on selvästi havaittavissa suurempia etappeja, jotka ovat muokanneet lapsuuden ilmentymää; laki tehdastyössä lapsityövoiman käytöstä, oppivelvollisuuslaki, päivähoitolaki.

Seuraava luku vie tutkimuksen käytännön toteutukseen. Luvun alussa johdatellaan muistelumenetelmään, jonka jälkeen esitellään haastateltavat, kerrotaan haastatteluiden suunnittelu kysymyksineen ja lopuksi käydään vielä läpi haastatteluiden toteutus vaihe vaiheelta.

¹⁸⁶ Ruohonen 2001, 71

¹⁸⁷ Kemppainen 1994, 33

5 Muistelussa lapsuuden vaatteet

Korkiakangas on tehnyt väitöskirjan *Muistoista rakentuva lapsuus*, jossa hän käy läpi muistin olemusta ja merkitystä tutkimuksessa. Lapsuusmuistot ovat hänen mukaansa aina osa ihmisen elämäkertaa. Muistin merkitys sekä asema voi olla jopa monimutkaisempi ja vaikeammin lähestyttävä lapsuusmuistojen rakentumisessa kuin myöhempien elämänvaiheiden muistelussa. Niiden etäisyys ajallisesti ja kognitiivisesti on lyhyempi nykyiseen elämänvaiheeseen.¹⁸⁸ Mitä vanhempi haastateltava oli, sen kauempana hänen lapsuutensa oli ja muisteltava aika, luonnollisesti. Yksittäisten muistojen erottaminen toistuneista, yleisistä muistoista on usein käytännössä vaikeaa. Tätä yksittäistä muistoa eli itse koetun tapahtuman palautumista tai palauttamista mieleen kutsutaan käsitteellä henkilökohtainen muisto. Tällaisiin muistoihin liittyy tietty aika ja paikka, ja ne on osittain koettu tapahtuneen uudelleen elämisenä sekä niihin kytkeytyy visuaalisuus tai muut havaintoelementit.¹⁸⁹

Henkilökohtaisia muistoja pidetään osana yhteisön kertomistavan traditiota, vaikka niitä ei voi pitää suoranaisesti perinnettä sisältävänä kansanperinteenä.¹⁹⁰ Tällainen, yksittäisten muistojen erottaminen yleisistä muistoista tuo omat haasteensa tälle tutkimukselle. Vaatteiden muistelun liittäminen johonkin isompaan lapsuuden tapahtumaan voi edesauttaa haastateltavien muistelua. Historialliset käännekohdat yksilöllisinä kokemuksina nivoutuvat elämän eri vaiheisiin. Ajankohta merkityksellistyy liitettäessä se historialliseen kehykseen, jolloin ajan kokemisella on mieli tai asema. Yksilöllisten muistojen näkökulmasta on hyvin olennaista se, että missä vaiheessa elämää jokin tapahtuma on ollut tai koettu. Esimerkiksi toisen maailmansodan aikaan ajoittunut lapsuus on jättänyt ihan erilaiset muistot ja vaikutukset kuin muille ikäryhmille.¹⁹¹

¹⁸⁸ Korkiakangas 1996, 25 – 26

¹⁸⁹ Korkiakangas 1996, 26

¹⁹⁰ Korkiakangas 1996, 27

¹⁹¹ Korkiakangas 1996, 34

5.1 Muistelijat

Keräsin tutkimukseni aineiston haastatteluilla, joissa haastateltavat muistelivat lapsuuttaan ja lapsena käyttämiään vaatteita. Tein haastattelut yksilöhaastatteluna sen soveltuessa haastateltavan omakohtaisten kokemusten tutkimiseen.¹⁹² Haastatteluilla pyrin ymmärtämään haastateltavien kokemusten kautta lasten ulkovaatteiden kehittymistä. Jokaisen vuosikymmenen edustajat mahdollistivat antamaan kokonaisvaltaisia tuloksia vaatteiden muutoksista ja kehityskaaresta pohjoisessa.

Eskola ja Suoranta sanovat haastattelun idean olevan hyvin yksinkertainen; jos haluamme tietää mitä ihminen ajattelee tietyistä asioista, mitä hänellä on mielessä tai toimii niin kuin toimii, on sitä järkevä kysyä häneltä itseltään. Heidän mukaansa haastattelu tarkoittaa henkilökohtaista haastattelua, jossa haastatteli esittää suullisia kysymyksiä ja merkitsee vastaukset muistiin.¹⁹³ Myös Hirsjärvi ja Hurme puhuvat haastattelun luontevuudesta, kun haluaa tietää toista ihmistä koskevista asioista.¹⁹⁴ Näin ollen halusin tietää lasten talvivaatetuksesta sellaisia ominaisuuksia, jotka liittyivät haastateltavien käyttökokemuksiin, joten lähdin kysymään asiaa suoraan näiden vaatteiden käyttäjiltä.

Tuomi ja Sarajärvi mainitsevat vielä haastattelun eduksi myös sen, että haastateltavat voidaan valita tutkittavan ilmiön kokemuksen ja tiedon perusteella etukäteen.¹⁹⁵ Valitsin suurin piirtein jokaiselta vuosikymmeneltä yhden haastateltavan, 1920-luvulta 2010-luvulle. Haastateltavien kriteereinä oli lapsuuden kotikunnan sijainti ja halukkuus kertoa minulle omista kokemuksistaan lapsuutensa vaatetuksesta sekä se, että muistaa niistä jotain. Lapsuuden kotikunnan eli sen missä lapsuutensa kuusi ensimmäistä vuotta on viettänyt, täytyi olla Pohjois-Suomessa, sellaisella paikkakunnalla, jossa vuoden keskilämpötila on -1 – 0 °C (liite 2). Nämä kriteerit täytettyään minulla oli kymmenen haastateltavaa syntymävuosiltaan 2014, 2002, 1993, 1987, 1979, 1960, 1963, 1939, 1930 ja 1924. Syntymävuosien mukaan haastateltavat eivät kuitenkaan valikoituneet täysin

¹⁹² Vilka 2015

¹⁹³ Eskola & Suoranta 1996, 64

¹⁹⁴ Hirsjärvi & Hurme 2014, 48

¹⁹⁵ Tuomi & Sarajärvi 2009, 73 –74

tasavälein, ja lisäksi kaikki haastateltavat olivat naisia. Käytän tulosten yhteydessä haastatteluihin liittyen sulkeissa ilmaistavia koodeja.

5.2 Haastattelun suunnittelu

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan haastattelijan tehtävä on kuvata haastateltavan ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita. He määrittelevät eri haastatteluiden lajeja; perinteisesti haastattelut on jaettu kysymysten valmiuden ja sitovuuden mukaan strukturoituihin ja strukturoimattomiin. Valmiiksi mietityillä kysymyksillä pyritään varmistamaan, ettei haastattelija vaikuta haastateltavan vastauksiin omilla mielipiteillään. Strukturoitujen ja strukturoimattomien välimaastoon sijoittuu puolistrukturoitu, siinä jokin haastattelun lähtökohta on lyöty lukkoon.¹⁹⁶ Käytin haastattelun laadinnassa ja toteutuksessa puolistrukturoitua eli teemahaastattelua helpottamaan haastattelun eteenpäin viemistä ja varmistamaan sitä, etten haastattelutilanteessa keksi sellaisia kysymyksiä, jotka ohjailevat haastateltavan vastauksia. Suurin syy puolistrukturoidun haastattelun valintaan oli se, että kysymykset olivat avoimia, jolloin vastauksista voi nousta esille ennalta arvaamattomia asioita.

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan puolistrukturoidun haastattelun määritelmät elävät kysymysten muodon ja esiintymisjärjestyksen suhteen. He sanovat, ettei sille ole olemassa yhtä tiettyä määritelmää. Ominaista puolistrukturoidulle haastattelulle on, että kaikkia näkökohtia ei ole ennalta päätetty. Yhteenvetona voidaan siis sanoa, että yleensä joku haastattelun osa on lyöty etukäteen lukkoon ja toinen osa on jätetty avoimeksi.¹⁹⁷ Tämä menetelmä toteutui tutkimuksessani teemojen muodostamisessa. Teemat olin päättänyt etukäteen viitekehykseni perusteella, mutta kysymysten järjestys ja muodot elivät vapaasti haastatteluiden mukaan. Lisäksi puolistrukturoidun haastattelun avoimuus toteutui myös siinä, kun esitin haastateltavalle mahdollisuuden kertoa teemaan liittyen ihan mitä vain lapsuuden vaatetuksesta mieleen tulee.

¹⁹⁶ Hirsjärvi & Hurme 2014, 41–44

¹⁹⁷ Hirsjärvi & Hurme 2014, 47

Teemahaastattelu kuuluu Ruusuvuoren mukaan puolistrukturoitujen haastatteluiden joukkoon. Puolistrukturoitu haastattelu on hyvin lähellä syvähaastattelua avoimuutensa vuoksi. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niitä tarkentavien kysymysten mukaan.¹⁹⁸ Juuri puolistrukturoidun haastattelun avoimuus oli omaan tutkimukseeni ihanteellinen. Sillä muisteluun perustuva aineiston keruu saattaa hypätä asiasta toiseen, siinä järjestyksessä kuin asiat palautuvat muistiin. Hirsjärvi ja Hurme määrittelevät teemahaastattelun niin, että siinä metodologisesti korostetaan ihmisten tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä, asioilleen antamia merkityksiä ja miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa.¹⁹⁹ Vaikka teemahaastattelu antaa tietyn vapauden haastatteluun, niin silti ei voi kysyä ihan mitä tahansa. Teemahaastattelulla pyritään saamaan tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten kannalta merkityksellistä tietoa.

Haastatteluun valitut teemat pohjautuvat tutkimuksessa läpikäytyyn FEA-malliin. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai teemat, joita tutkimushaastattelussa olisi välttämätöntä käsitellä tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole merkitystä haastattelun aikana. Tavoitteena on, että vastaaja voi jokaisesta teemasta antaa oman kuvauksen ja että teemat on käsitelty vastaajan kannalta luontevassa järjestyksessä.²⁰⁰ Olin laatinut haastattelukysymykset FEA-mallin pohjalta, joka on kulkenut koko ajan tutkimukseni pohjalla, selkärankana. FEA-mallista nousi esiin kaksi pääteemaa: vaatteen käyttöympäristö ja vaatteen funktiot, joista funktioihin tuli vielä kolme alateemaa, jotka käsittelivät vaatteen toimivuutta, ilmaisevuutta ja esteettisyyttä eli ulkonäköä. (liite 1) Päätin ennen haastatteluja teemat teoriaosuudesta nousseen tiedon perusteella; mistä osa-alueista lasten talvivaatetus kokonaisuutena muodostuu Pohjois-Suomessa. Lisäsin teemoihin täydentäviä kysymyksiä (liite 1).

Hirsjärven ja Hurmeen sanoin haastattelun kautta voidaan haastateltavan puhe sijoittaa laajempaan kontekstiin ja selventää sekä syventää saatavaa tietoa. Haastattelu on myös silloin paikallaan, kun tutkimuksen kohteena on sellainen, jota ei ole paljon vielä

¹⁹⁸ Ruusuvuori 2005

¹⁹⁹ Hirsjärvi & Hurme 2014, 48

²⁰⁰ Ruusuvuori 2005

tutkittu.²⁰¹ Tässä tutkimuksessa yksittäiset haastattelut on sijoitettu lasten talvivaatteiden kehittymiseen ja antamaan tietoa siitä, millaisilla vaatteilla lapset ovat tarjonneet arktisissa olosuhteissa. Toinen haastatteluun johtanut asia oli vähäinen lasten talvivaatteiden aikaisempi tutkimus.

5.3 Yksilöittäin teemahaastattelut

Kysymysten laadinnan jälkeen tein testihaastattelun koehenkilöllä. Ennen koehaastattelua kysymykset olivat käyneet pari kertaa ohjaajalla ja opponentilla kommentoitavana. Testihaastattelussa tuli esille joitakin sanamuotoihin liittyviä korjauksia, jotka yksinkertaistivat kysymyksiä. Vaikka kysymyksiä oli käynyt läpi useampi ihminen ennen varsinaisia haastatteluja, niin silti vielä haastattelutilanteessa kysymysten muotoja piti selkeyttää.

Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluita. Osan haastatteluista toteutin niin, että haastateltava sai itse kirjoittaa haastattelukysymyksiin vastaukset ja kävimme samalla keskustelua aiheesta. Suurimman osan haastatteluista tein niin, että esitin suulliset kysymykset, haastateltava vastasi kysymyksiin ja minä kirjasin vastaukset ylös sekä samalla tein muistiinpanoja sellaisista asioista, jotka eivät suoranaisesti vastanneet haastattelukysymyksiin. Piirsin myös nopeita viivapiirroksia haastateltavan vaatekuvailuista. Yhden haastattelun toteutin puhelimitse käytännöllisistä syistä. Esitin samalla tavalla suullisia kysymyksiä, kirjoitin vastaukset muistiin ja tein muistiinpanoja. Käytännön järjestelyiden takia toteutin muutaman haastattelun myös sähköpostitse. Laitoin sähköpostilla haastattelukysymykset haastateltaville ja kerroin myös mahdollisuudesta puolin ja toisin tarkentaa kysymyksiä sekä vastauksia. Huomasin heti ensimmäistä haastatteluani tehdessä, että suunnittelemani kysymysten järjestys ei ollutkaan aivan looginen, joten vaihdoin kysymysten järjestystä muutenkin aina haastattelun etenemisen mukaan.

Tuomen ja Sarajärven mukaan haastattelulla on etunsa. Haastattelijalla on haastattelutilanteessa mahdollisuus kysyä uudelleen, selventää kysymyksiä, oikaista

²⁰¹ Hirsjärvi & Hurme 2014, 35

väärin ymmärretyt asiat, selventää sanamuotoja ja keskustella haastateltavan kanssa tutkittavasta ilmiöstä. Haastatteluun joustavuutta luo myös se, että haastatteliija pystyy tarkkailla tilannetta ja edetä kysymysjärjestyksessä tilanteen mukaan. Haastattelun tarkoituksena on saada mahdollisimman paljon tietoa haastateltavalta halutusta asiasta.²⁰² Joissakin haastatteluissa olisin tarvinnut varakysymyksiä, että olisin saanut mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Niissä tilanteissa näkyi oma persoonallisuuteni, verbaalisuuteni ei riittänyt. Haastattelun hyviksi puoliksi havaitsin mahdollisuuden keskusteluun tutkittavasta ilmiöstä. Näin saatiin yhteinen ymmärrys ja olimme saman asian ympärillä. Haastattelu mahdollisti myös minulle havaintokuvien piirtämistä viivapiirroksin.

Itse haastattelu eteni niin, että aluksi kerroin vielä uudelleen haastateltavalle, että kuka olen, mitä teen ja mihin haastatteluita käytän. Olin kertonut tämän saman jo silloin, kun kysyin haastateltavia graduuni. Kerroin, että opiskelen vaatetussuunnittelua Lapin yliopistossa ja teen pro gradu -tutkielmaa, jonka aihe käsittelee leikki-ikäisten, alle kuusivuotiaiden lasten kylmän ilmanalan vaatetusta. Kerroin myös tutkimukseni tarkoituksen selvittää lasten talvivaatetuksen kehitystä Pohjois-Suomessa. Tämän jälkeen aloitin itse haastattelun. Mainitsin haastattelukutsun yhteydessä kuvien mahdollisesta apukäytöstä haastattelussa. Ne auttoivat haastateltavaa palauttamaan mieleen lapsuuden aikaista vaatetusta ja virittäytymään aiheen pariin. En kuitenkaan varsinaisesti huomioinut kuvia aineistoa kerätessäni.

Jokaisen haastattelun luonne oli keskusteleva, mikä onkin tyypillinen tapa puolistrukturoidulle haastattelulle, lisäksi haastattelut etenivät osittain odottamattomassa järjestyksessä. Joissakin haastatteluissa nousi esiin sellaisia asioita, joita en tutkijana olisi osannut kysyä. Haastattelujen aikana kysymysten muodot ja järjestykset vaihtelivat, ja joissakin tapauksissa haastateltavien kertomusten mukaan syntyi tarkentavia jatkokysymyksiä. Haastattelut ovat tutkijalle pikemminkin arvoitus sekä uusien kysymysten lähde²⁰³.

²⁰² Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74

²⁰³ Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010

Tutkimuksessani aineistonkeruumenetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluna valmiiden avointen kysymysten pohjalta kymmenelle haastateltavalle. Haastateltavat olivat 1920-luvulta 2010-luvulle, jokaiselta vuosikymmeneltä yksi. Haastatteluilla keräämäni aineisto pohjautui muisteluun. Haastattelukysymysten teemat nousivat FEA-mallista. Seuraavassa luvussa siirrytään haastatteluilla keräämäni aineiston analyysivaiheeseen. Käyn myös analyysiosuuden vaihe vaiheelta läpi, ensin kerron pelkistämisestä, sitten ryhmittelystä ja viimeisenä teoretisoinnista.

6 Muisteluista analyysi

Analyysiosuudessa pyrin ymmärtämään miten haastateltavat ovat kokeneet lapsuutensa talvivaatteet ennen kouluikää. Pyrin myös ymmärtämään sen, millaisilla vaatteilla lapset ovat olleet eri aikakausina pohjoisen pakkasissa, kun vaatteet ovat kehittyneet ja ilmasto lämmennyt. Aloitin analysoinnit aikajärjestyksessä vanhimmosta nuorimpaan. Järjestys oli myöhempää tuloksien tarkastelua ajatellen järkevästi jo järjestyksessä vaatteiden kehittymisestä.

Alasuutarin mukaan laadullisessa tutkimuksessa analyysi muodostuu pääpiirteittäin kahdesta vaiheesta. Ensin kerätty aineisto pelkistetään ja järjestetään, sen jälkeen pyritään ratkaisemaan arvoitus pelkistetyn ja järjestellyn aineiston pohjalta.²⁰⁴ Toisin sanoen ensimmäinen vaihe sisällönanalyysissä aineiston käsittelyssä on litterointi ja koodaaminen, sitten aineisto luokitellaan, jaetaan teemoihin ja tyypitellään. Aineiston luokittelulla tarkoitetaan sen järjestelemistä, teemoittelulla syvennytään aineistoon. Teemoittelu kertoo siitä, mitä teorian pohjalta nousseista teemoista on kerrottu. Sen tarkoitus on pilkkoa ja ryhmitellä aineisto erilaisten teemojen mukaan. Ennen teemoittelua aineisto vielä ryhmitellään. Lopuksi aineisto tyypitellään teemoista löytyneiden yhteisten ominaisuuksien mukaan. Tyypittelyssä etsitään myös teemojen pohjalta yleistyksiä.²⁰⁵

Tutkimukseni analyysimenetelmänä olen käyttänyt teorialähtöistä sisällönanalyysiä (Liite 3). FEA-malli on analyysissä mukana niiltä osin, että analyysin käsitteet nousivat suoraan FEA-mallista: vaatteen ilmaisevuus, vaatteen toimivuus, vaatteen esteettisyys ja elämisympäristö. Tuomen ja Sarajärven mukaan sisällönanalyysillä pyritään saamaan tiivistetty ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä käyttämällä menetelmän dokumenttina kirjalliseen muotoon vietyä materiaalia.²⁰⁶ Anttila kertoo sisällönanalyysin olevan tutkimusmenetelmä, jonka avulla tutkimusaineistosta voidaan tehdä päteviä ja toistettavia päätelmiä suhteessa asia- ja sisältöyhteyteen. Anttila jatkaa, että sisällönanalyysi on työkalu, jolla saadaan esimerkiksi esille piileviä tosiasioita. Sen pääkohdealueita ovat

²⁰⁴ Alasuutari 1995, 39–40

²⁰⁵ Tuomi & Sarajärvi 2012, 93

²⁰⁶ Tuomi & Sarajärvi 2009, 103

verbaaliset, symboliset ja kommunikatiiviset sisällöt. Eli aineisto voi koostua mistä tahansa, kunhan sillä on yhteys tutkittavaan ilmiöön ja sen voi koota, havainnoida ja analysoida.²⁰⁷

6.1 Aineiston redusointi eli pelkistäminen

Tässä tutkimuksessa aineisto koostuu haastatteluista, jotka olen koonnut muistiinpanoina yhteen ja niitä analysoinut. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan laadullinen tallennettu aineisto tulee kirjoittaa puhtaaksi eli toisin sanoen aineisto tulee litteroida.²⁰⁸ Aineiston analysoitavana datana tutkimuksessani on haastatteluaineisto, joka on muistiinpanoista puhtaaksikirjoitettu. Analysoitavana on kymmenen haastattelua, jotka olen tehnyt tutkimuksessani määritellyllä arktisella alueella lapsuutensa viettäneille, jokaiselta vuosikymmeneltä yhdelle 1920-luvulta 2010-luvulle syntymävuoden mukaan. Puhtaaksi kirjoitettua tekstiä näistä haastatteluista kertyi yhteensä 10 sivua.

Hyvärinen, Nikander ja Ruusuvuori kertovat *Haastattelun analyysi* -teoksessaan, että kerättyyn aineistoon tulee tutustua ennen varsinaisen analyysin tekemistä, sitä järjestellään teoriasta nousseiden teemojen mukaan. Nämä vaiheet tekevät pohjan keskustelulle aineiston kanssa eli analyttisten teemojen vertailuille keskenään, analyysiin perustuvien kokonaisuuksien ja vaikka teoreettisten mallien muodostamiselle. Löydösten tulkitseminen ja keskustelu aineiston kanssa antaa mahdollisuuden tulosten suhteuttamiselle aiempiin tutkimuksiin ja teoreettisiin keskusteluihin.²⁰⁹ Pohjustin analyysin pelkistämällä haastattelun tekstitiedostoksi saattaman sisällön useampiin aihealueisiin niin, että yhdessä kappaleessa oli lopulta yksi aihealue. Pelkistettyjen ilmausten tekemistä ohjasivat tutkimuskysymykset sekä viitekehyksestä nousseet käsitteet. Sen jälkeen laitoin haastatteluiden tekstitiedoston taulukkoon. Taulukon ensimmäiseen sarakkeeseen laitoin tutkimukseni viitekehyksestä nousseet teemat eli alaluokat. Alaluokkia ovat elämiskulttuuri, vaatteiden alkuperä, vaatekappaleet, toimivuus, esteettisyys, materiaalien ominaisuudet, vaatteisiin liittyneet tuntemukset, ilmaisevuus, yksityiskohdat. Toiseen sarakkeeseen sijoitin alkuperäisen ilmauksen, josta

²⁰⁷ Anttila 1998

²⁰⁸ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 217

²⁰⁹ Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2010

pelkistetyn ilmauksen laitoin kolmanteen sarakkeeseen (Liite 3). Näin haastattelu kerrallaan kävin läpi haastatteluilla tuottaman tekstitiedoston. Teemoittelin aineistoni järjestelmällisesti läpikäyden tutkimusongelmien, keskeisten käsitteiden ja myös lähtökohtien määrittämällä tavalla. Tämän jälkeen kirjasin taulukkoon pelkistettyjä ilmauksia kuvaavia tukisanoja. Tukisanat mahdollistivat siirtymisen seuraavaan analyysivaiheeseen.

Hyvärinen, Nikander ja Ruusuvuori kertovat, että analyysivaiheen tehtävä on antaa jotain, joka ei ilmene täysin suorista aineiston lainauksista.²¹⁰ Minun tutkimuksessani se tarkoittaa sitä, että jokainen haastattelu antaa oman palasensa kokonaisuuteen. Käytän tutkimuksessani deduktiivista sisällönanalyysia eli teorialähtöistä.²¹¹ Tuomi ja Sarajärvi toteavat, että laadullisen tutkimuksen aineisto pitää usein sisällään paljon etukäteen tiedostamattomia sekä kiinnostaviakin ilmiöitä. Sisällönanalyysissä ilmiö käsitellään läpikotaisin, siksi sen on oltava tarkkaan rajattu ja kapea. Toisin sanoen aineistoa läpikäytäessä on erotettava ja merkittävä tutkimuksen kannalta aineistosta kiinnostavimmat, ja kaikki muu materiaali jätetään tutkimuksen ulkopuolelle. Tuomi ja Sarajärvi kertovat teorialähtöisen deduktiivisen aineistanalyysin rakentuvan aineiston pelkistämisestä eli redusoinnista, aineiston ryhmittelystä eli klusterisoinnista ja teoreettisten käsitteiden luonnista eli abstrahoinnista.²¹²

6.2 Aineiston klusterointi eli ryhmittely

Etsin tukisanojen avulla aineiston tekstistä käsitteitä, jotka kuvasivat samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Ryhmittelyllä eli klusteroinnilla muodostin luokat samankaltaisista tukisanoista. Luokat nimesin sisältöä kuvaavilla nimillä. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan aineiston analyysissä olennaisin osa on luokittelulla, sillä se luo kehyksen, jonka raameissa haastatteluaineistoa voidaan myöhemmin tiivistä, yksinkertaistaa ja tulkita. Luokkien avulla voidaan nimetä aineistomassan keskeisimmät ja tärkeimmät piirteet. Luokat ovat käsitteellisiä työkaluja.²¹³ Tukisanoja yhdistellen sain laajempia

²¹⁰ Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2010

²¹¹ Tuomi & Sarajärvi 2009

²¹² Tuomi & Sarajärvi 2009, 108

²¹³ Hirsjärvi & Hurme 2014, 147

luokkakokonaisuuksia. Aineistosta esiin tulleet luokat koodasin numeroilla, kirjaimilla ja väreillä. Koodauksen yhteydessä aineistosta muodostui pää- ja alateemoja. Lopuksi pääteemat koodasin numeroilla ja alateemat kirjaimilla.

Lähdin tekemään analyysiäni niin, että teemoittelin ja järjestelin haastattelut, kuten kaikki tutkimusteoriat opastavatkin. Aineiston pilkkominen käy suhteellisen helposti, kun aineistonkeruu on tapahtunut teemahaastattelulla, koska haastattelun teemat muodostavat itsessään jo jäsennellyn aineiston.²¹⁴ Hirsjärven ja Hurmeen mukaan sisällönanalyysissä hyödynnetään usein eri analyysikeinoja, kuten teemoittelua.²¹⁵ Teemahaastatteluiden keskeinen vaihe onkin teemoittelu. Hirsjärvi ja Hurme kertovat teemoittelulla tarkoitettavan piirteitä, jotka nousevat aineistosta analyysivaiheessa ja ovat yhteisiä haastateltaville. Voi olettaa, että lähtöteemat nousevat esiin haastatteluissa, mutta lisäksi analyysivaiheessa tavallisesti syntyy useita lähtöteemoja kiinnostavampia teemoja. Analyysistä esiin tulevat teemat ovat tutkijan omia tulkintoja haastateltavien puheista Hirsjärven ja Hurmeen mukaan.²¹⁶

6.3 Aineiston abstrahointi eli teoretisointi

Abstrahoinnin avulla erotellessani aineistosta tutkimukseni kannalta olennaisimmat asiakokonaisuudet tiivistin teemakokonaisuuksien kuvaavia luokkia muodostaakseni aineistosta teoreettisia käsitteitä, jotka tutkimuksessani ovat samat kuin määritellyt teemat. Erottelun apuvälineenä käytin tutkimuskysymyksiäni, joita jaoin pienemmiksi kysymyksiksi esittäen lopulta nämä kysymykset aineistoltani. Tällä tavoin löysin aineistostani olennaisimmat seikat ja vastauksen siihen, mitä aineistostani tavoittelen löytäväni ja mitä keräämäni aineisto minulle tarjoaa. Aineiston luokittelu sekä koodaus eivät ole Hirsjärven ja Hurmeen mukaan analyysin lopullisia tavoitteita, ne ovat aineiston analyysin välivaiheita.²¹⁷ Aineiston koostuessa kymmenestä teemahaastattelusta tuli minun näiden vaiheiden jälkeen yhdistellä aineistoa. Yhdistelyllä Hirsjärvi ja Hurme tarkoittavat yhteyksien löytämistä luokkien välille.²¹⁸ Kaikkien haastatteluiden

²¹⁴ Tuomi & Sarajärvi 2009, 93

²¹⁵ Hirsjärvi & Hurme 2014, 153

²¹⁶ Hirsjärvi & Hurme 2014, 173

²¹⁷ Hirsjärvi & Hurme 2014, 149

²¹⁸ Hirsjärvi & Hurme 2014, 149

pelkistämisen, luokittelun ja koodaamisen jälkeen aloitin aineistojen yhdistelyn vertaamalla haastatteluiden teema-aiheita keskenään.

Ensin määrittelin viitekehyksen pohjalta haastatteluilleni teemat. Lopuksi vertailllessani aineistoa keskenään, huomasin yhteyksiä haastatteluista samoihin teemoihin. Muodostin näin ollen pääteemat, jotka jossakin muodossa näkyivät jokaisessa haastattelussa. Tarkensin alateemojen avulla pääteemoja muodostamalla alateemoista haastattelukohtaisesti kuvaavia käsitteitä.

Koostin teemahaastattelut yhteen ja vertailin niitä keskenään muodostaen kokonaiskuvan pohjoissuomalaisen alle kouluikäisten lasten talvivaatetuksesta viimeisimmän vuosisadan aikana. Sain selville, millaisilla vaatteilla alle kuusivuotiaat lapset ovat olleet ulkona arktisissa olosuhteissa. Teoria ja teemahaastattelut antoivat minulle kattavan kuvan Pohjois-Suomen lasten talvivaatetuksesta. Johtopäätöksessä vertailen haastattelujen analyysiä yhtenä kokonaisuutena teorian kanssa.

Käytin aineiston analyysimenetelmänä teorialähtöistä sisällönanalyysiä Tuomen ja Sarajärven ohjeistuksen mukaan. Analyysin apuna toimi FEA-malli, josta nousivat pääkäsitteet analyysiin. Pohjustin analyysiäni litteroimalla haastattelut. Sen jälkeen kävin puhtaaksi kirjoitetun aineiston läpi tarkkaan ja erottelin tutkimuksen kannalta kiinnostavimmat ja oleelliset asiat. Järjestelin aineiston aikajärjestykseen ja muokkasin alkuperäiset ilmaukset pelkistettyyn muotoon. Alaluokat nousivat teoriasta. Taulukoin analyysin niin, että ensimmäisessä sarakkeessa oli teoriasta nousseet alaluokat, toiseen sarakkeeseen tuli alkuperäinen ilmaus, sen jälkeen pelkistetty ja viimeiseen sarakkeeseen pelkistettyä ilmausta kuvaava yhdistävä yläluokka, jolla oli yhteys teoriaan. Tämän analyysiosuuden jälkeen siirryn seuraavassa luvussa tutkimuksen tuloksiin. Tulokset-luvun jäsenitys on FEA-mallin mukainen.

7 Lasten talvivaatetus arktisissa olosuhteissa

Myös arktisissa olosuhteissa lasten talvivaatetukseen on vaikuttanut ympäröivä elämiskulttuuri. Lapsen vaatetuksessa on näkynyt läpi vuosisadan aikuisen suhtautuminen lapseen ja lapsuuteen. Lisäksi talvipukeutumiseen on vaikuttanut arktisen ilmastolliset olosuhteet, jossa vaatteilta vaaditaan ensisijaisesti lämmittävyyttä eli suojaa kylmyyttä vastaan. Suurin vaatteiden ominaisuuksien määrittäjä on ollut kuitenkin materiaali ja sen saatavuus sekä koko Suomen tekstiili- ja vaateteollisuuden vaiheet. Lasten talvipukeutumisen muutoksiin vuosikymmenestä toiseen on vaikuttanut myös vaatteiden alkuperä; onko läheiset valmistaneet ne tai teetetty ompelijalla mittojen mukaan, ostettu vaatekaupasta tehdastekoisia valmisvaatteita vai käytetty muiden vanhoja. Koko vuosisadan aikana vanhemmat ovat päättäneet lapsen vaatetuksesta, lapsi on saanut korkeintaan ilmaista oman mieltymyksen väreistä, mutta muuten lasten vaatteet ovat ilmentäneet vanhempien ja usein äidin näkemyksiä.

7.1 Toimivuus

Tutkimusaineistoni vastaa tutkimukseni pääkysymykseen: Millaisilla vaatteilla lapsi on tarjennut ja tarkenee nykyään arktisissa olosuhteissa? Aineiston mukaan vanhemmat ovat suosineet lapsillaan aina kerrospukeutumista. Myös villavaatteita on käytetty vuosikymmenestä toiseen. Villan karheuden ja kutittavuuden vuoksi on siirrytty käyttämään miellyttävämmän tuntoista merinovillaa kerrospukeutumisessa. ”*Villapusero saattoi tuntua iholla karhealta, vaikka oli paitakin välissä.*” (H60) Luonnonkuidut on hyväksi havaittu lasten talvivaatetuksen sisäkerroksissa. Materiaalien kehittymisen, tekokuitujen keksimisen ja uusien innovaatioiden myötä talvipukeutumisen uloimmissa kerroksissa on alettu käyttämään tekokuituisia materiaaleja niiden parempien ominaisuuksien myötä verrattuna luonnonkuituihin. Myös yhteneväisyys vaatteiden istuvuudessa oli huomattava, jokaisella vuosikymmenellä on ajateltu lasta nopeasti kasvavana ja kehittyvänä yksilönä, joka on näkynyt yleensä liian isoina vaatteina. ”*Eipä se niin tarkkaa ollut, että istuiko se vaate niin kauhean hyvin, yleensä ostettiin reilunkokoiset vaatteet, että mahtuivat pitempään päälle.*” (H60) Vaatteisiin on jätetty kasvunvara, ajatuksena, että lapsi pystyisi pitämään samoja vaatteita mahdollisimman

kauan ja näin ollen se olisi vaateen valmistajalle tai ostajalle taloudellisempi vaihtoehto. Kasvuvaran huipennus tapahtui 1990-luvulla, jolloin vaatteiden olemus oli muutenkin väljä. ” *Ulkovaatteet ei ollut ikinä kunnolla päällä. Ne ei pysynyt siististi päällä. Ne oli niin väljät*” (H93).

Tekokuituisten ja tehdasvalmisteisten vaatteiden myötä yksittäisten vaatekappaleiden funktionaaliset ominaisuudet paranivat, tuli tuulenpitävyys ja vedenhylkivyyttä, vaikkakaan ne eivät olleet yhtä lämpimiä, mitä aikaisemmat villavaatteet. Näin ollen päällimmäisen toppakerroksen alle jäivät villavaatteet. Alemmissa kerroksissa sukkahousut korvasivat sukkanauhan ja liivin käytön.

Lasten ulkoiluvaatteiden eriytyessä aikuisten vaatteista alettiin suunnittelussa huomioida lapsen tarpeita, fyysistä olemusta ja kulutuksen kestoa. Koko pukeutumisen kehityksen kannalta suurin muutos on tapahtunut päällimmäisessä kerroksessa. Se näkyy tarkasteltaessa kaikkia haastatteluja. Aina on puettu villasukat, villahousut, villapaita ja niiden alle jotain ihoystävällisempää, mutta päällimmäisessä kerroksessa aiemmin käytettiin myös villaa ja nykypäivän käytetään useimmiten teknisiä vaatteita.

Lasten talvivaatteiden tärkein ominaisuus arktisissa olosuhteissa oli niiden lämmittävyys ja lämpöviihtyvyys samalla tavalla kuin muutenkin Suomessa. Lämmittävyys tietenkin toteutui saatavilla olevien materiaalien puitteissa. Paksu kerrospukeutuminen paikkasi myöhemmin keksittyjen teknisten materiaalien ominaisuuksia. Pohjoisessa lasten vaatetus eroaa muiden suomalaislasten vaatetuksesta siinä, että pohjoisessa käytetään enemmän kerroksia ja ollaan varauduttu kylmyyteen paremmin. ” *Omilla lapsilla on kyllä hyvä talvivarustus. Etelässä vähemmän vaatetusta ja ovat sitten nopeammin kylmissään*” (H14).

7.2 Ilmaisevuus

Aineiston mukaan lasten vaatteet kuvastavat myös vanhempien auktoriteettia ja päätäntä valtaa. Jos vaatteissa oli jokin epäkohta, niin vaatetta tuli silti käyttää. Lapsella ei ole ollut sanavaltaa omasta vaatetuksesta. Mutta epäkohdat eivät myöskään vaikuttaneet ulkoiluun ja liikkumiseen. Pohjoisen lapset arktisissa olosuhteissa ovat olleet aina ulkona vuodenaajoista riippumatta säässä kuin säässä, paitsi vesisade on voinut hieman rajoittaa

ulkoilua vaatteiden vedenpitämättömyyden takia. Eräskin haastateltava sanoi että: *”Vaatteiden hankintaan ei saanut vaikuttaa. Piti olla kovasti tyytyväinen... tyytyväinen, kun äiti teki ne”,* mutta myöhemmin hän kertoi: *” En saanut sellaista takkia, kuin olisin halunnut. Se oli kinttana” (H24).* Toinen haastateltava taas kertoi: *”Vaatteet istutettiin päälle. Siskot sanoivat; olet känkkäränkkä. Vaatteiden piti mahtua ja valittaa ei saanut. Sitähän oli kuin tikku-ukko, sarkakörsyt päällä. Minulla oli tekoturkistakki ihan tönkkö, jolla ei voinut liikkua” (H31).* Ja toisaalta ulkona oltiin haastateltavan muistin mukaan aina. Muistiin on jäänyt vain yksi kevätmyrsky, jolloin ei oltu ulkona: *” Se oli muistaakseni maaliskuu. Lakanatkin laitettiin ulos valkaistumaan. Sillon oli hirveä tuisku ja tuuli. Lakanat oli lentäneet ympäriinsä ja tuttu mies oli kerännyt niitä koppuraisia lakanoita” (H31).*

Ensimmäinen alakysymykseni on: Minkälaisiin vaatteisiin lapset on puettu arktisissa olosuhteissa ennen tehdasvalmisteisia vaatteita talvisin? Aineiston perusteella viimeisimmän vuosisadan alkupuolella lastenvaatteet olivat suurimmaksi osaksi käsityönä valmistettuja tai teetettyjä. Ne olivat yksilöllisiä, mittojen mukaan tehtyjä. Usein äiti oli se, joka valmisti vaatteet, mutta jos äiti ei ollut käsityöihminen tai jos äiti ei kerennyt ansiotyönsä takia vaatteita valmistaa, niin vaatteet teetettiin ompelijalla. *” Äiti osti ompelukoneen sitä varten. Hän ompeli itse kotona” (H24).* *” Ompelija ompeli. Hän otti mitat ja teki. Hän teki ja laittoi sitten postissa” (H31).* *” Kotona oli kauppa, mutta kangas luultavasti ostettiin Rovaniemeltä. Kotona oli lampaita, siksi meillä oli paljon villavaatteita. Isä leikkas kankaat vaatteisiin” (H40).*

1960-luvulle saakka, lastenvaatteet ovat viestineet perheiden kristillisiä arvoja. On ollut erikseen arki- ja pyhävaatteet. Sitä myöhemmissä haastatteluissa ei käynyt ilmi, että olisi ollut enää erikseen pyhä- ja arkivaatteet. *” Pyhäpäivinä laitettiin mekko” (H60).*

Toinen alakysymykseni on: Minkälaisiin talvisiin vaatteisiin heidät puetaan nykyään? Aineisto vastaa tähänkin kysymykseen. Tehdasvalmisteisten vaatteiden käytön yleistyttyä lasten talvivaatetus alkoi muuttua yksilöllisestä vaatetuksesta massavaatetukseen. Vaatetus ei enää samalla tavalla kertonut perheiden arvoista, asenteista ja statuksesta, kun suurin osa perheistä osti vaatteet samoista vaatekaupoista.

Kolmas alakysymykseni, joka tarkoittaa pääkysymystäni on: miten lasten talvivaatteet ovat kehittyneet vuosisadan aikana? Aineisto vastaa tähän kysymykseen. Pitkälle vuosisadan alusta lähtien lasten talvivaatteet eivät ole eronneet aikuisten vaatteista juuri millään tavalla, ne ovat olleet saman mallisia, mutta vain pienennöksiä. Vasta 1990-luvulla lasten talvivaatteet alkoivat eriytyä omikseen aikuisten vaatteista. Siihen mennessä tehdasvalmisteisiakin talvivaatteita oli tarjolla myös aikuisille. ” *Tilanteesta riippuen kaikilla oli talvihaalarit, joten lastenvaatteet eivät erottuneet aikuisten vaatetuksesta. Aikuisillakin oli kaulurit* ” (H84).

Myös sosiaalisen ympäristön osalta arktisissa olosuhteissa on havaittavissa samankaltaisuuksia koko Suomen lastenvaatteiden ilmaisevuudessa. Ne ovat samalla tavalla ilmaisseet aikaansa ja kuvastaneet aikuisen suhdetta lapseen ja lapsuuteen, minkälaisesta perheestä on, missä asemassa vanhemmat ovat työelämässä tai missä ammatissa vanhemmat ovat. Myös se on näkynyt vaatetuksesta, että onko asunut syrjäseudulla vai kirkonkylällä. Näkyvät perheiden arvot ja asenteet lasten vaatetuksessa on nykypäivään tultaessa kuitenkin hälventyneet.

7.3 Esteettisyys

Talvivaatetuksen materiaali oli vuosisadan alkupuolella pääsääntöisesti villaa, joko neulottuna tai kudottuna. Asusteissa saattoi olla nahkaa ja turkista, mutta niissäkin monesti villaa. Puuvillaa käytettiin vain alimmissa kerroksissa, kuten sukissa villasukkien alla ja laamapaidassa. Lapsen koko talvivaatetus ennen tehdasvalmisteisia vaatteita oli seuraavanlainen: laamapaita, takaa napitettava sukkanauhaliivi, polvipituiset flanellihousut, puuvillasukat, villaiset polvisukat, jotka olivat kiinni sukkanauhoilla liivissä. Sitten saattoi olla polvipituinen hame, jonka alla pässinpötkkimät tai sitten villahousut ja niiden päällä luukkuhousut. Liivin päällä oli neulottu villapaita ja paidan päällä sarkatakki. Päässä usein karvalakki, jalassa huopikkaat tai karvakengät (nutukkaat, kurekengät, paulakengät) ja käsissä useammat neulotut lapaset päällekkäin. Vaatteiden värit määräytyivät hyvin pitkälti materiaalien luonnollisesta väristä. Ennen tehdasvalmisteisia vaatteita lasten talvivaatteiden värit olivat hyvin maanläheisiä, tummia. (H24, H30, H40)

Vaatteisiin alkoi tulla väriä tehdastekoisten myötä. Edelleenkin vaatteet olivat pääsääntöisesti yksivärisiä, mutta kirkkaita perusvärejä. ” *Ei kyllä paljon yksityiskohtia ollut, eikä värejä. Perusvärit musta, viinipunainen, tumma sininen*” (H60). Värien käyttö lasten talvivaatetuksessa on monipuolistunut 1950-luvulta alkaen. Vasta 2000-luvulle tultaessa ulkovaatteisiin on tullut enenevässä määrin printtikuvioita. ” *Värejä oli laidasta laitaan. Vaatteet olivat värikkäitä. Yksityiskohtia oli jonkin verran, mutta vähemmän kuin nykyisin. Materiaaleja oli myös paljon erilaisia*” (H02).

7.4 Kulttuuri

Tutkimukseni tulokset ovat yhtenevät tutkimukseni viitekehyksessä esittämieni asioiden kanssa. Lastenvaatteet ovat kehittyneet samalla tavalla arktisissa olosuhteissa kuin muuallakin Suomessa. Aineellisen ympäristön näkökulmasta tarkasteltaessa myös pohjoisessa vaatteiden kehitykseen on vaikuttanut materiaalit ja materiaalien kehitys sekä saatavuus. Myös Pohjois-Suomen lastenvaatetukseen on vaikuttanut tekstiili- ja vaateteollisuuden historian vaiheet. Ennen tehdastekoisia valmisvaatteita oli pääraaka-aineena vaatteisiin tarjolla puuvillaa ja villaa, lisänä oli lähinnä asusteissa käytettynä paikallisia eläinperäisiä materiaaleja, kuten nahkaa ja turkista. Samat vaatteiden kehitymisvaiheet ovat havaittavissa tutkimukseni aineistosta.

Tulokset pohjautuvat haastatteluilla tuottamani aineiston analyysiin. Lasten talvivaatteet arktisissa olosuhteissa kuvastavat aikaansa eli niistä on havaittavissa ajan henki. Viimeisimmän vuosisadan alkupuolella vaatteet olivat kotikutoisia ja -tekoisia. Niiden materiaalit olivat pääsääntöisesti lähellä tuotettua villaa. Yhteiskunnan muutokset ovat vaikuttaneet lasten talvivaatteisiin myös pohjoisessa. Vanhempien tai sukulaisten käsityöläisyys ulkovaatetuksessa on vähentynyt. Tekokuitujen ja tehdasvalmisteisten vaatteiden myötä yksilölliset vaatteet talvipukeutumisessa ovat vähentyneet. Pohjoisen lapsilla arktisissa olosuhteissa ei ole ollut koskaan säärajoituksia ulkoilun suhteen. Lapset ovat ulkoilleet vuodenaajoista ja sääolosuhteista riippumatta ympäri vuoden. Talvileikit ovat olleet vuosikymmenestä toiseen samanlaiset, on leikitty lumessa, laskettu mäkeä ja hiihdetty. Arktisissa olosuhteissa kerrospukeutuminen on havaittu hyväksi jo vuosisadan alkuaikoina.

Pohdinta-luvussa käyn läpi tekemäni tutkimuksen. Käyn läpi tavoitteet ja kertaan lyhyesti tutkimuksen eri vaiheet. Suhteutan tulokset aiempiin tutkimuksiin, esitän kritiikin tutkimusta kohtaan sekä uudet tutkimusideat.

8 Pohdinta

Lasten ulkovaatteiden kehitys on kuin hermeneuttinen spiraali. Se rakentuu kokonaisuuden osista, jotka rakentavat suuremman kokonaisuuden. Vuosisadan alussa oli huomattavissa yksinkertaisia ulkovaatteita, jos niitä oli lainkaan. Useamman kierroksen jälkeen, vuosisadan loppupuolella lasten ulkovaatteiden kokonaisuus rakentui jo hyvin monesta osasta. Toisella kierroksella, noin 1950-luvun jälkeen, kun lasten talvivaatteita alettiin ostaa tehdasvalmisteisina, vaatteissa oltiin huomioitu käytännöllisyys niin materiaaleissa kuin malleissa. Viimeisimmällä kierroksella, joka edustaa nykyaikaa ja uusinta uutta, on otettu huomioon vaateen käytännöllisyys, käyttöympäristö ja lapsi eli suhteutettu kaikilta osin kontekstiinsa.

Aikaisemmat lastenvaate tutkimukset ovat antaneet tietoa lastenvaatteiden historiasta, suurimmaksi osaksi sisävaate tuesta. Tutkimustulokseni laajentavat tätä historiatietoa ulkovaate tuksen osalta, niiden konkreettisesta olemuksesta. Päivi Roivainen on jo ennen minua laajentanut tietoa lasten ulkovaate tuksesta, mutta hänen tutkimustuloksensa keskittyvät enemmänkin vaatteiden merkityksiin; mitä ne kertovat lapsuudesta ja niihin liittyvistä merkityksistä. Roivaisen tulokset kertovat lapsen näkökulmasta sen, miten he kokevat vaatteet, mitä he ajattelevat vaatteista ja tulkitsevat niitä. Oman tutkimukseni tulokset taas keskittyvät kuvaamaan vaatteiden ilmaisevuutta, esteettisyyttä ja toimivuutta eli konkreettisia vaatteita. Tutkimukseni tulokset tukevat aikaisempien tutkimusten tuloksia lastenvaatteiden kehityksestä, muutoksiin vaikuttaneista tekijöistä. Lasten ulkovaate tuksen muutosta aiheuttaneet tekijät ovat olleet samat myös Pohjois-Suomessa niin kuin muuallakin Suomessa – yhteiskunnan muutokset, tekstiili- ja vaate teollisuuden muutokset, lapsuuden näkeminen. Tutkimukseni ei sinänsä anna uutta tietoa. Tieto ja tulokset, jotka tutkimukseni antaa on ollut olemassa käytännön tasolla ja eri lähteissä, mutta tutkimuksessani tämä tieto on kerätty yhteen. Se on ollut osittain niin sanottua hiljaista tietoa, jonka käytäntö on sanellut. Etenkin se, että pohjoisessa, kylmissä olosuhteissa vaatteita on käytetty muuhun maahan nähden useampia kerroksia.

Tutkimushypoteesini lasten talvivaatetuksen erityisyydestä Pohjois-Suomessa, arktisissa olosuhteissa ei toteudu tutkimuksen perusteella. Tutkimusta aloittaessani minulla oli hypoteesi, että Pohjois-Suomessa lasten talvivaatetus olisi erilaisempaa kuin muualla Suomessa. Tutkimuksesta kävi kuitenkin ilmi, että pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta materiaalin suhteen vaatteet olivat samanlaisia kuin muuallakin Suomessa. Yllätyksekseni ilmasto suurempi vaatetukseen erilaisuutta tuova tekijä oli lasten vanhempien elinkeino. Siihen viittasi useampi haastattelu, joissa haastateltava kertoi materiaalien tulevan siitä lähiympäristöstä, kuten omista poroista tai lampaista.

Tutkimusmetodien valinta aineistoon ja tutkimuskysymykseen nähden oli kokonaisuutena toimiva. Aineistokeruu- sekä analyysimenetelmää olisi voinut pohtia pitempään, että ovatko ne tähän tutkimukseen kaikista relevantimpia. Aineistona olisi voinut käyttää lapsuuden kuva-arkistoja ja analyysimenetelmänä käyttää näin ollen kuva-analyysiä. Muistelemalla kerätty aineisto alle kouluiästä ei antanut kovin tarkkaa tietoa. Tutkimuksen muisteltavan ajan olisi voinut kohdistaa esimerkiksi koulun ensimmäisiin luokkiin, jolloin muistikuvia olisi luultavasti ollut enemmän ja tarkempia niin kuin Korkiakangas väitöskirjassaan kertoi, että on helpompi muistaa yhteisten tapahtumien kautta yksittäisiä muistoja.

Yksittäisen tutkimuksen pohjalta tehdyissä yleistyksissä täytyy aina olla varovainen ja hermeneuttiselle tutkimukselle on luonteenomaista, että tulokset eivät ole yleistettävissä. Tämän tutkimuksen pohjalta voi siinä määrin tehdä yleistyksiä, että jokainen haastateltava kertoi, etteivät heidän vaatteensa olleet poikkeuksellisia aikalaistensa muiden lasten vaatetuksesta. Joten tähän tietoon luottaen uskallan sanoa, että tutkimuksen tuloksia voi yleistää, mutta aina tulee ottaa huomioon vaatteiden käyttöympäristö ja se, että vaatteet ilmaisevat useimmiten identiteettiä.

Aineistosta nousi esiin jokaisen haastattelun yhteydessä selkeästi villa materiaalina. Samoin se nousi esille myös aikaisemmista tutkimuksista. Tutkimuksen tulokset tukevat muutenkin aikaisempien tutkimusten tuloksia. Ainoastaan yhden haastattelun kohdalla tuli ristiriitaista tietoa siihen nähden, mitä aikaisemmista tutkimuksista olin lukenut. Sen haastattelun kohdalla mietin, että olinko ilmaissut selkeästi muistelun kohdistuvan omaan vaatetukseen alle kouluiässä.

Tarkasteltaessa tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta on hyvä ottaa huomioon sen validius eli miten hyvin valitut tutkimusmenetelmät mittaavat juuri sitä tutkittavan ilmiön ominaisuutta, mitä oli tarkoitus selvittää ja myös reliaabeli eli miten luotettavasti ja toistettavasti on käytetty valittua tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen validiteetti on hyvä, sillä laadullinen tutkimus vastaa kysymyksiin ilmiön laadusta: millainen, ja tutkimuskysymykseni myös kysyi laatuominaisuuksia lasten talvivaatetuksesta. Validiutta nostaa hermeneutiikka, koska historiatutkimukset pohjautuvat filosofialtaan hermeneutiikkaan, johonka tutkimukseni pohjasin. Myös aineistonkeruumenetelmä tukee tutkimuksen validiutta, sillä haastattelua pidetään laadullisen tutkimuksen perusmenetelmänä. Tutkimustulosten näkökulmasta sisältövaliditeetti on hyvä, sillä pyrin tuomaan esille kaikista oleellimmat tulokset. Tämän toteutuksessa auttoi FEA-malli, jota käytin apuna tulosten jäsennyksessä. Reliabiliteettia pohdittaessa nousee esille toistettavuus, jossa tutkimukseni toteutus ei ollut johdonmukainen. Keräsin aineiston haastatteluilla, mutta haastatteluiden toteuttamisen jouduin käytännön järjestelyistä johtuen toteuttamaan monella tapaa.

Tämän tutkimuksen tekeminen oli minulle etenkin matka laajemman kokonaisuuden hallintaan ja hahmottamiseen sekä syvempään vaatteiden käyttöympäristöjen ymmärrykseen. Tämä tutkimus on antanut minulle mielenkiintoista tietoa lasten talvivaatteista ja niiden historian eri vaiheista. Tutkimus on myös valaissut yleisesti vaatetukseen vaikuttavia tekijöitä, miten esimerkiksi yhteiskunnan muutokset voivat näkyä ihmisten pukeutumisessa erilaisina ilmiöinä. Tutkimuksen käynnisti kiinnostukseni arktiseen ja sen antamiin elämän mahdollisuuksiin ja rikkauksiin. Lisäksi huomio lastenvaatetuksen verrattain vähäisestä tutkimuksesta antoi sijaa omalle tutkimukselleni, jossa yhdistyivät lastenvaatetus ja arktisuus. Henkilökohtaisella tasolla tutkimusmatka avasi silmiä koko vaatetuksen kentällä näkemään suurempien asioiden vaikutukset vaatetukseen. Suurempien ryhmien tai kansakuntien vaatetus kulttuurisena ilmiönä muokkautuu osana suurempia raitaita.

Tutkimuksen teko toi omat haasteensa. Minulle vaikeinta oli pysyä tutkimukseen valitsemisani näkökulmissa ja tarkastella aihetta niistä käsin. Eli toisin sanoen aiheen raja-alue oli haastavaa, kun en hahmottanut, että mikä on aiheeni kannalta oleellisin. Olisin ottanut huomioon muun muassa vallitsevan vaatetarjonnan ja lastenvaatteita koskevat

standardit. Lopulta tutkimuksestani tuli historiallinen siivu lasten vaatteiden kehittymisestä. Tässä tutkimuksessa tuli esille vain lasten vaatteiden konkreettinen olemus, vielä voisi tutkia muun muassa talvivaatteiden merkityssuhteita ja sitä milloin lastenvaatteet alkavat ilmentämään lapsen omaa identiteettiä sekä henkilökohtaisesti, että historiallisesti. Tutkimuksen osa-alueet ulottuivat vaatetuksen kolmelle osa-alueelle: aineelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen ympäristöön.

Haastatteluiden taltiointi olisi pitänyt suunnitella kuitenkin tarkemmin etukäteen. Ajattelin, että pro gradussa kymmenen haastattelua on suuri määrä ja mietin sitä, että kuinka selviän siitä ja sen jälkeisestä litteroinnista. Päädyin siihen, että teen valmiit kysymykset ja kirjoitan haastattelun aikana itse haastattelijana vastaukset ylös kysymyksien alle. Ratkaisuni teki haastattelusta enemmän kyselyntapaisen. Kuitenkin haastattelutilanne olisi antanut minulle tutkijana enemmän, kun olisin voinut keskittyä kokonaisvaltaisesti haastateltavien kertomuksiin. Valitsemani aineiston taltiointi ei antanut minulle mahdollisuutta olla haastateltavan kertomuksessa täysin läsnä. Myös aineistonkeruu muistelumenetelmällä toteutettuna toi eteen toisenkin pohdittavan seikan. Haastatteluilla kerätty aineisto ei sisältänyt kovin yksityiskohtaista aineistoa, sillä yksittäiset asiat vaatetuksesta eivät olleet jääneet mieleen. Yleisesti vahvimmin mieleen oli jäänyt se, että vaatetta oli päällä aina useampi kerros. Muistikuvat taas materiaalien tuntemuksista oli hyvin vähäiset. Ne eivät olleet niin merkittäviä, että olisivat jääneet mieleen ja muistuneet vielä jopa 80 vuoden päästä. Myös haastatteluiden toteutus yhteneväisesti olisi pitänyt huomioida haastattelijoita kysyessäni. Käytännöllisistä syistä se ei ollut kuitenkaan mahdollista.

Haastatteluilla keräämäni aineisto on ohut leikkaus pohjoisen vaatetuksesta. Haastattelin jokaiselta vuosikymmeneltä yhtä ihmistä, joten jokainen tavallaan edusti omaa kymmenystään. Kaikki haastateltavat olivat sattumalta naisia. Aineisto olisi saattanut olla relevantimpi, jos olisin kerännyt aineiston kyselynä, jolloin otanta olisi ollut laajempi ja tuloksia olisi voinut yleistää tai ainakin aineiston olisi voinut kyllästä. Silloin tutkimuksen luonne olisi osittain muuttunut laadulliseksi määrälliseksi eli kvantitatiiviseksi. Mutta toisaalta taas haastateltavat ovat käyttäneet sellaisia vaatteita, joissa on kuitenkin ajan henki. Kukaan ei ole käyttänyt täysin poikkeuksellisia vaatteita ajan tyyppisiin ilmiöihin nähden. Tähän nojaten pidän keräämäni aineistoa

aikakausilleen luotettavana. Historiallisen näkökulman tutkimukseeni olisin voinut saada myös kansallisarkiston kuvakokoelmista ja vaatetusteollisuuden historiaan perehtymällä, mutta haastatteleamalla sain sellaista kokemuksen tuomaa tietoa, joita ei edellä mainitsemistani lähteistä olisi voinut saada, sillä haastatteluilla tuotetussa aineistossa on aina mukana haastateltavan ääni. Haastattelut avaavat pohjoisen näkökulmaa; sitä, miten pukeutuminen on Pohjois-Suomessa kehittynyt.

Tutkimukseni tarkoituksena oli saada kokonaiskuva lasten talvivaatetuksen kehittymisestä 1920-luvulta 2010-luvulle, ja näin laajentaa lastenvaatteiden tutkimuksellista tietoa. Koen, että tutkijana pystyin laajentamaan tältä osalta lastenvaatetutkimusta. Haastattelut aukaisivat eri tavalla vaatteiden ympäristöjä kuin aikaisemmat tutkimukset lastenvaatetuksesta tai puku- ja pukeutumishistoriat. Niistä nousi esille mielenkiintoisia tarinoita käyttöön liittyvistä kokemuksista.

Tutkimukseni tuloksia voi yleistää myös poikien pukeutumiseen, vaikka haastateltavikseni valikoituikin pelkästään naisia, sillä myös poikien vaatteisiin ja vaatteiden muutoksiin ovat vaikuttaneet samat tekijät eri aikoina kuin tyttöjenkin. Ainoastaan muutoksissa olisi voinut näkyä sukupuolittuneisuus eri vaatekappaleiden tai värien käytössä. Materiaalit sekä vaatteiden alkuperä ovat olleet samat sukupuoleen katsomatta.

Tutkimukseni herätti kiinnostukseni aiheeseen laajemminkin. Aihetta rajatessani nousi mieleen kysymyksiä laajemmasta arktisesta vaatetuksesta, vaatetuksesta todella äärimmäisillä elämisen mahdollisuuksien rajalla; mikä vaateen tehtävä on ja mitä kaikkea vaatteet mahdollistavat. Vaatetus antaa mahdollisuuksia erilaisiin suorituksiin, tukee ja vahvistaa.

Käyttämissäni lähdekirjoissa pyrin koko tutkimuksen ajan käyttämään mahdollisimman relevantteja sekä uusia. Käytännön järjestelyt sanelivat pitkälti mahdollisuuteni tähän pyrkimykseen. Paikallinen kirjasto, joka minulla oli käytettävissä, ei tarjonnut minulle kaikista uusimpia lähteitä, osittain aika vanhoja. Tästä johtuen käytin paljon e-kirjoja hyödykseni, jotta tieto olisi mahdollisimman tuoretta. Tämä rajoitti lähdekirjojen määrää. E-kirjojen määrä lisääntyy koko ajan, mutta tutkimuksen kannalta kirjojen määrä on

hyvin rajallinen. Koska en pystynyt kaikista tuoreimpiin lähteisiin, oli ensisijainen tavoitteeni käyttää aiheeni kannalta kaikista relevanteinta kirjallisuutta, ja käytinkin vain tutkimuskirjallisuutta. Lisäksi jotkin vanhat lähteet joita käytin, ovat niin sanottuja klassikkoteoksia, joihin useampi uudempi tutkimuskirjallisuus viittasi.

Tutkimukseni tulokset antavat sellaista tietoa, jota voi hyödyntää pienten lasten pukeutumisohjeistuksen laadinnassa. Neuvolat sekä Väestöliitto voivat hyödyntää tuloksia esimerkiksi materiaalisuosituksissa. Lisäksi tutkimukseni tietoa voi käyttää lastenvaatesuunnittelussa, varsinkin ulkoiluvaatetusta suunnitellessa. Tutkimukseni kokonaisuudessaan voi antaa mallia vertailevaa tutkimusta tekevälle tutkijalle.

Tutkimuksen teko oli minulle iso oppimisprosessi. Se opetti asioiden jäsentelyä ja suurempien asiakokonaisuuksien hallintaa. Tutkimus aukaisi ymmärtämään ennen kaikkea lastenvaatteiden sijoittumista laajempaan kontekstiin sekä yleisesti vaatteiden erilaisia kytköksiä ympäristöönsä. Vaikka haastatteluiden tekeminen on sinällään hyvin yksinkertainen prosessi, on siinä niin paljon liikkuvia osia ja huomioon otettavia asioita, että sen ammattimainen toteutus vaatii harjoittelua. Käytännön järjestelyt määrittelevät paljon tutkimuksen tekemistä, joka kannattaa ottaa huomioon tutkimusta suunniteltaessa.

Lähteet

- Aikasalo, P. (2000). *Seuratkaamme järkevä ja terveellistä muotia*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Anttila, P. (1996). *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta*. Jyväskylä: Gummerus.
- Anttila, P. (2005). *Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Hamina: Artefakta 16.
- Anttila, P. (2014). *Metodix*. <<https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.2> Sisällönanalyysi>. Luettu 17.3.2017
- Aries, P. (1996). *Centuries of childhood*. London: Pimlico.
- Asamäki, P. & Moisala, P. (2000). *Kerrospukeutuminen kylmässä ilmanalassa - Sovelluskohteena lappilaisten matkailuyritysten naispuoliset työntekijät*. Rovaniemi: Yliopistopaino.
- Davis, F. (1992). *Fashion, culture and identity*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Gadamer, H-G. (2004). *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Tampere: Vastapaino.
- Harinen, U. & Karkela, E. (1990). *Minä kasvan: kasvuikäisen fyysinen kehitys ja sen tukeminen*. Vaasa: Kirjayhtymä Oy.
- Hassi, J.; Maunu, M.-L.; Mäkinen, T. & Tervaskanto-Mäentausta, T. (1999). *Rati riti ralla tuli talvi halla*. Helsinki: Painotalo MIKTOR.
- Heikkilä, A. (2008). *Vaate apsen elämässä: koululaisen pukeutuminen pohjoissuomalaisessa maalaiskylässä vuosina 1909-1939*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Heininen, L. (1994). *Pohjoinen Suomen politiikassa*. Rovaniemi: Lapin yliopiston hallintovirasto.

- Helsti, H.; Stark, L. & Tuomaala, S. (2006). *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860-1960*. Tampere: Tammer-Paino Oy .
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2014). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. (2008). *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hoikkala, T. (1993). *Katoaako kasvatus, himmeneekö vanhemmuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hyvärinen, M.; Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa M. Hyvärinen; P. Nikander & J. Ruusuvuori, *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, M.; Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (2010). *Haastattelun analyysi*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Hämäläinen-Forslund, P. (1987). *Maammon marjat. Entisaikain lasten elämää*. Porvoo: WSOY.
- Hänninen, V.; Nummelin, J. & Teerijoki, E. (2008). *Retrovauvat. Suomalaista lasten historiaa*. Jyväskylä: Ajatus kirjat, Gummerrus Kustannus Oy.
- Isola, M. & Niemisalo, M.-L. (1983). *Lastenvaatteet*. Keuruu: Otava.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. (1997). *Alle kouluikäisen lapsen maailma*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kaartinen, M. (2005). Tutkimus prosessina. Teoksessa M. Kaartinen & A. Korhonen, *Historian kirjoittamisesta* (s. 167 - 203). Turku: Kirja-Aurora.
- Kahri, M. (2001). *Lapsen arki on leikkiä*. Helsinki: Pienperheyhdistys ry.
- Kaiser, S. (1996). The social meaning of textiles and clothes: A contextual approach. Teoksessa U. Suojanen, *Clothing and its social, psychological, cultural and environmental aspects* (s. 5 - 20). Helsinki: Hakapaino.
- Kalliala, M. (1999). *Enkeliprinsessa ja itsari liukumessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos*. Tampere: Gaudeamus.

- Kallio, M. (2013). *Väestöliitto: Perheaikaa*. <<https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-perheessa/lapsen-maailma/mita-vauvalle-paalle/>> Luettu 14.3.2017.
- Kallioniemi, J. (2006). *Kotirintaman lapset ja nuoret. Suomi 1939-1945*. Raisio: Newprint Oy.
- Karlsson, L. (2012). Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa L. Karlsson & R. Karimäki, *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan* (s. 17 - 63). Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Karvonen, P.; Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. (2003). *Varhaisvuosien liikunta*. Jyväskylä: VK-Kustannus Oy.
- Kaukonen, T.-I. (1985). *Suomalaiset kansanpuvut ja kansallispuvut*. WSOY.
- Kauppinen, J. (2000). *Kylmän ilmanalan elämysvaate*. Rovaniemi: Yliopistopaino.
- Kela (2017). <<http://www.kela.fi/aitiysavustus-nain-haet>>. Luettu 10.4.2017.
- Kemppainen, E. (1994). *Jo lapsia voi ohjata pukeutumaan tilanteen mukaan*. Lastentarha.
- Korkiakangas, P. (1996). *Muistoista rakentuva lapsuus*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Korpi-Tommola, A.(2017). *Arvo Ylppö*. <http://www.ylppo.fi/neuvontatyo_alkoi_1890-luvulla>. Luettu 15.3.2017.
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2003) Vaatetus, pukeutuminen ja muoti - ero ja erottamattomuus. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen & A.-M. Raunio, *Vaatekirja* (s. 1 - 15). Helsinki: Yliopistopaino.
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2012). *Johdatus pukeutumisen tutkimukseen* . Helsinki: Tekstiilikulttuuriseura.
- Koskennurmi-Sivonen, R. & Raunio, A.-M. (2003). *Vaatekirja*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kotimaisten kielten keskus. (2017) . <<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>>. Luettu 20.4.2017

- Lamb, J. M. & Kallal, M. J. (1992). A Conceptual Framework for Apparel Design .
Clothing and Textiles Research Journal, 42 - 47.
- Lappalainen, P. & Almay, M. (1996). *Kansakunnan vaatettajat*. Porvoo: WSOY.
- Leinonen, S. (2005). *Suomalainen lastenvaatemerkki case tutkimus: Rasavil - tuotemerkin kehitys vuodesta 1979 vuoteen 2004*. Rovaniemi: Yliopistopaino.
- Lemire, B. (2011). *Cotton*. Oxford & New York: Berg.
- LIKES & Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016). *Tuloskortti 2016. Lasten ja nuorten liikunta Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 318*. Jyväskylä: Waasa Graphics.
- Lumiaho, A. (2009). *Pukeutumisen merkitys lapsille*. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Lönnqvist, B. (1979). *Kansanpuku ja kansallispuku*. Keuruu: Otava.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (2017).
<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/> Luettu 5.5.2017.
- Meinander, H. (2012). Vaatteiden toimivuus ja tekninen vaatetutkimus. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen, *Johdatuksia pukeutumisen tutkimuksiin* (s. 95 - 114). Helsinki: Tekstiilikulttuuriseura.
- Miller, D. (2010). *Stuff*. Cambridge: Polity Press.
- Mähönen, O. & Joki-Heiskala, P. (1997). *AMAP - Arktisen ympäristön tila ja Suomen Lappi*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Mäntysalo, P. (2016). Koululaisen vaatekaappi.: Ekaluokkalaisten koulupukeutuminen huoltajan käsityksien ja koulun ohjeistuksien valossa. *Pro gradu*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Naukkarinen, O. (2012). Päällekäyvää estetiikkaa. Vaatteet, ulkonäkö ja arjen estetiikka. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen, *Johdatuksia pukeutumisen tutkimukseen* (s. 15 - 26). Helsinki: Tekstiilikulttuuriseura.
- Paju, E. (2013). *Lasten arjen ainekset*. Tampere: Juvenes-Print.

- Peacock, J. (2009). *Children's Costume. The Complete Historical Sourcebook*. London: Thames & Hudson.
- Pylkkänen, R. (1984). Vauvan kapalointi, kaste- ja juhla-asu 1500–1700-luvuilla. Teoksessa R. Pylkkänen, *Kaksi pukuhistoriallista tutkielmaa* (s. 103 - 127). Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Raunio, A.-M. (2003). Rajoja, reunoja, vaatteita ja tiloja. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen & A.-M. Raunio, *Vaatekirja* (ss. 51 - 76). Helsinki: Yliopistopaino.
- Reima-yritys (2017). *Tarinamme: Reima*. <<https://www.reima.com/fi/tarinamme>> Luettu 15.4.2017.
- Risikko, T. & Marttila-Vesalainen, R. (2006). *Vaatteet ja haasteet*. Helsinki: Werner Söderström Oy.
- Roivainen, P. (2016). *Puettu lapsuus. Löytöretki lastenvaatteiden saarille*. Helsinki: Kansantieteen arktisto 56. Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Rose, C. (1989). *Children's Clothes*. London: B.T. Batsford Limited.
- Ruohonen, S. (2001). *Nuorten pukeutuminen. Erottautumista, elämyksiä, harkintaa*. Joensuu: University press.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Tutkimushaastattelu osana tiedon tuottamisen prosessia. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula, *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Sirelius, U. T. (1979). *Suomen kansanomaista kulttuuria*. Helsinki: Kansallistuote Oy, Erika-kirjat.
- Soininen, M. (1995). *Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. A:43*. Turku.
- Suomen kielitoimiston sanakirja (2017). *Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja*. <<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>> Luettu 16.4.2017.
- Talve, I. (1990). *Suomen kansankulttuuri*. Mänttä: Suomen kirjallisuuden seura.
- Talve, I. (2012). *Suomen kansankulttuuri*. Mänttä: Mäntän Kirjapaino Oy.

- Terveysministeriö, Sosiaali- ja Terveysministeriö & Nuori Suomi Ry (2005).
Varhaiskasvatuksen liikunta suositukset. Helsinki: AT-Julkaisutoimisto Oy.
- Tourula, M.; Isola, A. & Hassi, J. (2008). Children sleeping outdoors in winter: parent's experiences of a culturally bound childcare practice. *International Journal of Circumpolar Health* 67:2-3, 269 - 278.
- Tuomi, J. & Anneli, S. (2009, 2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Uotila, M. (1995). *Pukeutumisen kuvaus - kuvia kulttuurin merkeistä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Varto, J. (1992). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. Juva: PS-kustannus.
- Virkkunen, G. (2010). ”Köyhyydestä ei puhuttu, sitä vaan elettiin.” *Köyhyyden kokemus ja selviytyminen 1930-luvun*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Vänskä, A. (2012). *Muodikas lapsuus. Lapset mainoskuvilla*. Helsinki: Gaudeamus.

Kuvio 1 Vuoden keskilämpötila (°C) 1981 – 2010 välisenä aikana, tutkimuksen arktisuuden raja ja haastattelijoiden sijoittuminen. Ilmatieteenlaitoksen vuositilastot 2017.....	10
Kuvio 2 Viitekehys Smeds 2017; Anttila 2005, 169.	11
Kuvio 3 FEA-malli. Smeds 2017; Lamb & Kallal 1992. Suom. Koskennurmi-Sivonen 2002.....	12
Kuvio 4 Hermeneuttinen spiraali. Smeds 2017; Anttila 1998	20
Kuvio 7 Termisen talven ja kevään alku keskimäärin 1981 – 2010. (http://ilmatieteenlaitos.fi/vuositilastot).....	84

Liitteet

Liite 1 Haastattelu

Haastattelu alle kouluikäisten lasten talvivaatetuksesta

Tällä haastattelulla pyrin selvittämään alle kouluikäisten lasten talvivaatteiden kehittymisen viimeisen vuosisadan aikana. ”Minkälaisilla vaatteilla lapsi on tarjennut ja tarkenee nykyään arktisissa olosuhteissa?” Haastattelulla keräämääni aineistoa tulen käyttämään vain omassa pro gradu -tutkielmassani. Käsittelen haastattelun vastauksia yleisellä tasolla ja tulokset esitetään niin, ettei yksittäistä vastaajaa voida millään tavalla tunnistaa.

Vanamo Smeds

Lapin yliopisto, Vaatetus suunnittelun koulutusohjelma

vjokital@ulapland.fi

Taustakysymykset

1. Haastateltavan perustiedot

- a. Syntymävuosi _____
- b. Sukupuoli _____
- c. Lapsuuden kotikunta _____

2. Ulkoilu

- a. Kuvailkaa, millaisia olivat eri vuodenajat (kevät, kesä, syksy, talvi) silloin, kun olitte lapsi.
- b. Mitä lapset tekivät ulkona eri vuodenaikoina?
- c. Millaisia säärajoituksia (esim. pakkasraja) oli ulkoilulle eri vuodenaikoina?
- d. Muita haastateltavan mieleen tulleita asioita

3. Vaatteiden hankinta

- a. Mistä saitte tai hankitte lasten ulkovaatteet?
- b. Kuka ne hankki?
- c. Saitteko lapsena vaikuttaa vaatteiden hankintaan? Millaisiin asioihin saitte vaikuttaa?
- d. Muita haastateltavan mieleen tulleita asioita.

Lasten ulkovaatteiden toimivuus

(Toimivuus avaa ulkovaatteiden toimivuutta käytössä yksityiskohtaisesti)

1. Luetelkaa, minkälaisista vaatteista (vaatekappaleet) koostui ulkovaatetus alusvaatteista lähtien, mukaan lukien myös jalkineet?
2. Miten vaatteet puettiin sekä riisuttiin (esim. kerroksellisuus; hanskat tulivat hihojen päälle jne.)?
3. Millaisia kiinnittimiä vaatteissa oli?
4. Missä kohdassa kiinnittimet olivat?
5. Miltä vaatteet tuntuivat päällä? Kuvailkaa vaatteiden materiaaleja.
6. Miten vaatteet suojasivat tuulelta, sateelta, tuiskulta, kylmyydeltä, kuumuudelta?
7. Miten vaatteet istuivat päällenne? Kuvailkaa vaatteiden mittasuhteita ja mallia.
8. Miten ulkovaatteet vaikuttivat liikkumiseen?
9. Muita haastateltavan mieleen tulleita asioita.

Lasten ulkovaatteiden ilmaisevuus

(ilmaisevuudella tarkoitetaan millaista viestiä vaate välittää ja miltä käyttäjä haluaa näyttää vaatteissa. Vaatteen avulla voidaan kuulua johonkin ryhmään tai erottua ryhmästä. Arvot, roolit, statukset, itsetunto)

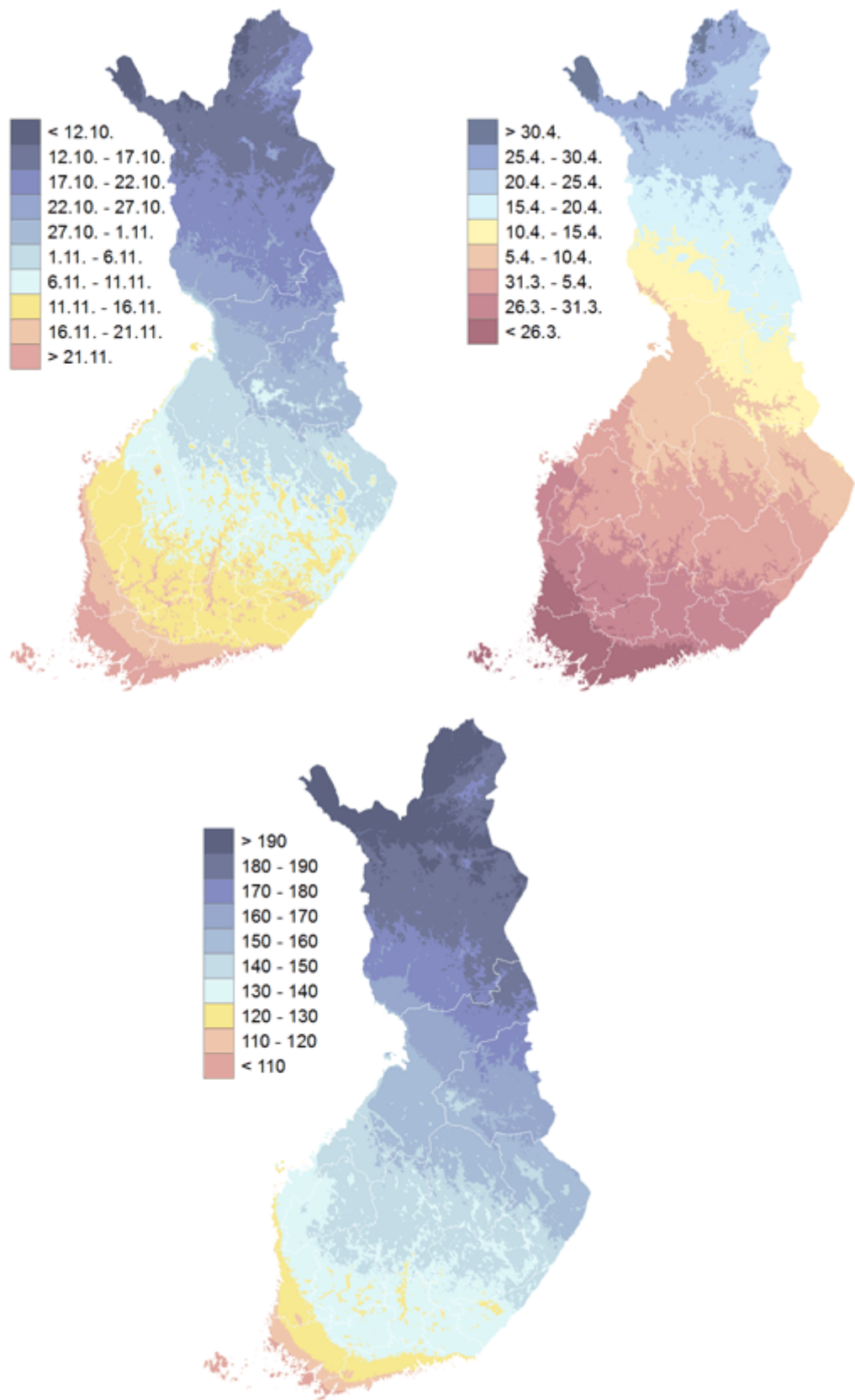
10. Miten vaatetuksessa näkyi erilaisista olosuhteista tulleet lapset?
11. Erottuiko vaatetuksenne muiden lasten vaatetuksesta, miten?
12. Oliko joukosta erottuminen tärkeää, miksi/ miksi ei?
13. Miten lasten vaatteet erosivat aikuisten vaatteista?
14. Muita haastateltavan mieleen tulleita asioita.

Lasten ulkovaatteiden ulkonäkö

(Ulkonäkö kuvaa vaatteen ulkoista olemusta)

15. Kuvailkaa ulkovaatteiden ulkonäköä; materiaalit, värit, malli, yksityiskohdat
16. Minkälaisia kommentteja muistatte saaneen ulkovaatteistanne?
17. Onko vaatteiden ulkonäöstä jäänyt mieleen joku erityinen asia? Millainen?
18. Koittekko epämiellyttäviä tunteita (esim. häpeää) ulkovaatteidenne ulkonäöstä johtuen? Miksi?
19. Koittekko mahdollisesti positiivisia tunteita (esim. ylpeyttä) ulkovaatteiden ulkonäöstä johtuen? Miksi?
20. Muita haastateltavan mieleen tulleita asioita.

Liite 2 Termisen talven ja kevään alku 1981 – 2010

Kuvio 5 Termisen talven ja kevään alku keskimäärin 1981 – 2010. (<http://ilmatieteenlaitos.fi/vuositilastot>)

Liite 3 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Yläluokka	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Elämiskulttuuri	<ul style="list-style-type: none"> - Lapset leikkivät yhdessä pihalla lumileikkejä, porohommissa apuna pienestä asti. - Koti-askareita äidin apuna, paimenessa, ulkona kesät talvet ulkoleikkejä. Talvisin lumileikit. - Vanhempien apuna kotitöissä – eläinten ruokintaa. - Lapset leikkivät yhdessä ulkona kaikkia lumileikkejä ja mäen laskua. - Kesällä leikittiin paljon ulkona, talvella hiihdettiin ja luisteltiin. - Ulkona oltiin paljon, laskettiin mäkeä, hiihdettiin, retkeiltiin. Paljon tehtiin yhdessä muiden lasten kanssa. - Maatilantöissä mukana, ulkona oltiin paljon, lumileikkejä, joukkue pelejä, mäen laskua. Sää ei vaikuttanut ulkoiluun. - Lapset tekivät pihahommia. Talvella kaikki lumileikit ja mäen laskut. Ulkona oltiin säällä kuin säällä pakkasesta ja sateesta huolimatta. (Kuravaatteetkin löyty). - Tosi paljon oltiin ulkona, lumileikit. Ainoastaan vesisateella ei oltu ulkona. - Ulkona käytiin päivittäin säästä riippumatta. Kovalla pakkaseläkin pienellä happihypelyllä. Sää ei rajoittanut liikkumista - Ulkoilua säästä riippumatta, lumileikit ja pitkät päiväunet ulkona. Pienesti apuna äidille (veden vienti puutarhapalstalle) Käydään retkellä ja syödään 	<p>Yhteisleikit Ulkoilu Ulkoleikit Varhain työnteossa mukana Vuoden ajoista ja säästä riippumatta ulkona</p>	Luonto
Vaatteiden alkuperä	<ul style="list-style-type: none"> - Äiti ompeli vaatteet, sitä varten ompelukone. Äiti hankki suurimmaksi osaksi, isä teki karvakengät - Mittatilaustyönä ompelijalta, äiti hankki, äiti neuloi villasukat, lapaset, aina alusta asti vaatteet tehtiin itse - Vaatteet teetettiin ompelijalla. Äiti hankki vaatteet, isä leikkasi kankaat valmiiksi - Äiti teki suurimman osan ja loput ostettiin kaupasta - Äiti teki tai osti vaatteet. Ne olivat sisaruksien tai sukulaisten vanhoja monesti. - Villaiset neuloi äiti tai isoäiti, muut vaatteet äiti osti paikallisesta liikkeestä - Vaatteet olivat sukulaisten ja tuttavien vanhoja. Myös kaupasta ostettiin edullisesti. Isä osti monesti vaatteet, myös äiti. - Äiti osti vaatteet enimmäkseen kaupasta. Jotku oli serkkujen vanhoja - Vanhemmat ostivat tai hankkivat vaatteet. Yleensä ostettiin kaupasta, mutta joskus myös tuttujen vanhoja - Äiti ostaa yleensä vaatteet, Out-Let poistomyynteistä haalarit, joskus käytettynä torista vähällä käytöllä olleita 	<p>Kotitekoiset vaatteet Mittatilausvaatteet Ostovaatteet Valmisvaatteet Muiden vanhat Kierrätetyt Taloudellisuus vaatteiden hankinnassa Lähiuotanto Kotimaisuus Verkkokaupat Globaali & Lokaali</p>	Elinkeino Vaatteiden saatavuus
Vaatekappaleet Vaateetus Pukeutuminen	<ul style="list-style-type: none"> - Laamapaita, villavälihousut, paksut sarkahousut, villapusero, vuorellinen kangastakki, karvalakki ja karvakengät - Puuvilla sukat, pitkät villasukat, polvipituiset flanelli housut, laamapaita, sukkanauhaliivi, villapusero, polvipituinen hame, karvakengät, sarkatakki, samettinen piippalakki, jossa karvareunus ja tupsu - Polvivillasukat, luukkuhousut, aluspaita, sukkanauhaliivi, villahousut, polvipituinen hame, esiliina mekon päällä, sarkavaatteet, useat lapaset päällekkäin, huopakengät ja karvalakki - Kerrasto (hihaton paita ja pikkuhousut, sukkahousut, sisävaatteet, villahousut ja villatakki/pusero, takki, villahousut, kangashousut, karvalakki, nahkakengät, yhdet tai kahdet lapaset, nahkarukkaset - Alushousut, aluspaita, laamapaita, villapusero, ohuet sukkahousut, paksummat sukkahousut, villahousut, hiihtohousut, parit sukat, villasukat, huopatossut, lapaset, kinttaat ja karvalakki 	<p>Pyhävaatteet ja arkivaatteet erikseen Urheiluvaatteet Villavaatteet Kerrospukeutuminen Luonnonmateriaalit Sisäkerroksissa luonnonmateriaaleja Paljon villaa Puuvillaa Asusteet luonnonmateriaalia; turkista, villaa, nahkaa Asusteissa tekokuituja Tekokuidut päällimmäisissä vaatteissa Teryleeni</p>	Kulttuuri ympäristö: Elämysympäristö Kulttuuriset arvot Aineellinen ympäristö: Materiaalin saatavuus Arktinen ympäristö

	<ul style="list-style-type: none"> - Pikkuhousut, sukkahousut, laamapaita, collegepuku, villahousut ja -pusero tai villapuku, villasukat, kauluri tai kaulahuivi, vanttut, huopikkaat tai nauhakengät tai toppakengät, toppahousut ja -takki tai haalari, karvalakki tai pipo - Puuvillainen aluskerrasto tai sukkahousut ja paita, college housut ja paita, villahaalari, toppahaalari, kauluri, karvalakki, nahkalakki tai toppalakki - Sukkahousut, pitkähihainen, välikerrasto, villahousut, toppahaalari, kypärämyssy, kurahanskat sään mukaan, toppakengät - Sukkahousut, päällyshousut, villahousut, toppi, pitkähihainen, ruskovillapuku, villapaita, haalari / toppahousut ja toppatakki, kintaat, lapaset, villasukat, kuomat, kypärälakki ja pipo - Vaippa, merinovilla-aluspaidat, housut, karvasukka, villasukka ja lämpötöppönen, merinovilla välikerrasto, reiman polyesteri/villakerrasto, merinovilla lapaset ja rukkaset, lumipuku, kypärälakki 	Enstex Teknisyyss materiaaleissa	
Vaatteiden tuntu päällä	<ul style="list-style-type: none"> - Villasukat kutittivat ja karvastelivat - Kengät olivat aina liian pienet -> Amerikan paketeista - Tuntui tukalta, kun oli niin paljon vaatteita päällä. Villapusero saattoi tuntua karhealta, vaikka oli paitakin välissä - Sukkahousut roikkui haaroista ja saattoivat puristaa, villa vanttut olivat aina märät ja lumi tarttui niihin. Kauluri saattoi kutittaa - Vaatteissa oli hirmu helppo olla ja touhuta. Eivät kovettuneet pakkasella - Tuntui röntältä, eivät olleet kovin laadukkaan tuntuksia. Aina täyteen topattuja - Villa paita kutitti joskus 	Villan karheus Yksittäisten vaatekappaleiden toimimattomuus Mukavat päällä Tukala	Suunnitteluperiaatteet
Vaatteiden suojaavuus	<ul style="list-style-type: none"> - Ei ollut kylmä, mutta haalari ei pitänyt vettä. Polvet olivat aina märät. Tuntuivat röntältä, eivätkä olleet kovin laadukkaan tuntuksia, aina täyteen topattuja - Vaatteet suojasivat hyvin pakkasilla ja muillakin säillä. Ulkovaatteet ja -kengät olivat yleensä veden- ja tuulen pitäviä. Ruskovillakypärä oli hyvä lakin alla, sääтели lämpöä/kylmyyttä. Toppavaatteet olivat lämpimät kuivalla pakkaskelillä, villapaita saattoi kutittaa - varpaat eivät meinaa pysyä lämpiminä. Vaatteet suojaavat hyvin. Jokaista -10 °C kohtaan yksi vaatekerros lisää vaatetta. Vaatteet ovat veden ja tuulen pitävät 	Suojasi kylmyydeltä Funktionaalisuus ensisijaista	Toimivuus
Vaatteiden istuvuus	<ul style="list-style-type: none"> - Jos vaatteet eivät istuneet, ne istutettiin. Ei ollut vara mukista. Sitähän oli kuin tikku-ukko, mutta silti oltiin ulkona - Vaatteissa oli aina jätetty kasvunvaraa, joten olivat aina liian isot, mutta eivät hidastaneet liikkumista - vaatteet olivat varmaan mitoitukseltaan suhteellisen pienillä väljyyksillä tehty - Vaatteet olivat reilunkokoiset, että mahtuivat pitemmän aikaa päälle. Olkasaumat kuitenkin sopivat kokoiset. Eivät hidastaneet liikkumista - Eivät hidastaneet liikkumista - Vaatteissa oli helppo liikkua, mennä ja olla - Kaikki vaatteet olivat vähän isoja, oli jätetty kasvun vara. Yleinen 1990-luvun suuntaus. Eivät kuitenkaan hidastaneet liikkumista - Jotkin vaatteet olivat ehkä liian isoja, mutta pieniä ne ei ollut. Jos takki oli liian iso, niin oli hankala liikkua 	Epäkohdat piti hyväksyä Kasvunvara Yleensä liian isot	Taloudellisuus

	<ul style="list-style-type: none"> - Vaikea löytää pipoja, jotka istuvat hyvin ja pysyvät päässä. Kuravaatteet tekevät lapsesta tönkön, eikä voi liikkua. Rukkaset kädessä ei voi tarttua esineisiin. 		
Vaatteiden liikkuvuus	<ul style="list-style-type: none"> - Sitähän oli kuin tikku-ukko, mutta silti oltiin ulkona - Eivät hiastaneet liikkumista - Varmaan asianmukaiset liikkumiseen, toki tuskin mietti muuta kuin, että tarkenee - Vaatteet eivät hidastaneet liikkumista - Eivät hiastaneet liikkumista - Vaatteissa oli helppo liikkua, mennä ja olla - Ei hidastanut liikkumista - Jos takki oli iso, niin oli hankala liikkua - kuravaatteet tekevät lapsesta tönkön, eikä voi liikkua. Rukkaset kädessä ei voi tarttua esineisiin 	Vaatteiden ominaisuudet eivät vaikuttaneet ulkoiluun	Toimivuus
Vaatteiden esteettisyys	<ul style="list-style-type: none"> - Ei sitä katsottu mitkä näyttää, tärkeämpää oli, että oli vaatteet päällä - En muista, että olisi mitenkään vaikutettu. Äiti tykkäsi kauniista ja teki/ hankki sen ajan henkeen trendikkäitä vaatteita. Vaatteista pidettiin hyvää huolta eikä niitä ollut määräänsä enempää - työvaatteet olivat erikseen - Ulkonäköä ei katsottu toppavaatetuksen suhteen. Kaikki olivat samaa porukkaa. Funktionaalisempi vaatetus 	Tärkeintä toimivuus Lapsilla ei sanavaltaa Äidin mieltymykset	Status Roolit Arvot
Materiaalien ominaisuudet	<ul style="list-style-type: none"> - Aina sarkaa tai muuta lämmintä materiaalia - Vaatteiden värit maan läheisiä; tumman harmaata, hameet levenivät helmaan, puserot myötäilivät vartaloa. Mekon kanssa aina housut, jotka olivat samasta kankaasta - Villaa enimmäkseen, ruutukankaita - Luonnonkuituja materiaaleina. Eskimotakki, jossa huppu ja vetoketjukiinnitys selässä, duffelitakki metallilipsukiinnittimillä, ensimmäinen toppatakki rypyttoppaa, ohutta ns. lakkanailonia; ei lämmin, mutta lumi ei tarttunut. Muuten yleensä puuvillaa ja villaa = lumi tarttui ja eivät olleet vedenpitäviä - Ei paljon yksityiskohtia, perusvärejä; musta, viinipunainen ja tumman sininen. Puuvillaa, teryleeniä, villaa - Takki luultavasti enstexiä, puuvillaa ja villaa paljon. Ulkovaatteet olivat hyvin perusvärisiä; sinistä ja punaista - Suoralinjaisia, pelkistettyjä, vaatteet olivat yksivärisiä tai ylä- ja alaosa eri väreillä. Punervan beige, vihreä, sininen, harmaa ja fuksia. Akryyliä, puuvillaa, villaa. Neuloksissa saattoi olla kuvioita - Väljät mallit, vaatteet olivat värikkäitä, kuitenkin perusvärejä, materiaali jotain kiiltävää, varmaan jotain puuvillasekoitetta - Vaatteet olivat värikkäitä, niitä oli laidasta laitaan, yksityiskohtia oli jonkin verran, mutta vähemmän kuin nykyään. Materiaalejakin paljon erilaisia - Monivärisiä; mustaa, vihreää, sinistä, valkoista, harmaata. Malli on suora 	Kotikutoista villaa Yksivärisiä Luonnonläheiset värit Luonnonkuidut imivät kosteutta Tekokuiduilla vedenhylkivyyys ja tuulenpitävyys Perusvärit Pelkistettyjä Suoralinjaisia Kirjavia Paljon teknisyyttä Värikkäitä Kuviollisia	Lokaalius Materiaalien saatavuus
Vaatteisiin liittyneet tuntemukset	<ul style="list-style-type: none"> - Olin tyytyväinen vaatteisiin, kun äiti oli ne tehnyt. Ei käynyt mielessäkään valittaa. En saanut sellaista takkia kuin olisin halunnut - kinttana - Muiden vanhat vaatteet aiheuttivat vastenmielisyyttä. Tyytyminen siihen, mitä oli - Ei lapsilta kysely vaatteisiin liittyvistä asioista, eikä paljon muustakaan. Tyytyväisiä siihen, mitä saatiin. Vaatteet eivät ole aiheuttaneet erityisiä tunteita, negatiivisia eikä positiivisia - Hävetti, kun äiti oli ostanut poikien mallisen talvitakin. Pidin sitä kuitenkin. - Uudet vaatteet, kaupasta ostetut saivat minut ylpeäksi. - Vaaleanpunainen verryttelypuku teki onnelliseksi, muilla ei sellaista ollut. 	Vanhempien auktoriteetti Vanhempien mieltymykset Vanhempien näkemykset lastenvaatteista Sukupuolituneet vaatteet tunteiden nostajina Lapsilta ei kysytty Uuden vaateen saaminen hienoa	Arvot Roolit Status

	<ul style="list-style-type: none"> - Karvalakki oli hieno, erityinen. Se jäi mieleen, mutta siskolla oli hienempi. Se hieman harmitti - Isän ostamat poikien ruskeat kalsarit olivat aiheuttaneet epämiellyttäviä tunteita. Noloa - Vaatteet olivat tyhmän näköiset, mutta niitä joutui vain pitämään, ne olivat lämpimät. Toppahousujen alla sukkahousut, jos toppahousut joutui riisumaan, oli noloa olla pelkillä sukkahousuilla - Ehkä joskus uuden vaateen saatua saattoi tuntea ylpeyttä - Vaatteet tuntuvat hyvältä päällä 		
Ilmaisevuus	<ul style="list-style-type: none"> - Varakkaammilla oli paremmat vaatteet päällä - Sellaiset lapset erottuivat, joiden läheiset olivat tehneet vaatteet. Lapsilla muuten kauttaaltaan samanlaiset vaatteet. - Kirkolta tulleet olivat niin hienoja, maalaiset maalaisia, opettajan lapset, kauppiaiden lapset => vaatetuksessa näkyi vanhempien asema/ status - Kaikki kokolailla samanlaisesta taustasta. Reppanat saattoivat erottua rikkinäisillä tai likaisilla vaatteilla tai liian vähällä vaatetuksella. Olimme siskon kanssa kuin kaksoiset ja kohtuullisen trendikkäästi puettut - Köyhien perheiden lapsilla ei ollut kunnon talvivaatteita -> talvitakkia tai talvikenkiä. Mutta yleisesti ottaen kaikilla saman suuntaiset vaatteet, samasta kaupasta ostetut, ei ollut mahdollisuutta erottautumiseen. Ne joiden äidit tekivät vaatteet, olivat kauniimmin puettuja. - Erot vaatetuksellisesti eivät olleet huomattavia eri perheiden välillä asuinpaikasta, vanhempien ammatista/ tuloista riippumatta. Lasten vaatteet samantyyliiset kaikilla, koska ostettiin samoista kauppoista. Sisaruksilla usein samanlaiset vaatteet - Joissakin perheissä vaatetus oli tärkeää, mutta vaate valikoima ei ollut niin laaja, että kaikilla oli suurin piirtein samanlaisia vaatteita - Vaatetuksen perusteella ei voinut erotella eri perheistä tulleita lapsia - Eri perhetaustat eivät näkyneet vaatetuksesta. Muilla ehkä vähemmän kerroksia - Omilla lapsilla säänmukainen varustus. Etelästä tulleilla vähemmän vaatetta ja siksi myöskin palelevat ulkona nopeasti 	<p>Taloudellisuus Vanhempien arvostus ja huolehtivuus lapsesta Kristilliset arvot Perheen arvot Vanhempien näkemykset Vanhempien satus</p>	<p>Arvot Roolit Status</p>
Ilmaisevuus	<ul style="list-style-type: none"> - Lastenvaatteet pienennöksiä aikuisten vaatteista. Ei ollut erikseen lastenvaatteita. - Lastenvaatteet olivat aikuisten malleja, mutta pienemmässä koossa - Lasten vaatteet eivät ehkä juuri erottuneet aikuisten vaatetuksesta. Kaikilla asian mukaiset vaatteet. - Eivät juuri erottuneet aikuisten talvivaatetuksesta - Aikuisilla ei ollut karvalakkeja ja lapsilla ei ollut tikkikangas toppapukuja - Lasten vaatetus ei eronnut aikuisten vaatetuksesta. Kaikilla oli haalarit ja myös kauluritkin - Aikuisilla ei ollut toppahaalareita, lapset puettiin aina toppaan. Yleiskuva oli kuitenkin aina epäsiisti - Lasten vaatteet olivat ehkä arkisempia ja kulutusta kestävämpiä - Lasten vaatteet värikkäämpiä ja lapsille suunnattuja kuvioita 	<p>Pikkuaikuinen Lapsuuden näkyminen Lapsen tarpeet</p>	<p>Aikuisuus Lapsuus</p>
Yksityiskohdat	<ul style="list-style-type: none"> - nappeja pääsääntöisesti, myöhemmin tulivat kuminauhat - vetoketjut, napit - Yleensä napit, sitten tulivat vetoketjut - Hakaneuloja, nipsuttimia, hakasia - klipsit, hakaneulat, vetoketjut, nepparit - narulukko, vetoketjut, tarranauhat, kuminauhat, narua - vetoketjut, napit, tarrat, nipsuttimet, kuminauhat, - vetoketjut, tarranauhat, nepparit, 	<p>Vaatetuksen kehitys Yksinkertaisia Monimutkaisia Teknisiä</p>	<p>Yksinkertaiset Tekniset</p>

Lopuksi kiitän kaikkia niitä, jotka ovat edesauttaneet tutkimukseni toteutumisessa. Kiitos muodin ja vaatetuksen professoreille Ana Nuutiselle sekä Marjatta Heikkilä-Rastaalle tutkimukseni ohjauksesta, haastateltavilleni mukavista haastatteluhetkistä, sekä kaikille niille, jotka hoitivat poikaamme, että pystyin istumaan seminaareissa ja kirjoittamaan tutkimusta. Erityiskiitokset aviopuolisolleni mittaamattomasta tuesta ja kannustuksesta, jota sain kokea koko tutkimusprosessin ajan.
